

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Michaela Marková

Trest zákazu činnosti a jeho kontrola

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Dalibor Šelleng, PhD.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 31. května 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání stejného nebo jiného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 229 511 znaků včetně mezer.

diplomantka

V Praze dne 31. května 2020

Obsah

Úvod.....	1
1 Obecně k systému trestů v českém trestním právu.....	3
1.1 Obecně k pojmu trestu.....	3
1.2 Systém trestů v českém trestním právu	5
1.3 Třídění trestů	7
1.4 Alternativní tresty.....	8
2 Trest zákazu činnosti – pojem	10
2.1 Účel trestu zákazu činnosti.....	10
2.2 Ukládání trestu zákazu činnosti v ČR	11
2.3 Podobné instituty.....	14
2.3.1 Omezující opatření (resp. přiměřená omezení a přiměřené povinnosti), předběžná opatření	14
2.3.2 Zákazy vyplývající přímo ze zákona.....	16
2.3.3 Sankce netrestního charakteru.....	17
2.3.4 Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	19
3 Historický vývoj institutu zákazu činnosti	22
3.1 Období po roku 1918.....	22
3.2 Trestní zákon z roku 1950.....	24
3.3 Trestní zákon z roku 1961	25
4 Trest zákazu činnosti – výměra a podmínky ukládání	27
4.1 Výměra trestu u dospělých pachatelů.....	27
4.2 Souvislost zakazované činnosti se spáchaným trestným činem	29
4.3 Okruh zakázaných činností.....	31
4.3.1 Výkon zaměstnání	33
4.3.2 Výkon povolání	34
4.3.3 Výkon funkce	35
4.3.4 Výkon činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení.....	36
4.3.5 Výkon činnosti upravené zvláštním předpisem.....	39
4.4 Rozsah zákazu	40
5 Trestní opatření zákazu činnosti ukládané mladistvým.....	43
6 Zákazy činnosti ukládané právnickým osobám.....	45
6.1 Zákaz činnosti (§ 20 ZTOPO).....	46
6.1.1 Výměra	47
6.1.2 Uložení samostatného trestu.....	48
6.1.3 Specifické skupiny pachatelů – právnických osob	49
6.2 Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži (§ 21 ZTOPO)	51

6.3	Zákaz přijímání dotací a subvencí (§ 22 ZTOPO)	53
7	Zákaz řízení motorových vozidel	55
8	Výkon trestu zákazu činnosti	59
8.1	Překážky, stavení doby výkonu	59
8.2	Započítání	60
8.3	Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	61
8.4	Zahlazení odsouzení	66
9	Kontrola výkonu trestu zákazu činnosti	68
9.1	Kontrola zákazu řízení motorových vozidel	68
9.2	Kontrola zákazu činnosti v jiných odvětvích	70
10	Podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti	72
10.1	Podmínky	73
10.1.1	Výkon alespoň poloviny trestu	73
10.1.2	Nepotřebnost dalšího výkonu trestu	74
10.1.3	Záruka zájmového sdružení občanů	75
10.2	Zkušební doba	76
10.3	Rozhodnutí po podmíněném upuštění	77
10.3.1	Výjimečné ponechání podmíněného odsouzení v platnosti	78
10.3.2	Rozhodnutí o osvědčení	79
10.3.3	Narizení výkonu zbytku trestu	79
10.3.4	Rozhodnutí po odvolání záruky	80
11	Komparace se zahraniční právní úpravou	82
11.1	Německo	82
11.2	Slovensko	84
11.3	Španělsko	85
12	Souhrn návrhů de lege ferenda	87
	Závěr	89
	Seznam zkratk	90
	Seznam použitých zdrojů	91
	Učebnice, komentáře a monografie	91
	Odborné články	93
	Internetové zdroje a ostatní	94
	Právní předpisy a související dokumenty	96
	Judikatura	98
	Trest zákazu činnosti a jeho kontrola (abstrakt, klíčová slova)	104
	Punishment of disqualification and its control (abstract, key words)	105

Úvod

Tématem předkládané diplomové práce je trest zákazu činnosti v širších souvislostech a související instituty trestního, ale též správního práva. Cílem práce je poskytnout podrobnější vhled do problematiky nejen ukládání trestu zákazu činnosti, ale především na proces, který následuje po právní moci rozhodnutí, jímž se tento druh trestu ukládá – a to nejen na výkon uloženého trestu, ale i jeho kontrolu. Téma bylo zvoleno zejména s ohledem na to, že mě vždy zajímala práce v justici (zejména práce soudců) – i z tohoto důvodu se domnívám, že oblast ukládání trestů je vhodným tématem, především z pohledu praxe, přičemž primární postavení v oblasti mého zájmu zaujímají alternativní tresty. Osobně považuji trest zákazu činnosti za jeden z alternativních trestů – od toho se odvíjí i výzkumná otázka mé práce, nakolik je trest zákazu alternativním trestem (nejen s ohledem na právní úpravu, ale též na praktický postup soudů a četnost jeho ukládání). Obecně lze pracovat se třemi hypotézami:

- a) trest zákazu činnosti není alternativním trestem,
- b) trest zákazu činnosti je způsobilý působit jako alternativní trest, ale není tak upraven/využíván,
- c) trest zákazu činnosti je alternativním trestem a je v tomto ohledu i využíván.

Metodologie této práce je především analytická, nicméně s určitými prvky normativního přístupu.¹ Budu se snažit zejména o zhodnocení platné právní úpravy v České republice, nelze však opomenout ani stručný popis historické vývoje a srovnání s některými mezinárodními úpravami. V práci budou identifikovány zejména problémy aplikační praxe současné právní úpravy i s několika návrhy *de lege ferenda*.

Ačkoliv lze říci, že si trest zákazu činnosti vydobyl poměrně významné postavení mezi nejčastěji ukládanými druhy trestů, v odborné literatuře bývá jeho výklad poměrně opomíjen. V poslední době se lze setkat s větším zájmem o toto téma, a to především v souvislosti se zavedením systému sankcionování právnických osob, nicméně troufám si říci, že málokteré zamyšlení pojednává o trestu zákazu činnosti komplexně – spíše se zaměřují na jednotlivé fragmenty právní úpravy. Zcela postrádám zpracování problematiky kontroly trestu během jeho výkonu. Od právě uvedeného se odvíjí charakteristika použitých zdrojů. Vzhledem k tomu, že učebnice trestního práva pojednávají o trestu zákazu činnosti pouze v nejnútnejším rozsahu, je nutností vycházet částečně z literatury komentářové, ve větším rozsahu poté

¹ BOBEK, Michal. *Výzkum v právu: reklama na Nike nebo kvantová fyzika?* Jurisprudence. 2016, č. 6, s. 4, 5.

z odborných článků, které se – byť fragmentárně – trestem zákazu činnosti zabývají. Největší zastoupení mezi zdroji poté bude zaujímat zejména judikatura nejvyšších soudů, a to jak s ohledem na zpřesnění podmínek pro ukládání trestu, tak pro oblast vymezení rozsahu trestu a též jeho výkonu. Významnou roli pro řešení výzkumné otázky hrají též statistické údaje o ukládání trestů a sankcionování obecně.

Práce je členěna do kapitol, které by měly sledovat jednotlivé „fáze života“ trestu. Na úvod práce si v první kapitole dovolím malé zamyšlení nad účelem trestu a systémem trestních sankcí. Druhá kapitola bude pojednávat zcela obecně o trestu zákazu činnosti a srovná tento druh trestu s některými obdobnými instituty, se kterými se lze setkat v jiných odvětvích práva, příp. v jednotlivých fázích trestního řízení. Třetí kapitola bude věnována historickému vývoji institutu na území českých zemí, a to počínaje dobou Rakouska-Uherska. Ve čtvrté kapitole bude pojednáno o jednotlivých podmínkách pro ukládání trestu zákazu činnosti a jeho výměře a podstatě. V páté kapitole se hodlám zaměřit na trestní opatření zákazu činnosti, které lze uložit mladistvým pachatelům, naopak šestá kapitola je zaměřena na sankcionování právnických osob. V této kapitole bude rozebrán nejen trest zákazu činnosti, ale i jeho speciální formy – tedy trest zákazu plnění veřejných zakázek a účasti ve veřejné soutěži a trest zákazu přijímání dotací a subvencí. Sedmá kapitola je věnována nejčastěji ukládané formě zákazu činnosti, tedy zákazu řízení motorových vozidel. Osmá kapitola bude poté pojednávat o fázi výkonu trestu s podkapitolou o trestném činu maření výkonu úředního rozhodnutí. V následující kapitole se zaměřím na kontrolu trestu, a to s rozlišením na trest zákazu řízení a ostatních forem trestu. Desátou kapitolu věnuji institutu podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu, které představuje určitou možnost zmírnění trestní represe. Jedenáctá kapitola bude zaměřena na komparaci české právní úpravy s některými vybranými evropskými úpravami. V poslední, dvanácté kapitole představím souhrn návrhů na změnu současné právní úpravy tak, aby lépe odpovídala požadavkům aplikační praxe.

Rozsah této práce je omezený, proto některé problematické body nemohou být řešeny v rámci tohoto pojednání. Dalšímu výzkumu tedy ponechávám např. zamyšlení nad tím, zda je skutečně nutná existence dvou systémů postihu neukázněných řidičů (postih správní a trestní). Dále je zajímavou otázkou, nakolik by pomohla revize současné úpravy trestních (procesních) odklonů, zejména dohody o vině a trestu, a to tím směrem, aby tyto instituty byly v praxi více využívány. Za delší pojednání rozhodně stojí i hlubší komparace španělského systému trestání s úpravou českou.

1 Obecně k systému trestů v českém trestním právu

1.1 Obecně k pojmu trestu

Vyskytuje-li se ve společnosti kriminalita, pak je jistě žádoucí, aby existoval také systém, který tuto kriminalitu bude stíhat a působit na pachatele (a to i pachatele potencionální) hrozbou následku za protiprávní jednání – tedy trestem. Trest (především hrozba trestem, jeho uložení, ale i samotný výkon²) tak můžeme považovat za jeden z prostředků ochrany společnosti před kriminalitou – ochrany společnosti je pak dosahováno zejména prostřednictvím individuální a generální prevence³.

Trest v trestní teorii vymezujeme jako opatření státního donucení, ukládané jménem státu k tomu povolány soudy v trestním řízení, jímž se působí určitá újma pachateli za spáchaný trestný čin.⁴ Z jiného pohledu lze trest vnímat jako újmu na právech odsouzeného (zejména na jeho svobodě, majetkových či jiných právech), která v sobě obsahuje určitý odsudek, tedy negativní hodnocení pachatele a spáchaného činu.⁵ Tím se tresty odlišují od dalšího druhu trestních sankcí – ochranných opatření.⁶

Uložení trestu ovšem nelze považovat za jediný a absolutně účinný prostředek ochrany – dobře je to ilustrováno slovy Oty Novotného: „*Trest jako obranná reakce nemůže však ochránit společnost před trestným činem, který již byl spáchán. Může však v odpověď na minulý čin demonstrovat autoritu zákona, a tak odvrátit stejné trestné činy hrozící v budoucnu.*“⁷ Z výše uvedeného lze vyvodit, že nejen uložení trest, ale především jeho hrozba by měla působit na potencionální pachatele (v rámci generální prevence). Ani hrozba trestem ovšem nebude při ochraně před pácháním kriminality postačovat, nezajistí-li stát účinný systém orgánů a postupů pro zjišťování a odhalování kriminality (trest z povahy věci

² NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017, s. 235.

³ ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GRIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 296, s. 301.

⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 302

⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 301. JELÍNEK, Jiří, Katarína DANKOVÁ, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Vladimír PELC, Jiří ŘÍHA a Vojtěch STEJSKAL. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016, s. 387, 389.

⁶ V trestním zákoníku se uplatňuje tzv. dvojkolejnost (dualismus) trestních sankcí, stejně tak v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob. To se nedá říci o úpravě v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže – podrobněji viz JELÍNEK, J., a kol. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 436 a s. 487 a násl. O tom, že je zákon o soudnictví ve věcech mládeže založen na monismu trestních sankcí, hovoří ostatně i důvodová zpráva k tomuto zákonu.

⁷ NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1969, s. 11.

nelze uložit, nebude-li trestný čin odhalen či oznámen nebo nebude-li odhalen a usvědčen jeho pachatel) a nebudou-li uložené tresty přiměřené a naplňující svůj účel. Domnívám se, že trest, který nebude naplňovat výše uvedené, lze označit za trest nespravedlivý⁸, který může obecně ve společnosti vyvolat spíše solidaritu s odsouzeným než přesvědčení o adekvátním následku za spáchaný čin (funkce generální prevence – viz níže – tak nebude naplněna). Tuto domněnku potvrzují i slova Marie Vanduchové a Vladimíra Solnaře: „*Pokud trestní represe není spojena se společenským odsudkem spáchaného činu, ovlivňuje tato skutečnost negativně účinnost trestního postihu, tedy i potlačování kriminality*“.⁹

Tím se dostáváme k pojmu účelu trestu. Účelem trestu se v minulosti zabíraly dvě zásadní teorie – absolutní teorie, kterou lze stručně charakterizovat úslovím „*trestá se, protože bylo spácháno zlo*“ (teorie odplaty), a relativní teorie, kterou lze volně parafrázovat jako „*trestá se, aby nebylo páčáno zlo*“ (teorie prevence).¹⁰ V současném českém systému trestání lze spatřovat prvky obou těchto teorií, hovoříme pak o tzv. smíšené teorii trestání¹¹. Na rozdíl od trestního zákona z roku 1961 není v současném trestním kodexu výslovně definován účel trestu.¹² V praxi nepůsobí tato absence výslovné úpravy větší obtíže, neboť účelem trestu se podrobně zabývá právní teorie (viz níže) a lze jej dovést teleologickým výkladem dalších ustanovení o trestání pachatelů. Domnívám se nicméně, že by bylo *de lege ferenda* vhodné znovu účel trestu do zákona zakotvit, a to i s ohledem na lepší pochopení trestní politiky širší veřejností. Lze v tomto kontextu zohlednit i současnou úpravu v trestním řádu, kde zákonodárce též přistoupil k výslovnému zakotvení zásad trestního řízení (a účel trestu lze – dle mého názoru – považovat za jedno z pomocných vodítek při rozhodování o trestu).

Dle Jany Tlapák Navrátilové¹³ lze pod pojmem účelu trestu spatřovat tyto komponenty (funkce):

1. ochranu společnosti před pachateli trestné činnosti (funkce ochranná),

⁸ Obdobný názor vyznává i Novotný: „*Aby byl trest spravedlivý, nesmí být ani přísnější, ani mírnější, než je nutné k ochraně společnosti před trestnými činy.*“ – NOVOTNÝ, O. *O trestu a vězeňství*. Op. cit., s. 30

⁹ SOLNAŘ, V., VANDUCHOVÁ, M. *Tresty a ochranná opatření*. S. 5. In SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009.

¹⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 388.

¹¹ Pro úplnost dodávám, že Tlapák Navrátilová na str. 392 (In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. Op. cit.) i Solnař (In SOLNAŘ, V. VANDUCHOVÁ, M. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit.) na s. 27 uvádějí, že se jedná o spojení teorie eliminační (vylučovací), teorie rehabilitační (nápravné) a teorie odstrašení.

¹² Ust. § 23 odst. 1 zákona č. 140/1961 Sb.: „Účelem trestu je chránit společnost před pachateli trestných činů, zabránit odsouzenému v dalším páčání trestné činnosti a vychovat jej k tomu, aby vedl řádný život, a tím působit výchovně i na ostatní členy společnosti.“

¹³ In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 393.

2. zabránit odsouzenému v dalším páchání trestné činnosti (funkce zábranná),
3. vychovávat odsouzeného k tomu, aby vedl řádný život (funkce výchovná – individuální prevence),
4. výchovně působit na ostatní členy společnosti (tzv. generálně preventivní účinek trestu).

Lze tedy shrnout, že v současnosti chápeme trest jako odplatu (právní následek) za spáchaný trestný čin, který je ukládán v souvislosti s hledisky závažnosti spáchaného činu a míry zavinění pachatele (tedy prvky teorie absolutní). Nelze ovšem přehlížet, že od trestu očekáváme i určité „vedlejší účinky“ – výchovné působení na společnost i na potrestaného jedince, odstrašení od dalšího páchání trestné činnosti (prvky teorie relativní).¹⁴

1.2 Systém trestů v českém trestním právu

Pod pojmem systém trestů rozumíme uspořádání jednotlivých druhů trestů podle různých kritérií (jejich závažnosti, postihovaných zájmů), řadíme sem i vzájemné vztahy mezi jednotlivými druhy trestů¹⁵. V systémech trestního práva jednotlivých zemí může mít systém trestů značně rozdílnou podobu (ať už v podobě ukládaných druhů trestů, či z hlediska jejich uspořádání); nutno též připomenout, že systémy trestů podléhají změnám i v rámci historického vývoje – z hlediska českého systému trestů o tom bude pojednáno zejména v další kapitole, jako příklad za všechny lze uvést např. postupné rušení trestu smrti, a naopak zavádění nových alternativních trestů.

Systém trestů je ovládán zejména ústavními zásadami zákonnosti (*nulla poena sine lege*) a humanity trestních sankcí. Humanitou trestních sankcí (obsažena v čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod a rozvedena v § 37 odst. 2 TZ) rozumíme to, že sankce nesmí být krutá, nelidská či nepřiměřená a jejím výkonem nesmí být ponížena lidská důstojnost. Tato zásada se projevuje zejména ve výčtu druhu trestů, které lze uložit (z historického hlediska zrušením trestu smrti a jeho nahrazením nepodmíněným trestem odnětí svobody na doživotí), klade také požadavky na výkon jednotlivých druhů trestů (zejména nepodmíněného trestu odnětí svobody v souvislosti s podmínkami pobytu ve vězení). S aplikací této zásady můžeme

¹⁴ Šířeji o jednotlivých prvcích a směrech relativní a absolutní teorie viz SOLNAŘ, V., VANDUCHOVÁ, M. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit., s. 10, s. 13 a násl.

¹⁵ SOLNAŘ, V., VANDUCHOVÁ, M. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit., s. 35.

také spojovat hledisko subsidiarity přísnější trestní sankce a subsidiarity trestní represe jako takové¹⁶.

Zásada zákonnosti (obsažená v čl. 39 Listiny a též v § 37 odst. 1 TZ) stanoví, že pouze zákon může stanovit druh trestu a podmínky pro jeho uložení a také to, že trest může být uložen pouze soudem. Naplněna je poté ustanovením § 52 TZ, který stanovuje výčet druhů trestů, které lze (dospělému) pachateli uložit, a to:

- a) odnětí svobody (pod nímž se rozumí jak nepodmíněné odnětí svobody, tak podmíněné odnětí svobody a podmíněné odnětí svobody s dohledem),
- b) domácí vězení,
- c) obecně prospěšné práce,
- d) propadnutí majetku,
- e) peněžitý trest,
- f) propadnutí věci,
- g) zákaz činnosti,
- h) zákaz pobytu,
- i) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,
- j) ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,
- k) ztráta vojenské hodnosti,
- l) vyhoštění.

Zvláštním druhem odnětí svobody je poté výjimečný trest vymezený v § 54 TZ (trest odnětí svobody od 20 do 30 let a trest odnětí svobody na doživotí). Někteří autoři uvádějí jako další druh trestu podmíněně odložený trest odnětí svobody (tedy podmíněné odsouzení) s poukazem na § 24 odst. 1 ZSVM (kde je podmíněné odsouzení uvedeno samostatně mezi druhy trestních opatření)¹⁷. S tímto názorem nelze než souhlasit – jako argument zde můžeme použít kategorii alternativních trestů, kdy alternativní tresty lze s určitou nadsázkou vymezit jako *a contrario* nepodmíněnému trestu odnětí svobody (a podmíněné odsouzení tak zařazujeme mezi tresty alternativní). Více bude o alternativních trestech pojednáno níže.

U mladistvých pachatelů nehovoříme o trestech, nýbrž o (trestních) opatřeních. Výčet jednotlivých druhů trestních opatření podává již zmíněné ust. § 24 odst. 1 ZSVM. Nelze zapomenout ani na výčet druhů trestů, které lze uložit pachatelům-právníckým osobám. Nalezneme jej v § 15 odst. 1 ZTOPO. Tyto výčty jsou taxativní, jak to odpovídá zásadě

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 304.

¹⁷ Za všechny např. JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 396. Dále též KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část*. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 466.

zákonnosti. Lze si také povšimnout, že výčet druhů trestů je u každého „druhu pachatele“ odlišný – to je dáno jednak neslučitelností některých druhů trestů s povahou odsouzeného (nelze si například představit výkon trestu odnětí svobody právnickou osobou), jednak snahou o větší motivaci odsouzeného, u kterého si lze představit vyšší pozitivní dopad (typicky peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu u mladistvého pachatele – u mladistvých pachatelů obecně uvažujeme o vyšší pravděpodobnosti jejich nápravy a resocializace, častěji tedy může stačit pouhá hrozba výkonem trestu).

Poměrně zajímavé je také hledisko, jak jsou jednotlivé druhy trestů řazeny: trestní zákoník a zákon o trestní odpovědnosti právnických osob řadí druhy trestů od nejzávažnější po ty méně závažné – myšleno tak, že zákonodárce nejprve seřadil zájmy, které jsou tresty postihovány (svoboda obecně, majetek, svoboda týkající se výdělečné činnosti/způsobu trávení volného času, čest) a poté tresty v rámci těchto kategorií řadí od závažnějších po ty méně závažné (přičemž stranou stojí trest vyhoštění). Oproti tomu zákon o soudnictví ve věcech mládeže volí opačný postup od nejméně závažných po nejzávažnější (s určitou nekoncepčností v podobě peněžitého opatření a za ním řazeného peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu). Dle mého názoru postup zvolený v ZSVM lépe odpovídá zásadě, že odnětí svobody je nejzávažnějším postupem a jako trest by měl být volen až jako *ultima ratio*¹⁸, tedy v okamžiku, kdy jiný (mírnější) trest nenaplní účel trestu a nepovede k nápravě pachatele.

1.3 Třídění trestů

Tresty lze třídit z několika hledisek. Většina autorů na prvním místě zmiňuje rozdělení trestů na tzv. pravidelné (pravidelně ukládané) a tresty výjimečné (§ 54 TZ)¹⁹. Dalším hlediskem pro třídění trestů je okruh zájmů, které postihují. Podle tohoto hlediska můžeme tresty dělit na tresty postihující svobodu (nejedná se pouze o trest odnětí svobody a domácí vězení, ale také trest obecně prospěšných prací, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní aj. společenské akce, vyhoštění a také zákaz činnosti; můžeme sem zařadit i zrušení právnické osoby, zákaz plnění veřejných zakázek a účasti ve veřejné soutěži a zákaz přijímání dotací a subvencí ukládané právnickým osobám), tresty majetkové (peněžitý trest, propadnutí

¹⁹ Lze hovořit o dvou subsystémech trestů – zmiňuje např. KRATOCHVÍL, V. a kol. *Kurs trestního práva*. Op. cit., s. 473.

věci a propadnutí majetku) a tresty na cti (ztráta čestných titulů a vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti a též uveřejnění rozsudku u právnických osob)²⁰.

Tresty můžeme také dělit na samostatné (tedy takové, které lze uložit nejen samostatně, ale též ve spojení s jiným trestem) a vedlejší, které lze uložit pouze ve spojení s jiným trestem. Podstata tohoto dělení je dobře vyjádřena Jiřím Jelínkem tak, že pokud soud vynáší odsuzující rozsudek, musí vždy uložit některý ze samostatných trestů (pokud nebylo upuštěno od potrestání).²¹ Vedlejšími tresty jsou trest ztráty čestných titulů a vyznamenání a trest ztráty vojenské hodnosti – tyto lze uložit pouze ve spojení s trestem odnětí svobody (dle § 78 odst. 1 a § 79 odst. 1 TZ). Je nutné upozornit, že samostatně lze určitý druh trestu uložit pouze tehdy, je-li výslovně stanoven ve zvláštní části TZ²² – nejedná-li se o tresty, které lze uložit i tehdy, není-li u nich tato podmínka (tedy výslovné stanovení ve zvláštní části TZ) naplněna – tresty vyjmenované v § 53 odst. 2 TZ.

Dle určitosti trestní sankce rozlišujeme tresty absolutně určité (je u nich stanoven jak druh, tak výměra trestu – jsou to oba tresty vedlejší a dále trest odnětí svobody na doživotí) a relativně určité – zákon stanoví druh trestu a poté rozpětí (tedy dolní a horní hranici) nebo hlediska pro určení náplně trestu²³ (typicky u trestu propadnutí věci – zákon stanoví okruh věcí, které lze postihnout propadnutím, resp. jejich vztah k trestné činnosti). Teoreticky lze vymezit také absolutně neurčité tresty, u kterých není stanovena ani výměra, ani druh trestu – tyto se ovšem v českém trestním právu nevyskytují a dle mého názoru by ani nebyly slučitelné se základními zásadami trestního práva.

Většinu trestů lze uložit kterémukoliv pachateli, některé jsou ovšem určeny pouze zúženému okruhu pachatelů – rozlišujeme tak tresty univerzální a speciální. Vanduchová řadí zákaz činnosti mezi tresty speciální, neboť je lze uložit pouze pachatelům, kteří danou činnost (jež je předmětem trestu) vykonávali.²⁴

1.4 Alternativní tresty

Z hlediska tématu této diplomové práce je asi nejzajímavější třídění trestů dle jejich „alternativnosti“. V současné době už nelze popřít, že výkon nepodmíněného trestu odnětí

²⁰ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 398.

²¹ Tamtéž.

²² To lze a contrario dovodit z ustanovení § 53 odst. 2 TZ, ale také ze znění § 53 odst. 1: „Stanoví-li trestní zákon za některý trestný čin několik trestů (...)“

²³ JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 399.

²⁴ VANDUCHOVÁ, Marie. *Zákaz činnosti v Československém trestním právu*. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 1989, ročník 35, č. 2. S. 31, 32.

svobody s sebou nese určité negativní důsledky v životě odsouzeného (ztráta zaměstnání, stigmatizace ze strany společnosti, psychologické změny osobnosti, oslabení rodinných vztahů apod.) a pouze v malém měřítku plní výchovnou a resocializační funkci.²⁵ Nejen z těchto, ale také z dalších důvodů (ekonomických, zájmu poškozeného atd.) nabývají tresty alternativní, tedy tresty nespojené s odnětím svobody na významu a je třeba klást důraz na jejich pokud možno co nejširší využívání, jak to odpovídá celosvětovému trendu²⁶.

Dle Filipa Ščerby můžeme alternativní tresty „v *nejširší rovině vymezit tak, že jde o všechny tresty nespojené s odnětím svobody*“. Na základě tohoto vymezení bychom za alternativní tresty mohli označit všechny tresty s výjimkou nepodmíněného odnětí svobody.²⁷ Tento přístup se mi zdá poněkud zjednodušující. Pojmu alternativního trestu dle mého názoru více odpovídá přístup Ščerby při vymezení tzv. alternativních trestů v užším smyslu, které by měly sloužit jako náhrada za nepodmíněný trest odnětí svobody (a jsou s trestem odnětí svobody neslučitelné): domácí vězení, obecně prospěšné práce, peněžitý trest [je-li ukládán na základě § 67 odst. 2 písm. b) TZ] a podmíněné odsouzení²⁸. Trest zákazu činnosti do tohoto pojetí alternativních trestů nespadá.

Alternativní tresty ovšem můžeme vnímat i jako tresty, které jsou způsobilé nahradit zejména kratší tresty odnětí svobody²⁹. Zde už by mohl být (v konkrétních případech) zákaz činnosti uplatněn jako trest alternativní (ačkoliv jako samostatný je ukládán spíše v menším počtu případů³⁰). Postavení zákazu činnosti jako trestu alternativního je sníženo jeho chápáním spíše jako zábranného prostředku proti páchání další trestné činnosti (více než jeho výchovným působením) a také problémy s kontrolou jeho výkonu. U zákazu činnosti nebývají vždy spatřovány všechny výhody alternativních trestů nebo jsou oslabeny – odsouzený může přijít o zaměstnání či jinou výdělečnou činnost (např. uložením trestu pozbude oprávnění k výkonu činnosti), tím je oslabena i kompenzační výhoda (tedy možnost nahradit poškozenému způsobenou škodu).

²⁵ ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. 2. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 20 a 21.

²⁶ Ostatně i tzv. Tokijská pravidla (OSN Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures) v čl. 1.5 uvádějí, že by členské státy měly přijmout opatření k menšímu využívání trestů odnětí svobody: „*Member States shall develop non-custodial measures within their legal systems to provide other options, thus reducing the use of imprisonment, and to rationalize criminal justice policies, taking into account the observance of human rights, the requirements of social justice and the rehabilitation needs of the offender.*“

²⁷ ŠČERBA, F. Op. cit., s. 31. Nemohu ovšem souhlasit, že by poté bylo nutné za alternativní tresty označit i ztrátu čestných titulů a vyznamenání a ztrátu vojenské hodnosti, neboť „*samy o sobě nemají za důsledek omezení osobní svobody pachatele.*“ Tyto tresty lze uložit pouze vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody ve výměře min. dvou let, takže dle mého názoru je můžeme jednoznačně označit za tresty spojené s odnětím svobody (alespoň podle aktuální úpravy v trestním zákoníku).

²⁸ Tamtéž.

²⁹ SOLNAŘ, V., VANDUCHOVÁ, M. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit., s. 42, s. 127.

³⁰ KRATOCHVÍL, Vladimír a Pavel ŠTURMA. *Trestní právo hmotné: obecná část*. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 551.

2 Trest zákazu činnosti – pojem

2.1 Účel trestu zákazu činnosti

Trest zákazu činnosti je v českém trestním zákoníku upraven v ustanovení § 73, které stanoví jednak minimální a maximální možnou délku trestu, jednak podmínky, za kterých může soud trest uložit (a to i jako trest samostatný). Dále je zde upravena podstata a obsah tohoto trestu, tedy jakou činnost lze odsouzenému zakázat. Ust. § 74 TZ je věnováno výkonu trestu.

Z hlediska účelu u trestu zákazu činnosti výrazně převažuje funkce zábranná. Vanduchová uvádí, že v obsahu tohoto trestu nejsou zastoupeny přímé výchovné prvky, přesto mu určité výchovné působení nelze upřít³¹. Oproti tomu Solnař je toho názoru, že zákaz činnosti může výrazně působit výchovně jak na jedince, tak na společnost³² (v rámci generální prevence). Za specifickou funkci tohoto trestu (spojenou s generální prevencí) můžeme považovat i ochranu řádného výkonu veřejných funkcí či profesí, které vyžadují důvěru společnosti (typicky úřední osoby, advokáti, lékaři apod.). Výchovné prvky v sobě obsahuje i institut podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu; především tím, že motivuje odsouzeného podrobit se uloženému trestu a tento trest „vykonávat“ (tedy nevykonávat zakázanou činnost, zaměstnání, povolání či funkci) – pravděpodobně nelze uvažovat o tom, že by soud povolil podmíněné upuštění v případech, kdy odsouzený zákaz porušil.³³

Podstatou tohoto trestu je dočasné vyřazení pachatele z činnosti, zaměstnání, povolání či funkce, se kterou bylo spojeno protiprávní jednání pachatele. Omezení delikventa se děje ve dvou rovinách: „jednak časově omezený zákaz realizace konkrétních subjektivních práv a jednak současně dočasně omezená možnost svobodné volby zmíněných činností“.³⁴ Základní premisou je zde domněnka, že spácháním činu v souvislosti s touto činností již nelze pachatele považovat za morálně způsobilého činnost dále vykonávat (či je jeho morální způsobilost alespoň výrazně zpochybněna), a proto je žádoucí pachateli výkon této činnosti dále neumožnit.³⁵

³¹ VANDUCHOVÁ, Marie. *Zákaz činnosti v Československém trestním právu*. Op. cit., s. 13.

³² SOLNAŘ, Vladimír. *Tresty a ochranná opatření*. Praha: Academia, 1979. Systém československého trestního práva. S. 100.

³³ Zároveň při povolení podmíněného upuštění bude odsouzeného motivovat hrozba výkonem zbytku trestu.

³⁴ VANDUCHOVÁ, Marie. *Zákaz činnosti v Československém trestním právu*. Op. cit., s. 17.

³⁵ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRÍVNA, Jiří HERCZEG, Vladimír KRATOCHVÍL, František PÚRY, Stanislav RIZMAN, Milada ŠÁMALOVÁ, Helena VÁLKOVÁ, Marie VANDUCHOVÁ.

Je nutné podotknout, že např. Dušan Gaľo³⁶ rozlišuje účel trestu podle toho, zda je ukládán za úmyslný trestný čin, či za trestný čin spáchaný z nedbalosti. U úmyslných trestných činů je uložení tohoto trestu odůvodněno zneužitím dané činnosti ke spáchání deliktu (tedy morálním a odborným selháním pachatele), zatímco u nedbalostních trestných činů převažují pochybnosti o absenci způsobilosti danou činnost vykonávat.

Zákaz činnosti není soudy nikdy ukládán obligatorně – současný trestní zákoník nepřevzal původní úpravu § 49 odst. 1 trestního zákona z roku 1961 (po novele v roce 2008), kdy byl zákaz činnosti obligatorně ukládán při spáchání vyjmenovaných trestných činů a za určitých podmínek (podrobněji v kapitole 3.3). Jak uvádí František Púry, za výjimečných okolností nemusí být uložen ani v případech, ve kterých je jinak běžně ukládán³⁷ – dle judikatury může být důvodem pro neuložení tohoto trestu u trestného činu opilství (a dle mého názoru i u trestného činu ohrožení pod vlivem návykové látky) skutečnost, že obviněný jednal za okolností blížících se podmínkám krajní nouze³⁸, nebo skutečnost, že se pachatel dopustil trestného činu pouze z iniciativy svých spolupachatelů a snažil se zabránit dalšímu páchání upozorněním nadřízených zaměstnanců³⁹. Jedním z nejčastějších důvodů, proč nepřistoupit k uložení trestu zákazu činnosti, je též skutečnost, že obviněný již vykonává dříve uložený trest a v budoucnu ještě (dříve uložené) tresty zákazu činnosti vykonávat bude. Současná úprava, kdy mají soudy možnost, nikoliv však povinnost tento druh trestu uložit, dle mého názoru lépe umožňuje přihlédnout ke konkrétním okolnostem případu, zohlednit výjimečné okolnosti a tím zároveň přispívá k uplatňování zásady individualizace trestu.

2.2 Ukládání trestu zákazu činnosti v ČR

Zákaz činnosti je slučitelný se všemi ostatními druhy trestů v § 52 odst. 1 TZ. Z povahy věci ovšem postrádá smysl ukládat jej vedle trestu zrušení právnické osoby podle § 15 odst. 1 písm. a) ZTOPO (ačkoliv zákon v odst. 3 tuto neslučitelnost výslovně nezmiňuje). Púry dále uvádí, že účelným pravděpodobně nebude ani uložení zákazu činnosti vedle vyhoštění stanoveného na delší dobu, neboť doby jejich výkonu poběží vedle sebe.⁴⁰ Tento trest lze ukládat jak za úmyslné, tak za nedbalostní trestné činy.

Trestní zákoník (EVK). 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 930. Dostupné na www.beck-online.cz.

³⁶ GAĽO, Dušan. *Trest zákazu činnosti a jeho ukládání úředním osobám v případech úplatkářství*. Právní rozhledy. 2014, č. 23-24, s. 820.

³⁷ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 931.

³⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25. 9. 1989, spis. zn. 7 Tz 17/89 (rozhodnutí č. 17/1991 Sb. rozh. tr.)

³⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 9. 1989, sp. zn. 7 Tz 18/89 (rozhodnutí č. 31/1990 Sb. rozh. tr.)

⁴⁰ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 931.

Současná úprava výslovně umožňuje uložit zákaz činnosti jako trest samostatný, a to za splnění dvou (kumulativních) podmínek:

- a) trestní zákoník ve zvláštní části uložení tohoto trestu dovoluje,
- b) pro nápravu pachatele není třeba uložení jiného druhu trestu.

Ad a): touto podmínkou rozumíme, že zákon musí tento trest výslovně obsahovat „*v sankci za příslušný trestný čin, jímž byl pachatel uznán vinným*“⁴¹. Nebude-li tato podmínka splněna, není vyloučeno uložení zákazu činnosti – tento trest však bude třeba uložit pouze jako trest vedlejší. Ve zvláštní části TZ je zákaz činnosti uveden jako možný trest u značného množství trestných činů⁴² – dle mého názoru se dá říci, že většinou u trestných činů, u kterých má jeho uložení své uplatnění (tedy tyto trestné činy jsou často páčány ve spojení s činností, jejíž výkon je vhodné po spáchání deliktu zakázat). Dobrým příkladem může být trestný čin přijetí úplatku podle § 331 odst. 1 TZ – tento delikt bude vždy spáchán v souvislosti s nějakou činností (ať již s obstaráváním věci obecného zájmu podle aliny první, nebo s podnikáním podle aliny druhé). Souvislost je v tomto případě znakem skutkové podstaty.

Ad b): samostatně lze zákaz činnosti uložit, pokud v konkrétním případě postačí k nápravě pachatele a k ochraně společnosti právě samostatný zákaz činnosti (a účinek trestu tak není třeba posilovat jiným druhem trestu – přísnějším či mírnějším). Hledisky, kterými se soud musí zabývat při posuzování nápravného účinku trestu, jsou především povaha a závažnost spáchaného činu a také osoba pachatele a jeho poměry. Z hlediska povahy a závažnosti deliktu lze říci, že samostatný zákaz činnosti naplní účel trestu zejména u přečinů spáchaných z nedbalosti. U osoby pachatele a jeho poměrů můžeme k tomuto závěru dojít pravděpodobně u pachatele, který dosud vedl řádný život, po činu se snažil odčinit škodlivý následek a má poměrně dobré rodinné a sociální zázemí.⁴³

Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, trest zákazu činnosti je vhodný jako náhrada zejména kratších trestů odnětí svobody. I přesto jej soudy nevolí jako samostatný trest – v roce 2018 byl jako hlavní sankce (trest či trestní opatření) uložen celkem ve 350 případech z celkového počtu 61 296 odsouzení (spisů), tedy v mizivém procentu případů (asi 0,57 %). Z tohoto počtu navíc naprosto převládá zákaz činnosti spočívající v zákazu řízení

⁴¹ VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem, k 1.8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. Olomouc: ANAG, 2011, s. 250-251.

⁴² Namátkou: § 143 – usmrcení z nedbalosti, § 147, 148 – (těžké) ublížení na zdraví z nedbalosti, § 151 – neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku, § 165 – nedovolené nakládání s tkáněmi a orgány, § 169 – svěření dítěte do moci jiného, § 177 – útisk, § 186 – sexuální nátlak, § 205 – krádež, § 206 – zpronevěra, § 331 – přijetí úplatku, a spousta dalších.

⁴³ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 936, 937.

motorových vozidel – představoval hlavní sankci u 342 spisů.⁴⁴ Nemůžeme jej ovšem označit za sankci „neoblíbenou“ – v roce 2018 byl soudy uložen celkem v 15 569 případech odsouzení fyzických osob (vč. mladistvých).⁴⁵ Tato skutečnost může být částečně dána tím, že např. u trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 337 TZ) není ve výčtu trestů uveden a nelze jej tedy samostatně uložit, ačkoliv tento trestný čin patří mezi nejčastěji páchané (podrobněji k této problematice viz kapitola 7) – *de lege ferenda* lze tedy uvažovat o zakotvení tohoto druhu trestu ve zvláštní části trestního zákoníku i u výše uvedeného trestného činu. Lze tedy shrnout, že je zákaz činnosti soudy stále upřednostňován jako sankce vedlejší, jakýmsi způsobem doplňková. V uplynulých čtyřech letech dochází každým rokem k lehkému nárůstu podílu jeho samostatného uložení, vždy se ovšem jedná spíše o setiny procenta.⁴⁶

Jinak je tomu u trestání právnických osob – zde zákaz činnosti představuje sankci ukládanou ve významné části případů. Například v roce 2018 byl zákaz činnosti uložen celkem ve 49 případech z celkem 129 odsouzení, z toho ve 48 jako sankce samostatná. To představuje asi 37,2 % uložených trestů. Podíl je relativně stabilní a lze shrnout, že v sankcích ukládaných právnickým osobám představuje zákaz činnosti hlavní sankci ve více než jedné třetině případů⁴⁷ (výjimku představoval pouze rok 2014)⁴⁸ – jedná se tedy o nejčastěji ukládanou sankci při trestání právnických osob (společně s peněžitým trestem). Zároveň je třeba zdůraznit, že zákaz činnosti je právnickým osobám ukládán převážně jako sankce

⁴⁴ *Přehled o uložených trestech/trestních opatřeních – hlavní sankce (trest 1)*. Rok 2018. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů [cit. 08-10-2019]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

⁴⁵ *Přehled o všech uložených trestech/trestních opatřeních (trest 1, 2, 3, 4)*. Rok 2018. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů [cit. 09-10-2019]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

⁴⁶ V roce 2014 byl zákaz činnosti jako hlavní sankce uložen v 0,31 % případů. V roce 2015 následoval mírný pokles – 0,28 %, poté již každým rokem mírný nárůst – konkrétně v roce 2016 činil podíl 0,32 %, v roce 2017 0,54 % a v roce 2018 již zmiňovaných 0,57 %. Určitou výjimku představují pouze roky 2009 (1,24 %) a 2010 (2,55 %), což je pravděpodobně způsobeno tím, že soudy rozhodovaly a trestaly ještě podle trestního zákoníku 1961. Čerpáno z *Přehledů o uložených trestech/trestních opatřeních (trest 1)* za roky 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016 a 2017. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů [cit. 11-10-2019]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

⁴⁷ V roce 2015 činil podíl 34,8 % (jako hlavní sankce uložen třiatřicetkrát z 30 případů), v roce 2016 39,6 % (uloženo šestatřicetkrát z 91 případů), v roce 2017 33 % (třiatřicetkrát ze 100 případů) a v roce 2018 37,2 % (osmačtyřicetkrát ze 129 uložených sankcí).

⁴⁸ V roce 2014 byly uloženy první rozsudky, kde jako odsouzený figurovala právnická osoba – zákaz činnosti byl uložen jako hlavní sankce ve 13,3 % odsouzení (uložen celkem dvanáctkrát, z toho jako hlavní sankce ve 4 z celkem 30 případů).

samostatná, vedle jiného trestu byl uložen pouze v jednotkách případů (opět s výjimkou v roce 2014).⁴⁹

2.3 Podobné instituty

Od trestu zákazu činnosti ukládaného podle trestního zákoníku je žádoucí odlišit instituty, které se svou povahou blíží zákazu činnosti, nelze je však označit za trest. Helena Prášková tyto instituty dělí do 3 kategorií⁵⁰:

- a) omezující opatření,
- b) zákaz činnosti vyplývající přímo ze zákona,
- c) sankce netrestního charakteru.

2.3.1 Omezující opatření (resp. přiměřená omezení a přiměřené povinnosti), předběžná opatření

V první kategorii Prášková uvádí, že zákaz činnosti je obsahem některých omezujících opatření, která lze uložit dle přestupkového zákona⁵¹. Podíváme-li se do trestního práva, analogicky tak můžeme hovořit o kategorii přiměřených omezení a přiměřených povinností, které lze uložit při podmíněném upuštění od potrestání s dohledem, při podmíněném odsouzení k trestu odnětí svobody (§ 81 an. TZ) a při podmíněném propuštění (§ 88 an. TZ).

Podstatou přiměřených omezení je zákaz určité činnosti, která obviněného „svádějí“ k páčání trestné činnosti. Demonstrativní výčet je uveden v ust. § 48 odst. 4 TZ – soud může uložit i jiné omezení (lze si představit např. zákaz určité volnočasové sportovní činnosti, při které odsouzený opakovaně působí újmu na zdraví soupeřům). Specifický případ přiměřeného omezení nalezneme též ve zvláštní části TZ, konkrétně v ust. § 196a, kdy pachateli trestného činu zanedbání povinné výživy (§ 196 TZ) lze uložit i omezení spočívající ve zdržení se řízení motorových vozidel. Nelze opominout ani výchovná omezení, která lze uložit mladistvému (nebo pachateli ve věku blízkém věku mladistvých) podle § 19 ZSVM.

Sluší se ovšem podotknout, že se nesmí jednat o zákazy (resp. omezení), které by mohly být předmětem jiného druhu trestu (typicky zákazu činnosti podle § 74 TZ nebo

⁴⁹ *Přehled o uložených trestech – hlavní sankce (trest 1)*. Rok 2014, 2015, 2016. *Přehled o uložených trestech (trest 1, trest 2, trest 3, trest 4, trest 5)*. Rok 2014, 2015, 2016. *Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak)*. Rok 2017, 2018. Statistický list trestní pro právnické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

⁵⁰ PRÁŠKOVÁ, Helena. *Nové přestupkové právo*. Praha: Leges, 2017, s. 212 an.

⁵¹ § 52 zákona č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich.

zákazu vstupu na sportovní, kulturní aj. společenské akce podle § 76 TZ)⁵² – v opačném případě by mohlo docházet k obcházení podmínek pro uložení těchto druhů trestů. Solnař s Vanduchovou uvádějí, že jako přiměřené omezení lze zakázat i činnost, která je protiprávní⁵³. S tímto názorem se nemohu ztotožnit – zakazovat v rozhodnutí činnost, kterou lze obecně považovat za protiprávní (např. fyzické či verbální útoky na jiné osoby, vyhrožování, krádeže apod.), je nadbytečné a v rozhodnutí soudu může dle mého názoru působit až absurdně. Argument, že zákaz by měl pachatele vést k řádnému životu, je na tomto místě lichý, neboť pokud se pachatel bude dopouštět protiprávní činnosti, nelze na konci zkušební doby rozhodnout, že vedl řádný život – a dle mého názoru již není třeba zdůrazňovat, že by měl pachatel v „období nápravy“ dodržovat zákon.

Omezující opatření mohou na pachatele působit značně výchovně (tím, že jsou spojena s podmíněným odsouzením či podmíněným upuštěním od potrestání – pachatel je motivován a „vychováván“ zejména hrozbou trestu⁵⁴). Zakazovaná činnost má vést pachatele k tomu, aby vedl řádný život – není tedy nutné, aby měla činnost souvislost se spáchaným činem. To představuje zásadní rozdíl od trestu zákazu činnosti. Trestem se – jak již bylo uvedeno výše – chrání především nezávadný výkon dané činnosti⁵⁵ (dle mého názoru lze říci, že se chrání i veřejný pořádek) a převládá zde více funkce zábranná než výchovná.

O něco větší podobnost s trestem zákazu činnosti vykazuje předběžné opatření podle ust. § 88c TR písm. i), tedy zákaz výkonu konkrétně vymezené činnosti, jejíž povaha umožňuje opakování nebo pokračování v trestné činnosti. Předběžná opatření nacházejí své uplatnění v průběhu trestního řízení, kdy je třeba zajistit řádný průběh trestního řízení, chránit poškozeného či společnost a zabránit obviněnému v opakování či pokračování v trestné činnosti.⁵⁶ Výše uvedené je poté specifikováno zákonnými podmínkami v ust. § 88b TR, a to:

- a) zahájení trestního stíhání (předběžné opatření lze použít pouze vůči obviněnému),
- b) důvodnost trestního stíhání (okolnosti nasvědčují, že skutek byl spáchán, naplňuje znaky trestného činu a spáchal jej obviněný),
- c) důvodná obava před opakováním či dokonáním trestné činnosti,
- d) naléhavá potřeba ochrany zájmů poškozeného, jeho osob blízkých nebo společnosti,

⁵² JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné*. Op. cit., s. 409.

⁵³ VANDUCHOVÁ, M., SOLNAŘ, V. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit., s. 107.

⁵⁴ Tamtéž, s. 98.

⁵⁵ To ostatně potvrzuje i judikatura v rozhodnutí č. 10/1973 Sb. rozh. tr. – podrobněji viz JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 7. akt. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 126.

⁵⁶ Důvodová zpráva k zákonu o obětech trestných činů, dostupné jako Sněmovní tisk 617/0 např. na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0> [cit. 25-04-2020], str. 71.

e) subsidiarita (tohoto účelu nelze dosáhnout mírnějším opatřením).⁵⁷

Za povšimnutí stojí fakt, že uložení předběžného opatření není omezeno pouze na některé trestné činy (vymezené např. hranicí trestní sazby) – na rozdíl od vazby. Lze jej tedy využívat jako méně invazivní prostředek v případech, kdy jsou naplněny podmínky předstižné vazby⁵⁸, resp. útěkové vazby⁵⁹.

Zákaz konkrétně vymezené činnosti lze uložit, pokud trestná činnost obviněného souvisí se zakazovanou činností a zároveň existuje obava, že dalším výkonem činnosti hrozí opakování, pokračování v činu či dokonání činu, o který se obviněný pokusil. Na rozdíl od trestu zákazu činnosti lze zakázat pouze činnost, ke které je třeba zvláštního oprávnění či povolení nebo jejíž výkon upravuje zvláštní předpis; nelze zakázat výkon zaměstnání, povolání či funkce. Naopak je ale možné uložit zákaz dílčí činnosti spadající do výkonu zaměstnání či povolání – typicky např. výkon činnosti hmotně odpovědného zaměstnance. Ust. § 88n TŘ stanoví, že předběžné opatření trvá, dokud to vyžaduje jeho účel, nejdéle však do právní moci rozhodnutí, jímž se řízení končí. Je poměrně zajímavé, že zákonodárce nestanovil nejvyšší přípustnou dobu trvání předběžného opatření jako u vazby, ačkoliv původní návrh s takovým omezením počítal.⁶⁰ Dle mého názoru bylo nakonec přijato současné znění s ohledem na chápání předběžných opatření jako mírnějšího opatření pro zajištění účelu trestního řízení a ochranu poškozeného a společnosti (ve srovnání s vazbou). Souhlasím však s Jelínkem⁶¹, že by bylo *de lege ferenda* vhodné určitě omezení nejdelší přípustné doby trvání předběžného opatření do trestního řádu zakotvit.

2.3.2 Zákazy vyplývající přímo ze zákona

Jako trest (tedy právní následek protiprávního činu) nelze označit případy, kdy je určitá činnost zakázána přímo zákonem, opatřením obecné povahy nebo rozhodnutím správního orgánu. Prášková pochopitelně uvádí příklady ze správního práva (např. zákaz určitých činností v lesích, zákazové značky v dopravě apod.)⁶², některé z nich lze vztáhnout i na trestní právo. Trestní právo představuje určité specifikum v tom, že na jeho základě jsou trestány právě ty nejzávažnější případy porušení těchto zákazů.

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení*. Bulletin advokacie. 2013, č. 5, s. 27-30.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ RŮŽIČKA, Miroslav. § 88b [Obecné podmínky pro uložení předběžných opatření]. In: ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GRIVNA, Jaroslava NOVOTNÁ, František PŮRY, Miroslav RŮŽIČKA, Jiří ŘÍHA, Milada ŠÁMALOVÁ, Petr ŠKVAJN. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1241. Dostupné na www.beck-online.cz.

⁶⁰ Důvodová zpráva k zákonu o obětech trestných činů, op. cit., s. 31.

⁶¹ JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení*. Op. cit.

⁶² PRÁŠKOVÁ, H. *Nové přestupkové právo*. Op. cit., s. 212, 213.

Částečně odlišnou povahu má institut bezúhonnosti, který se vine celým právním řádem. Bezúhonnost často představuje jednu z podmínek pro výkon činností upravených zvláštními zákony (ačkoliv je různými zákony definována různě), její absenci však nelze označit přímo za „zákaz“ – spíše za překážku pro udělení oprávnění, resp. překážku výkonu činnosti. Zřejmě nejčastěji používanou definici bezúhonnosti lze nalézt v ust. § 6 odst. 2 ŽZ⁶³, který stanoví, že *„(z)a bezúhonnou nelze považovat osobu, která byla pravomocně odsouzena pro trestný čin spáchaný úmyslně, jestliže byl tento trestný čin spáchán v souvislosti s podnikáním, anebo s předmětem podnikání (...), pokud se na ni nehledí, jako by nebyla odsouzena.“* Na tuto definici poté odkazuje nový občanský zákoník⁶⁴ s požadavkem bezúhonnosti pro členy volených orgánů společenství vlastníků a také zákon o obchodních korporacích pro členy (volených) orgánů obchodní korporace⁶⁵. Celou kategorii činností, pro jejichž výkon je požadována bezúhonnost, tvoří činnosti v justici (soudci, asistenti soudců, vyšší soudní úředníci, advokáti, notáři, státní zástupci, exekutoři⁶⁶). Bezúhonnost je požadována i u jiných činností, okruh je poměrně široký⁶⁷.

2.3.3 Sankce netrestního charakteru

Poměrně významnou kategorii tvoří sankce netrestního charakteru. Prášková uvádí, že se jedná o *„zákazy či omezení činnosti netrestní povahy, které mohou správní orgány ukládat rozhodnutím adresátům veřejné správy na základě zvláštních zákonů“*⁶⁸. Jak již název napovídá, jedná se o sankce netrestní – jejich účelem tedy není potrestání pachatele protiprávního činu, nýbrž převážně ochrana nezávadného výkonu určitých významných činností (u nichž je žádoucí, aby v ně měla veřejnost důvěru) – především reakce na zjištěné nedostatky, přerušování protiprávní činnosti, zabránění v jejím pokračování.⁶⁹ Je však nutné podotknout, že ačkoliv jejich účelem není represe, mohou do života pachatele zasáhnout

⁶³ Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

⁶⁴ § 1205 odst. 2 zákona č. 86/2012 Sb., občanský zákoník

⁶⁵ § 46 odst. 1 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech

⁶⁶ Poměrně zajímavé je poté zkoumání rozdílných pojetí bezúhonnosti u jednotlivých justičních činností. Např. u soudců (§ 60 odst. 2 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích) a státních zástupců (§ 17 odst. 4 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství) je bezúhonnost vyloučena jakýmkoliv pravomocným odsouzením za trestný čin. V zákoně o advokacii (č. 85/1996 Sb.) definici bezúhonnosti nenajdeme, nicméně v nedávné době bylo judikaturou potvrzeno, že se jí rozumí nikoliv bezúhonnost trestněprávní, ale bezúhonnost stavovská – srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 3603/2017.

⁶⁷ Jako příklad za všechny lze uvést např. činnost autorizovaného inspektora [§ 143 odst. 1 písm. d) zákona č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu] nebo povolání zdravotnického pracovníka [§ 3 odst. 1 písm. c) zákona č. 6/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních]. Významnou kategorií poté tvoří státní zaměstnanci [§ 25 odst. 1 písm. d) zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě].

⁶⁸ PRAŠKOVÁ, H. *Nové přestupkové právo*. Op. cit., s. 213 an.

⁶⁹ Tamtéž.

značnou měrou (nejčastěji znemožněním dosavadního zdroje obživy) a mnohdy je pachatel může vnímat jako přísnější než uložený trest.

Jako typický příklad takové sankce lze uvést ustanovení § 58 odst. 1 ve spojení s § 6 odst. 1 písm. b) a § 6 odst. 2 ŽZ, které upravuje povinnost živnostenského úřadu zrušit živnostenské oprávnění v případě, kdy podnikatel již nesplňuje podmínku bezúhonnosti (viz výše). Dalším příkladem může být rozhodnutí České advokátní komory o vyškrtnutí ze seznamu advokátů, pokud byla osoba pravomocně odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za úmyslný trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem advokacie, nebo i k jinému trestu, příp. za jiný trestný čin, „*pokud tato trestná činnost ohrožuje důvěru v řádný výkon advokacie*“⁷⁰. Lze také uvést rozhodnutí ministra spravedlnosti o odvolání exekutora po pravomocném odsouzení⁷¹ a další⁷².

Tyto netrestní sankce lze v zásadě ukládat vedle trestu zákazu činnosti⁷³, neuplatní se zde princip *ne bis in idem*⁷⁴ – je však nutné zamyslet se nad tím, v jakých případech by tato netrestní sankce mohla být uložena vedle trestu zákazu činnosti (respektive až po jeho uložení – srov. příklady výše, netrestní sankce jsou pravidelně ukládány až na základě pravomocného odsouzení). Zvláštní zákony totiž mnohdy mívají speciální úpravu pro odejmutí oprávnění, zabránění výkonu činnosti apod. právě pro případy, kdy byl soudem uložen trest zákazu činnosti. Jako příklad lze uvést úpravu exekučního řádu, kdy výkon exekutorského úřadu zaniká dnem právní moci rozhodnutí soudu, kterým byl exekutorovi uložen trest zákazu činnosti⁷⁵, dále např. úpravu zániku služebního poměru dnem právní moci rozhodnutí⁷⁶ apod. Souběžné uložení trestu zákazu činnosti a netrestní sankce se tak uplatní pravděpodobně pouze v případech, kdy bude trest zakazovat odlišnou činnost než netrestní sankce⁷⁷.

⁷⁰ § 8 odst. 1 písm. b) a c) zákona o advokacii

⁷¹ Musí se jednat o pravomocné odsouzení za úmyslný trestný čin nebo pro trestný čin spáchaný v souvislosti s exekuční činností, a to k jinému než nepodmíněnému trestu odnětí svobody (jinak výkon exekutorského úřadu zaniká již dnem právní moci rozhodnutí soudu) - § 15 odst. 2 písm. b) zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád.

⁷² Např. odnětí povolení auditora bezpečnosti pozemních komunikací ministerstvem dopravy podle § 18k odst. 1 písm. a) ve spojení s § 18h odst. 4 zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích.

⁷³ PRÁŠKOVÁ, H. *Nové přestupkové právo*. Op. cit., s. 215.

⁷⁴ Princip je vyjádřen v čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod: „*Nikdo nemůže být stíhán nebo potrestán v trestním řízení podléhajícím pravomoci téhož státu za trestný čin, za který již byl osvobozen nebo odsouzen konečným rozsudkem podle zákona a trestního řádu tohoto státu.*“ Na tomto místě je nutné připomenout, že dnes již v zásadě není v teorii sporu o tom, že i řízení o přestupku je pokládáno za trestní řízení ve smyslu čl. 6 Úmluvy – srov. např. KÜHN, Zdeněk. *Nový přestupkový zákon, odpovědnost právnických osob a problematika dvojího trestání téhož deliktu*. Právní rozhledy. 2018, č. 3, s. 77.

⁷⁵ § 15 odst. 1 písm. g) exekučního řádu

⁷⁶ § 74 odst. 1 písm. c) zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě

⁷⁷ Lze si představit např. situaci exekutora, který bude soudem odsouzen za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (opilý řídil osobní automobil) odsouzen k zákazu řízení a k podmíněnému trestu odnětí

2.3.4 Podmíněné zastavení trestního stíhání

Specifickou kategorií mezi instituty, které vykazují podobnost s trestem zákazu činnosti, představuje podmíněné zastavení trestního stíhání podle ust. § 307 odst. 2 písm. a) TŘ. Jedná se o jeden z procesních odklonů trestního řízení *stricto sensu*, které bývají označovány za tzv. „třetí kolej sankcí“ (vedle trestů a ochranných opatření) a při kterých nedochází k vyslovení viny obviněného – přesto je citelně zasahováno do sféry jeho osobních práv.⁷⁸ Jeho podstatou je dočasné zastavení trestního stíhání, přičemž v následující zkušební době je sledováno chování obviněného.⁷⁹

V souladu s úpravou § 307 TŘ je tento institut možné využít v případě méně závažnější trestné činnosti (konkrétně u přečinů), pokud obviněný spáchání činu doznává, nahradil škodu, způsobenou újmu či vydal bezdůvodné obohacení, souhlasí s takovým postupem a zároveň lze tento způsob vyřízení trestní věci považovat za dostačující. Vladimír Pelc a Katarína Danková⁸⁰ poté pro přečiny vyšší typové závažnosti rozlišují další formu podmíněného zastavení trestního stíhání, kterou lze využít pouze za splnění dalších – ztřujících – podmínek:

- a) závazku obviněného, že se zdrží činnosti, v souvislosti s níž se dopustil trestné činnosti, nebo
- b) složením peněžitě částky určené na pomoc obětem trestné činnosti.

Tyto podmínky lze považovat za určité quasi sankce (quasi trest zákazu činnosti či quasi peněžitý trest), což se na první pohled může dostávat do rozporu s principem presumpce nevinu (neboť vina nebyla soudem vyslovena) a principem, že není trestu bez deliktu. Tyto ústavněprávní nedostatky lze dle mého názoru úspěšně vypořádat argumentem, že tohoto postupu nelze užít bez souhlasu obviněného (a též bez jeho doznání) a že se mu tedy obviněný podrobuje dobrovolně (ačkoliv lze samozřejmě polemizovat o tom, nakolik se jedná o dobrovolnost s ohledem na hrozící odsouzení a trest). V souladu s výše uvedeným lze tyto quasi sankce označit jako jakýsi „dobrovolný závazek obviněného, který tak činí ze své vůle, aby prokázal svou snahu po polepšení a nápravě“.⁸¹

svobody – na základě exekučního řádu poté ministr spravedlnosti exekutora odvolá z úřadu, ačkoliv spáchaná trestná činnost nesouvisela s výkonem exekutorské činnosti.

⁷⁸ ŠÁMAL, Pavel, Jiří ŘÍHA, Jan STRYA. *Odklony v justiční praxi – 1. část*. Trestněprávní revue. 2019, č. 9, s. 177-186.

⁷⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Podmíněné zastavení trestního stíhání*. In: HENDRYCH, Dušan, Miroslav BĚLINA, Josef FIALA, Pavel ŠÁMAL, Ivana ŠTENGLOVÁ a Pavel ŠTURMA. *Právní slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009.

⁸⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016, s. 731.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel, Jiří ŘÍHA, Jan STRYA. *Odklony v justiční praxi – 2. část*. Trestněprávní revue. 2019, č. 10, s. 202-206.

Činnost, které se obviněný zavazuje zdržet, musí mít (stejně jako trest zákazu činnosti) souvislost se spáchaným činem a mělo by se jednat o činnost, ke které je třeba zvláštního povolení, nebo jejíž výkon upravuje zvláštní právní předpis.⁸² Tato úprava cílí především na dopravní delikty, v praxi bude tuto činnost představovat ponejvíce zdržení se řízení motorových vozidel.⁸³ V rozhodnutí o podmíněném zastavení soud, příp. státní zástupce stanoví zkušební dobu od šesti měsíců do pěti let a může též obviněnému uložit přiměřená omezení či přiměřené povinnosti.

Zajímavým se jeví srovnání podmíněného zastavení podle § 307 odst. 2 písm. a) TŘ s trestem zákazu činnosti – při podrobnějším zkoumání lze dojít k závěru, že podmíněné zastavení může být v některých ohledech dokonce přísnější než uložení trestu. Mezi hlavní výhody podmíněného zastavení patří především absence odsuzujícího rozsudku (ačkoliv i podmíněné zastavení je evidováno v Rejstříku trestů) a uložení trestu. Pokud obviněný i přes svůj závazek činnost vykonává, může dojít k naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 1 písm. a) TZ (tedy vykonává činnost, pro kterou oprávnění pozbyl)⁸⁴. Navíc u podmíněného zastavení nelze do doby, po kterou se obviněný zaváže zdržet výkonu činnosti, započítat dobu před právní mocí rozhodnutí, po kterou danou činnost nemohl vykonávat či po kterou mu bylo odňato příslušné oprávnění (§ 74 odst. 1 TZ). Obviněný také nemůže po uplynutí poloviny doby žádat o podmíněné upuštění od výkonu zbytku závazku. V některých případech podmíněného zastavení může být tedy doba, po kterou se obviněný zavázal činnost nevykonávat, v praxi mnohem delší, než jaká by byla v případě trestu zákazu činnosti uložení na stejně dlouhou dobu.

De lege ferenda lze uvažovat o zakotvení možnosti stanovit závazek obviněného na dobu kratší, než je stanovená délka zkušební doby. Ačkoliv současná úprava výslovně neuvádí opak, Nejvyšší soud ve své tiskové zprávě potvrdil, že „závazek obviněného zdržet se řízení motorových vozidel, nebo jiný obdobný závazek zdržet se určité činnosti (...) má trvat zásadně po celou zkušební dobu stanovenou podle § 307 odst. 3 trestního řádu, protože ani při kratším závazku obviněného zákon nedovoluje před uplynutím zkušební doby vrátit

⁸² Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., dostupné jako Sněmovní tisk 510/0 na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0> [cit. 11-05-2020], str. 40.

⁸³ ŠÁMAL, Pavel. § 307 [Podmínky pro rozhodnutí]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3486. Že je cíleno především na řešení dopravních deliktů ostatně potvrzuje i znění § 307 odst. 5, které výslovně stanoví povinnost poučit obviněného (který se zavázal zdržet se řízení motorových vozidel), že dnem právní moci rozhodnutí pozbývá řidičské oprávnění a že je povinen odevzdat řidičský průkaz.

⁸⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1093/2016, dostupné na www.nsoud.cz.

*řidičské oprávnění.*⁸⁵ S ohledem na právě uvedené by bylo třeba přistoupit i k novelizaci § 102 odst. 1 zákona o silničním provozu. Pro úplnost uvádím, že do budoucna je uvažováno se změnou úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání, které zahrnuje nejen výše uvedený návrh, ale i mnohé další – namátkou zakotvení možnosti podmíněného upuštění od výkonu zbytku závazku, dále možnosti ponechat výjimečně podmíněné zastavení v platnosti apod.⁸⁶

⁸⁵ Nejvyšší soud ČR, tisková zpráva: *Nejvyšší soud k délce trvání závazku obviněného zdržet se určité činnosti (např. řízení motorových vozidel) v závislosti na délce zkusební doby obviněného*, Nejvyšší soud, 2016 [cit. 11-05-2020]. Dostupné z:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Prověřenostamedia~TiskovezpravyNejvyššiosoudu~Tiskov a zprava_Nejvyšší_soud_k_délce_trvání_závazku_obviněného_zdržet_se_určité_činnosti_napr_řízení_motorových_vozidel_v_závislosti_na_délce_zkusební_doby_obviněného~

⁸⁶ Podrobněji viz TIBITANZLOVÁ, Alena. *Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 1. část*. Bulletin advokacie. 2019, č. 7-8, s. 53-59. Dále ŠÁMAL, Pavel, Jiří ŘÍHA, Jan STRYA. *Odklony v justiční praxi – 2. část*. Op. cit.

3 Historický vývoj institutu zákazu činnosti

3.1 Období po roku 1918

Po vzniku samostatného československého státu v roce 1918 byla recepční normou⁸⁷ převzata původní (rakouská i uherská) trestněprávní legislativa⁸⁸, mj. i zákon č. 117/1852 ř. z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích. Lze říci, že tento zákon položil určitý základ pro budoucí úpravu trestu zákazu činnosti – nutno ovšem podotknout, že se jednalo spíše o úpravu roztržštěnou a kazuisticky zaměřenou (zejména u úpravy trestání přečinů a přestupků). Za obecnější lze označit znění ustanovení § 26 trestního zákona 1852, které upravovalo zákonné účinky každého odsouzení pro zločin – k zákazu činnosti lze připodobnit zejména účinky pod písm. d) a f):

„d) ztráta všelikého úřadu veřejného nebo všeliké služby veřejné, zahrnujíc v to úřad učitelský a nezpůsobilost, dosáhnouti jich znovu nebo zase bez výslovného povolení presidenta republiky (...)

f) ztráta způsobilosti k soudcovství, advokacii a notářství, veřejných jednatelství a všelikého zastupování před veřejnými úřady“.

Výše uvedený institut nelze označit za trest, neboť již z jeho znění vyplývá, že nebyl ukládán soudem – jednalo se přímo o účinek zákonný, spojený *ex lege* s odsouzením pro zločin.

Dále je nutné zmínit § 30 trestního zákona 1852, který upravuje ztrátu živnosti, lodního patentu a práva držet loďku k plavbě pobřežní:

Ztráta živnosti není žádným následkem spojeným již po zákonu se zločinem, a nemůže tudíž trestním rozsudkem býti vyřknuta. Má však soud trestní, když pro zločin odsouzený má živnost, po vyhlášeném rozsudku postoupiti spisy tomu úřadu, jemuž propůjčování živnosti takové přísluší. Kdyby se úřadu tomuto zdálo na pováženou povoliti zločinci, aby po vystálém trestu živnost tu provozoval, má mu živnost odejmouti, šetře při tom předpisů o tom vydaných. (...).

Ani tento institut není trestem za spáchaný zločin – soud jej neukládá v trestním rozsudku, ale spis má postoupit příslušnému úřadu. Pravomoc rozhodnout o ponechání či odejmutí živnosti poté náleží právě úřadu, který živnost, patent či právo, „propůjčil“.

⁸⁷ Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

⁸⁸ SOLNAŘ, V., FENYK, J. *Trestní právo a trestní zákony*. S. 48. In SOLNAŘ, V. a kol.: *Systém českého trestního práva*. 1. vyd. Praha: Novatrix, 2009

V trestním zákoně 1852 byl zakotven i jeden druh trestu podobný zákazu činnosti – konkrétně v ust. § 240 pod písm. c) jako „ztráta práv a daných povolení“. V ust. § 242 zákon upřesňoval, komu se tento trest ukládá a na jaké časové období:

„Ztráta práv a daných povolení ukládá se osobám k hodnostem a akademickým povýšením, nebo osobám jiným, které nějaký úřad nebo zaměstnání pod věrou veřejnou vykonávají, pak těm, jež provozují nějaké řemeslo, nebo živnost buď jako měšťané nebo z povolení, které obdržely od vrchnosti. Trest tento ukládá se buď na určitý čas nebo navždy.“

Poměrně zajímavé bylo upřesnění podstaty trestu v ust. § 243, kdy u osobní živnosti znamenalo vyslovení trestu úplný zánik živnosti („*pomijí odsouzenci právo k samostatnému provozování docela*“); pokud se však jednalo o živnost tzv. radikovanou nebo prodejnou, trest se nijak nedotkl prostředků získaných postoupením živnosti. Zákon taktéž uložil povinnost soudu vyslovit trest ztráty práv a daných povolení při souběhu více přečinů či přestupků, pokud byl tento trest v zákoně stanoven alespoň pro jeden sbíhající se delikt⁸⁹.

Další úprava trestního zákona 1852 byla již poměrně kazuistická a pozbytí oprávnění či možnosti vykonávat činnost spojovala s konkrétními povoláními. Tak např. lékárníku či správci lékárny bylo možno zakázat výkon povolání, pokud spáchali přečin „*následkem nedostatečných vědomostí nebo zručností*“, dokud nebylo prokázáno napravení tohoto nedostatku.⁹⁰ Obdobně platilo i pro lékaře nebo ranhojiče, pokud jejich chybou pacient zemřel⁹¹, případně pro stavitele, kterému se sesulo lešení či stavba (při hrubé nevědomosti byla možnost ihned zakázat „*všeliké provádění staveb*“)⁹².

Zajímavým aspektem úpravy byla určitá subsidiarita odejmutí živnosti, kdy k tomuto trestu bylo přístupováno pouze při hrubých pochybeních s vážnými následky (viz výše u stavitelů) nebo u opakovaných porušení povinností – např. obchodníci opakovaně přistižení při nedovoleném prodeji jedů⁹³, zámečníci, kteří opakovaně zhotovují paklíče⁹⁴, vetešníci,

⁸⁹ § 267 trestního zákona 1852: „(...) Taktéž se má, když i jen na jediný z těchto sbíhajících se činů trestných stanoven jest v tomto nebo v jiném zákoně trest peněžitý nebo některý z trestů v § § 240, lit. b) a c) ustanovených, uložiti vinníku kromě jiného trestu zákonného vždy i tento trest zvláštní.“

⁹⁰ § 335 trestního zákona 1852

⁹¹ § 356 a § 357 trestního zákona 1852

⁹² § 384 a § 385 trestního zákona 1852

⁹³ § 362 trestního zákona 1852

⁹⁴ § 469 trestního zákona 1852: Při prvním spáchání má být uložena pokuta, při druhém spáchání až dvojnásobná výše pokuty a při třetím spáchání již následuje ztráta živnosti.

kteří opakovaně kupují zboží od mladistvých⁹⁵ či osoby vázané lékařským tajemstvím, které toto tajemství poruší⁹⁶.

3.2 Trestní zákon z roku 1950

Převzatý rakouský trestní zákon z roku 1852 byl nahrazen až v roce 1950 zákonem č. 86/1950 Sb., který trest zákazu činnosti upravoval v ust. § 51. Soud trest ukládal, jestliže se pachatel dopustil při výkonu činnosti nebo povolání trestného činu, jímž poškodil nebo ohrozil hospodářské zájmy republiky – v takovém případě bylo uložení tohoto trestu obligatorní.⁹⁷ Trest také mohl být uložen (fakultativně), jestliže se pachatel dopustil činu v souvislosti s činností či povoláním, jestliže jich mohl zneužít ke spáchání trestného činu nebo jestliže by jejich výkon pachatelem odporoval obecnému zájmu. Lze si povšimnout poměrně obecných a širokých formulací podmínek pro uložení tohoto trestu⁹⁸ – bylo tedy možné zakázat výkon činnosti nebo povolání obecně (bez podmínky, že se jedná o činnost vyžadující zvláštní povolení nebo o činnost upravenou zvláštním zákonem).

Trestní zákon 1950 označil zákaz činnosti za vedlejší trest, mohl být tedy uložen pouze ve spojení s jedním z trestů hlavních (odnětí svobody a nápravné opatření, příp. trest smrti), a to ve výměře od tří do deseti let, případně i navždy. Za povšimnutí stojí fakt, že zákon zakotvil i možnost podmíněného odložení výkonu trestu zákazu činnosti, ovšem pouze ve spojení s podmíněným odkladem výkonu trestu odnětí svobody⁹⁹. Trest zákazu činnosti nebylo možné uložit mladistvému pachateli.

Novelou č. 63/1956 Sb. byla s účinností od 1. 1. 1957 zrušena možnost uložení trestu navždy, zároveň byla vypuštěna možnost uložení v případě, že by výkon činnosti či povolání odporoval obecnému zájmu a byla upravena délka výměry – od jednoho roku do deseti let.

⁹⁵ § 472 trestního zákona 1852

⁹⁶ § 498 trestního zákona 1852. Nutno podotknout, že u výše uvedených případů zákon hovoří o spáchaném přestupku – dřívější úprava používala trochu jiné rozlišování deliktů, kdy přestupek byl chápán odlišně než dnes.

⁹⁷ Tento závěr vyvozují ze znění § 51 odst. 1 trestního zákona 1950 – „vysloví soud, že se pachateli zakazuje dočasně nebo navždy vykonávat takovou činnost nebo takové povolání“. Zřejmě je to zejména při porovnání s odstavcem 2 předmětného ustanovení: „Soud může vyslovit (...)“.

⁹⁸ SOLNAŘ, V., FENYK, J. *Trestní právo a trestní zákony*. S. 53. Op. cit.

⁹⁹ Je nutné podotknout, že podmíněným odložením výkonu trestu odnětí svobody nebyl automaticky odložen i výkon vedlejších, soud musel odložení vyjmenovaných vedlejších trestů zvlášť vyslovit v rozhodnutí.

3.3 Trestní zákon z roku 1961

K 1. lednu 1962 nabyly účinnosti zákon č. 140/1961 Sb., který na českém území platil až do účinnosti současného trestního zákoníku. Oproti trestnímu zákonu 1950 byla zkrácena výměra (od jednoho roku do pěti let) a nebyl upraven případ obligatorního uložení trestu při narušení hospodářských zájmů. Zůstala zachována podmínka, že se pachatel musel dopustit trestného činu v souvislosti s danou (zakazovanou) činností, a zároveň byla výslovně v § 50 upravena podstata trestu – tedy zákaz výkonu určitého zaměstnání, povolání nebo funkce nebo takové činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení. Trest nebylo možno uložit mladistvému.

Též bylo opuštěno chápání tohoto trestu jako výlučně vedlejšího – dle ust. § 28 ve spojení s § 49 odst. 2 bylo možné zákaz činnosti uložit i samostatně, pokud byl ve zvláštní části zákona stanoven za daný trestný čin¹⁰⁰ a jestliže uložení tohoto trestu samostatně postačovalo k nápravě pachatele a k dosažení účelu trestu. Bylo tak posíleno postavení zákazu činnosti jako trestu alternativního.

Nadále již nebylo možné podmíněně odložit výkon zákazu činnosti, nicméně soud měl možnost podmíněně upustit od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti se stanovením zkušební doby až na dvě léta, jestliže odsouzený vzorně plnil své povinnosti v zaměstnání či v povolání a prokázal polepšení, nebo jestliže soud přijal záruku od společenské organizace.¹⁰¹

Novelou¹⁰² v roce 1990 byla výměra zákazu činnosti opět stanovena v rozmezí od jednoho roku do deseti let a také byl upraven institut započítání – doba před právní mocí rozsudku, po kterou nesměl pachatel danou činnost vykonávat nebo po kterou mu bylo odňato příslušné oprávnění, se započítávala do celkové doby výkonu trestu. Zkušební doba při podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu byla prodloužena až na pět let. Touto novelou byla též zakotvena možnost uložit trest zákazu činnosti i mladistvému, pokud to nebylo na překážku přípravě na jeho povolání (do této novely bylo možné mladistvému uložit pouze trest odnětí svobody, propadnutí věci, vyhoštění a peněžitý trest, byl-li mladistvý výdělečně činný).

Zákazu činnosti se dotkla také novela provedená zákonem č. 290/1993 Sb., která umožnila zakázat mj. i činnost, jejíž výkon je upraven zvláštním předpisem. V roce 2008 byla

¹⁰⁰ Tato možnost byla stanovena poměrně u velkého množství trestných činů – namátkou ohrožení státního tajemství (§ 107), rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví (§ 132), zneužívání pravomoci veřejného činitele (§ 158), opilství (§ 201), ublížení na zdraví z nedbalosti (§ 223) atd.

¹⁰¹ Zajímavou úpravu představuje v této souvislosti ust. § 64 odst. 5: pokud společenská organizace odvolala svou záruku, mohl soud rozhodnout, že podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu ponechává v platnosti.

¹⁰² Zákonem č. 175/1990 Sb., s účinností od 1. 7. 1990.

provedena ještě jedna změna¹⁰³, která do ust. § 49 odst. 1 zakotvila obligatorní ukládání zákazu činnosti v případech, kdy se pachatel dopustil taxativně vyjmenovaných trestných činů v souvislosti se svým postavením, funkcí nebo činností způsobilou ovlivnit řádný průběh či výsledek koncesního, zadávacího či insolvenčního řízení, veřejné soutěže nebo veřejné dražby. Z původní právní úpravy byl tento institut do současného trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. přebrán v podstatě beze změny (s výjimkou obligatorního uložení za vyjmenované trestné činy), neboť – jak uvádí důvodová zpráva – se v praxi osvědčil¹⁰⁴. Tomu přisvědčuje i skutečnost, že úpravy nezměnila ani žádná z četných novel trestního zákoníku (s výjimkou úpravy podmíněného upuštění od zbytku výkonu trestu zákazu činnosti v § 91 – novelou¹⁰⁵ byla zakotvena výjimečná možnost soudu ponechat podmíněné upuštění v platnosti, i když odsouzený zavedl příčinu k rozhodnutí, že se zbytek trestu vykoná).

¹⁰³ Zákonem č. 122/2008 Sb., s účinností od 1. 7. 2008.

¹⁰⁴ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku, dostupné jako Sněmovní tisk 410/0 např. na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0> [cit. 08-10-2019], str. 60.

¹⁰⁵ Zákonem č. 390/2012 Sb., s účinností od 8. 12. 2012.

4 Trest zákazu činnosti – výměra a podmínky ukládání

4.1 Výměra trestu u dospělých pachatelů

Podle současné úpravy trestního zákoníku lze zákaz činnosti uložit fyzické osobě ve výměře od jednoho roku do deseti let. Je-li zákaz činnosti ukládán trestním příkazem, činí podle ust. § 314e odst. 2 písm. d) TŘ maximální výměra pět let. Méně než na období jednoho roku nelze tento trest uložit, a to ani analogickým užitím § 58 TZ pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody¹⁰⁶, ani v případě ukládání trestu trestním příkazem. Horní hranici lze překročit pouze tehdy, je-li trest zákazu činnosti ukládán opakovaně a část již dříve uloženého trestu ještě nebyla vykonána – jak uvádí Pavla Augustinová¹⁰⁷, současný trestní zákoník totiž nepřevzal původní úpravu § 36 trestního zákona 1961, kdy nebylo možné uložit trest v takové výměře, aby v součtu s dosud nevykonanou částí stejného druhu trestu přesáhl maximální výměru stanovenou zákonem. Dle aktuální úpravy lze tedy zákaz činnosti ukládat opakovaně – vždy však s přihlédnutím k účelu trestu a možnosti nápravy pachatele (je nutné zamyslet se nad tím, aby opakovaně ukládané tresty, jejichž součet může dosahovat i desítek let, nebyly spíše kontraproduktivní).

V konkrétním případě musí soud při stanovení výměry přihlížet zejména k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k míře zavinění pachatele a k jeho osobním poměrům. Jak uvádí Púry – konkrétní výměra trestu se řídí obecnými hledisky stanovenými pro výměru trestu. Ve vztahu k zákazu činnosti se tato obecná kritéria „*musí uplatnit zejména v požadavku přiměřenosti spáchanému trestnému činu*“.¹⁰⁸ I trestní zákoník výslovně stanoví, že trest nesmí být nepřiměřený (srov. § 37 odst. 2 TZ). Dalším aspektem, kterým by se měl soud při zvažování výměry zabývat, je dopad trestu na život pachatele a na možnost jeho resocializace.¹⁰⁹ Zřejmě není sporu o tom, že jiný dopad bude mít uložení trestu zákazu činnosti na profesionálního řidiče (řidiče z povolání) a na řidiče „svátečního“, který vozidlo řídí pouze o víkendech, volnočasově. V potaz je nutné brát i určitý vnitřní vztah odsouzeného k zakazované činnosti – dobře to demonstrují slova Vanduchové a Solnaře: „*Trest v sobě obsahuje prvek újmy, i když v konkrétním případě není fakticky jako újma vůbec pociťován a je pro pachatele spíše dobrodiním. (...) Podobný případ by mohl nastat v případě řidiče*

¹⁰⁶ DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLÁŘ, a kol. *Trestní zákoník: komentář. I. díl*. Praha: Wolters Kluwer, 2015, s. 567.

¹⁰⁷ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. *Trestní zákoník: komentář*. Op. cit., s. 567.

¹⁰⁸ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 929.

¹⁰⁹ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. *Trestní zákoník: komentář*. Op. cit., s. 567.

*motorového vozidla, kterému byl uložen zákaz činnosti (řízení motorového vozidla), jejíž dotčený nepociťuje jako újmu, poněvadž se rozhodl dobrovolně od této činnosti upustit (následkem otřesu, který utrpěl při nehodě, kterou zavinil). Takové opatření zůstává přesto trestem, třebaže pro odsouzeného méně citelným.*¹¹⁰ Z uvedeného lze chápat, že i trest, na který se odsouzený svým způsobem i těší (který je pro něj vysvobozením), pro něj představuje určitou újmu, ačkoliv jej tak vnímat vůbec nemusí. Otázkou poté zůstává, nakolik je takový trest výchovným prostředkem (ostatní funkce trestu zůstávají zachovány). Se všemi těmito okolnostmi by se měl soud vypořádat a především by měl uloženou výměru v rozsudku řádně odůvodnit.

Rozpětí zákonné výměry tak, jak je v současnosti nastaveno, umožňuje dle mého názoru dobře diferencovat postih podle závažnosti spáchané trestné činnosti, poměrů pachatele a dalších konkrétních okolností činu. Typicky u pachatelů, u nichž se jedná o první prohřešek proti zákonu, jinak vedou řádný život a mají dobré sociální a rodinné zázemí, přičemž trestný čin nespáchali za přitěžujících okolností, by měl postačovat trest uložený na dolní hranici. Naopak u pachatele-recidivisty, u něž předchází uložené tresty zjevně nevedly k nápravě, nebo spáchal trestný čin za okolností zvláště zavrženíhodných či za jiné přitěžující okolnosti lze sáhnout k uložení trestu v horní polovině zákonné výměry či na horní hranici. Desetiletý zákaz dle mého názoru citelně zasáhne do způsobu života odsouzeného, umožňuje dosáhnout nápravy a není tak třeba přikročit ke zvyšování horní zákonné hranice či dokonce uvažovat o znovuzavedení doživotního zákazu. To by ostatně dle mého názoru bylo i nadbytečné, neboť některé stavovské či sportovní organizace mají ve svých disciplinárních rádech zakotvenu možnost uložit disciplinární trest zákazu činnosti na delší časové úseky¹¹¹, v některých případech i na doživotí¹¹². Samozřejmě je nutné podotknout, že tento postup (uložení delšího zákazu mimotrestními prostředky) nelze využít u nejčastěji ukládaného zákazu – řízení motorových vozidel. Zde je však možné uvažovat nad možností zpřísnění úpravy tzv. dopravně-psychologického vyšetření¹¹³, kterému se musí delikvent podrobit v okamžiku, kdy žádá o navrácení řídičského oprávnění.

¹¹⁰ VANDUCHOVÁ, M. SOLNAR, V. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit., s. 9-10.

¹¹¹ Tak např. Disciplinární řád Fotbalové asociace ČR stanoví v § 23 odst. 3, že zákaz závodní činnosti lze uložit až na 20 let (stejně tak zákaz výkonu funkce v § 24 odst. 4 a zákaz výkonu jiné činnosti v § 25 odst. 2). Dostupné z <https://facr.fotbal.cz/uredni-deska-predpisy/254?category=1> [cit. 25-10-2019].

¹¹² Zůstaneme-li v oblasti sportu, pak nejtypičtějším příkladem je doživotní zákaz činnosti uložený za opakované porušení antidopingových pravidel podle čl. 10.7.2 Směrnice pro kontrolu a postih dopingu ve sportu v České republice. Dostupné z http://www.antidoping.cz/documents/smernice_doping_2015.pdf [cit. 25-10-2019]

¹¹³ Podle § 87a odst. 3 písm. b) zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích (zákon o silničním provozu). Zároveň musí pachatel prokázat tzv. psychickou způsobilost podle § 102 odst. 6.

De lege ferenda by se dalo uvažovat o snížení spodní hranice výměry v případech, kdy je sjednávána dohoda o vině a trestu. Ačkoliv současná právní úprava nepřipouští „*paušální snižování výměry trestu*“¹¹⁴ a trest sjednaný v rozporu se zákonnou výměrou je důvodem pro neschválení dohody (§ 314r odst. 2 TŘ), dle mého názoru by možnost snížení výměry pod dolní hranici mohla přispět k vyššímu využívání tohoto institutu, který je nyní uplatňován pouze v setinách procent případů. Snížení výměry trestu by mohlo působit jako určitá motivace obviněného k doznání činu.¹¹⁵ Pochopitelně se zde jedná o úvahu nad celkovým nastavením ukládání trestů, nejen zákazu činnosti.

Jak jsem uvedla výše, nejsem zastáncem znovuzavedení doživotního zákazu činnosti, ačkoliv své příznivce by si tato úprava jistě našla.¹¹⁶ Určitý kompromis by mohl představovat institut ztráty způsobilosti zastávat např. funkce ve veřejné správě, který by byl ovšem koncipován jako výjimečný trest. V takovém případě by bylo nutné zamyslet se, zda u tohoto trestu připustit možnost podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu – pokud by totiž tato možnost zavedena nebyla, jednalo by se o trest absolutní a mohlo by dojít ke kolizi se základními zásadami trestního práva (zejména přiměřenosti trestu, používání trestního práva jako prostředku *ultima ratio* a dalších).

4.2 Souvislost zakazované činnosti se spáchaným trestným činem

Základní podmínkou pro uložení trestu zákazu činnosti je souvislost zakazované činnosti se spáchaným trestným činem. Touto podmínkou je vymezen i obsah zákazu – jinak řečeno: soud může zakázat pouze takovou činnost, v souvislosti s jejímž výkonem se pachatel činu dopustil.¹¹⁷ Dobře to shrnuje Jelínek: „*Pachateli se zakazuje výkon činnosti, které zneužil při spáchání trestné činnosti nebo která mu trestnou činností umožnila nebo usnadnila v minulosti a jejíž výkon by mu poskytoval příležitost páchat trestnou činnost v budoucnosti.*“¹¹⁸

Dle výše uvedeného je tedy nepochybné, že podmínka souvislosti bude v konkrétním případě naplněna, jestliže se pachatel dopustí trestného činu při výkonu dané činnosti.

¹¹⁴ JELÍNEK, J. *Trestní právo procesní*. Op. cit., s. 736.

¹¹⁵ Např. Vicherek uvádí, že institut dohody o vině a trestu je využíván pouze v setinách procent případů. VICHEREK, Roman. *Proč máme tak málo dohod o vině a trestu*. Trestněprávní revue. 2018, č. 11-12, s. 247-253

¹¹⁶ Např. Gaľo v již citovaném článku *Trest zákazu činnosti a jeho ukládání úředním osobám v případech úplatkářství* uvádí, že „(...) neexistence tohoto institutu v českém trestním právu je na škodu, zejména v souvislosti s trestnými činy spáchanými úředními osobami, kde by zřejmě našel své uplatnění.“

¹¹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11. 12. 1962, sp. zn. 2 Tz 9/62 (rozhodnutí č. 23/1963 Sb. rozh. tr.)

¹¹⁸ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Op. cit., s. 126.

Zároveň však postačí, pokud daná činnost pachateli poskytla příležitost či usnadnila spáchání trestné činnosti – to bude dáno např. v případě, kdy pachatel krádeže používá řízení motorového vozidla k dopravě na místo činu, k převážení nástrojů potřebných ke spáchání krádeže a také k odvozu ukradených věcí z místa činu. Stejně judikoval i Nejvyšší soud v usnesení 8 Tdo 1110/2010: *„Mezi páčáním trestné činnosti a řízením motorového vozidla obviněným lze tak shledat přímou úzkou bezprostřední souvislost, tak jak ji zákon v návaznosti na soudní praxi požaduje. Pokud by totiž dovolatel neměl vozidlo k dispozici, trestná činnost by pro něj byla značně ztížena, ne-li znemožněna, když vozidlo jemu a spoluobviněnému sloužilo k rychlému přesunu na místa, kde se následně spoluobviněný vloupal do konkretizovaných objektů. (...) Vozidlo mu zjednodušilo páčání trestné činnosti a zároveň umožnilo, že ji mohl konat v takovém rozsahu, jak je popsán ve výroku rozsudku soudu prvního stupně.“*¹¹⁹

Dostačující není souvislost jakákoliv – je nutné, aby se jednalo o souvislost užší, přímou¹²⁰ a bezprostřední. Co se rozumí bezprostřední souvislostí, dobře vysvětluje Solnař: *„Souvislost s trestným činem musí být do té míry bezprostřední, aby zákaz této činnosti byl způsobilý omezit možnost opětného spáchání podobného trestného činu téhož pachatele (...).“*¹²¹ Daná činnost však nemusí být znakem objektivní stránky skutkové podstaty trestného činu. Nejvyšší soud v rozhodnutí 3 Tdo 1595/2011 např. dovodil, že je dána souvislost mezi řízením motorového vozidla a spáchaným trestným činem násilí proti úřední osobě, neboť tohoto činu se pachatel dopustil tím, že najížděl svým nákladním automobilem na policejní služební vůz: *„Už tím obviněný vyvolal důvodné pochybnosti o své morální způsobilosti řídit motorové vozidlo, když ho neváhal užít ani jako zbraň (v právním slova smyslu) vůči cizímu majetku, případně zdraví, tedy zjevně v rozporu s účelem, k němuž motorové vozidlo má při provozu na pozemní komunikaci sloužit.“*

Ačkoliv předchozí rozhodnutí hovoří o tom, že pachatel svým činem vyvolal pochybnosti o své morální způsobilosti řídit motorové vozidlo, tyto pochybnosti (resp. prokázaná morální nezpůsobilost k činnosti) nestačí k uložení trestu, pokud v daném případě chybí souvislost s výkonem činnosti. Tak judikoval Nejvyšší soud ČSR v rozhodnutí 1 Tz 11/79¹²², kdy přistoupil ke zrušení rozsudku nižšího soudu, kterým byl odsouzenému (externímu učitelu na střední škole) uložen trest zákazu učitelského povolání za trestný čin

¹¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1110/2010, dostupné na www.nsoud.cz.

¹²⁰ *„Na přímou souvislost spáchaného trestného činu s činností, která má být zakázána, lze usuzovat z toho, že tato činnost nepostrádá věcný (vnitřní, účelový), místní a časový vztah ke spáchanému trestnému činu.“*

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2011, spis. zn. 3 Tdo 1595/2011, dostupné na www.nsoud.cz

¹²¹ SOLNAŘ, V. *Tresty a ochranná opatření*. S. 102.

¹²² Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze 6. 4. 1979, sp. zn. 1 Tz 11/79 (rozhodnutí č. 5/1980 Sb. rozh. tr.)

pohlavního styku s osobou téhož pohlaví. Uložený trest shledal soud nezákonným, neboť chyběla souvislost s výkonem povolání – poškozený nebyl žákem odsouzeného, odsouzený jej potkal náhodně na autobusové zastávce.

K uložení trestu nestačí ani souvislost pouze náhodná – Krajský soud v Českých Budějovicích v rozhodnutí sp. zn. 3 To 952/95 zrušil výrok, kterým byl uložen trest zákazu činnosti s následujícím odůvodněním: „*V rámci shora uvedených úvah dospěl krajský soud k závěru, že v konkrétním případě obžalovaného J. H. nejde o použití motorového vozidla v takové souvislosti s majetkovou trestnou činností, jakou ustanovení § 49 odst. 1 tr. zák. předpokládá. Z provedených důkazů je zřejmé, že obžalovaný užil vozidla k cestě za zcela jiným, nikoli protiprávním účelem. Nešlo o plánovanou cestu motorovým vozidlem za účelem spáchání trestného činu. Ten byl spáchán příležitostně a náhodně z náhlého impulsu spolupachatele obžalovaného.*“¹²³

Je též nutné připomenout, že potrestat zákazem činnosti lze pouze osobu, která danou činnost sama vykonávala. Tento trest tedy nelze uložit pomocníkovi či návodci. Na tuto podmínku je třeba brát zřetel zejména v případech ukládaného zákazu řízení motorových vozidel, kdy jej nelze uložit např. barmanovi, který podává alkohol osobě, o které ví, že později usedne za volant. Další příklad uvádí i rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR Tzv 16/65: „*Ze znění citovaného ustanovení zákona totiž vyplývá, že zákaz určité činnosti nebo povolání možno vyslovit jen tehdy, jestliže tuto činnost pachatel při trestném jednání sám přímo vykonával. Nelze proto uložit zákaz řízení motorových vozidel například osobě, která pomáhala nebo navedla pachatele k trestnému činu podle § 201 tr. zák. tím, že mu poskytla alkoholické nápoje, nebo jak tomu bylo v konkrétním případě, požádalo ho, aby ji svezl, ač byl podnapilý, na motocyklu. Pomocníku, nebo návodci je možno v takových případech uložit trest zákazu takové činnosti, která umožnila podávat řidiči motorových vozidel alkoholické nápoje, nebo z které mu vyplývala povinnost zabránit řidiči řídit vozidlo po požití alkoholu.*“¹²⁴

4.3 Okruh zakázaných činností

Ustanovení § 73 odst. 3 TZ upravuje podstatu trestu zákazu činnosti a lze z něj vyvodit taxativní výčet 5 kategorií činností, které lze zakázat:

¹²³ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 1. 1996, sp. zn. 3 To 952/95 (rozhodnutí č. 35/1997 Sb. rozh. tr.)

¹²⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 5. 1965, sp. zn. Tzv 16/65 (rozhodnutí č. 41/1965 Sb. rozh. tr.)

- a) výkon zaměstnání,
- b) výkon povolání,
- c) výkon funkce,
- d) výkon činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení,
- e) výkon činnosti upravené zvláštním předpisem.

Činnost, kterou nelze zařadit ani do jedné z kategorií, nemůže být předmětem zákazu, a to ani v případě, kdy by měla či mohla mít vliv na spáchanou trestný čin (v úvahu pro takové případy připadá uložení přiměřeného omezení za splnění zákonných podmínek, podrobněji viz kapitola 2.3.1). Tak např. nelze pachateli zakázat jízdu na železnici, neboť k ní není třeba zvláštního povolení, ani není upravena zvláštním předpisem. Podle Nejvyššího soudu ČSSR by se jednalo o „*zásah do osobních práv, který nemá zákonnou oporu*“.¹²⁵ (Ovšem je nutné podotknout, že pokud se pachatel dopustí trestného činu – např. ublížení na zdraví – jízdou na železnici, nelze mu uložit ani zákaz řízení motorových vozidel, neboť nebude splněna podmínka souvislosti.¹²⁶) Stejně tak nelze zakázat nakupování v samoobslužných prodejnách¹²⁷, nadměrné požívání alkoholických nápojů¹²⁸ či jiné „zlozvyky“¹²⁹.

Nelze vyloučit, že určitou činnost budeme moci podřadit pod více kategorií, to však není na závadu – okruh zakazovaných činností je vymezen poměrně široce. Záměrem zákonodárce byl pravděpodobně pokus obsáhnout všechny případy, které by mohly nastat, aby bylo zamezeno případu, kdy určitá činnost nebude zakázána jenom z toho důvodu, že ji nelze podřadit pod (příliš úzce vymezenou) kategorii. Jako příklad můžeme použít kategorii pod písm. e), která zjevně reaguje na rozvoj soukromého podnikání.¹³⁰ Zároveň je tím umožněna dostatečná diferenciací trestu v závislosti na spáchaném činu i osobě pachatele.

Považuji za důležité připomenout rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 11 To 112/83, které v právní větě potvrzuje, že lze pachateli zakázat výkon různých činností, v souvislosti s nimiž se dopustil dané trestné činnosti.¹³¹ V daném případě šlo o vícečinný souběh tří trestných činů – Městský soud v Praze uložil zákaz činnosti spočívající v zákazu výkonu funkce hmotně odpovědného pracovníka. Podle Nejvyššího soudu měl být odsouzenému uložen i zákaz řízení motorových vozidel za způsobení dopravní nehody, neboť

¹²⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. února 1965, sp. zn. 6 Tz 8/65 (rozhodnutí č. 25/1965 Sb. rozh. tr.)

¹²⁶ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 938.

¹²⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 22. 8. 1980, sp. zn. 5 Tz 32/80 (rozhodnutí č. 8/1981 Sb. rozh. tr.)

¹²⁸ Takové omezení lze ovšem uložit podle § 48 odst. 4 písm. h) TZ.

¹²⁹ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 937.

¹³⁰ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 938.

¹³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. 1. 1984, sp. zn. 11 To 112/83 (rozhodnutí č. 22/1985 Sb. rozh. tr.)

byly splněny zákonné podmínky pro jeho uložení (způsobení dopravní nehody, při které došlo k újmě na zdraví poškozeného). Toto rozhodnutí je významné především v tom, že upřesňuje ukládání více zákazů vedle sebe – v takových případech se totiž doby jednotlivých zákazů nesčítají a každou činnost lze zakázat na dobu uvedenou v trestním zákoníku. Výkon těchto jednotlivých zákazů tedy probíhá souběžně.

4.3.1 Výkon zaměstnání

Pod pojmem zaměstnání rozumíme výkon závislé práce. Ta je definována v § 2 odst. 1 ZP¹³² jako práce, která je vykonávána zaměstnancem osobně za mzdu, plat nebo odměnu za práci, ve vztahu nadřízenosti zaměstnavatele a podřízenosti zaměstnance, jménem zaměstnavatele a podle jeho pokynů. Závislá práce může být vykonávána pouze v základním pracovněprávním vztahu (tj. v pracovním poměru nebo na základě dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr), není-li upravena zvláštními předpisy (např. služební poměr státních zaměstnanců či příslušníků bezpečnostních sborů). Trestem zákazu činnosti nemůže být nařízena změna zaměstnání.¹³³ Uložení tohoto trestu naopak nebrání, pokud byl v době vydání rozhodnutí soudu pracovní poměr již zrušen¹³⁴ – trest bude po dobu výkonu znemožňovat obnovení pracovního poměru u stejného zaměstnavatele, nebo navázání nového pracovního poměru u jiného zaměstnavatele.

Specifickou kategorií zde bude tvořit zákaz zaměstnání s hmotnou odpovědností. Tento zákaz byl řešen v rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. 2 Tzf 3/76¹³⁵. Na stížnost generálního prokurátora ČSSR, že takto vymezený zákaz je neurčitý a příliš široký, reagoval Nejvyšší soud takto: *„Pod pojmom zamestnanie s hmotnou zodpovednosťou sa nerozumie každé zamestnanie, s ktorým je spojená všeobecná zodpovednosť pracovníka za škodu, ktorú spôsobil organizácii zavineným porušením povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním (...), ani zamestnanie, s ktorým je spojená zodpovednosť pracovníka za stratu zverených predmetov (...). Zamestnaním s hmotnou zodpovednosťou sa rozumie len také zamestnanie, pre výkon ktorého sa vyžaduje uzavretie osobitnej písomnej dohody o hmotnej zodpovednosti pracovníka za zverené hotovosti, ceniny, tovar, zásoby materiálu alebo iné hodnoty, ktoré je povinný vyúčtovať, pričom zodpovedá za vzniknutý schodok (...).“* Podle aktuální úpravy se bude jednat o zákaz uzavřít tzv. dohodu o odpovědnosti za svěřené hodnoty podle § 252 an. ZP. Podle právní věty lze tento zákaz uložit bez omezení na určité

¹³² Zákon č. 262/2006 Sb.

¹³³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 17. 1. 1984, sp. zn. 5 Tz 1/84 (rozhodnutí č. 38/1984 Sb. rozh. tr.)

¹³⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 10. 1987, sp. zn. 7 Tz 17/88 (rozhodnutí č. 36/1989 Sb. rozh. tr.)

¹³⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 2. 1977, sp. zn. 2 Tzf 3/76 (rozhodnutí č. 22/1977 Sb. rozh. tr.)

hospodářské odvětví nebo na činnost státních orgánů; podmínka souvislosti trestného činu se zakázanou činností bude splněna i tehdy, pokud pachatel sice neměl takovou dohodu (opomenutím zaměstnavatele) uzavřenou, ale fakticky vykonával zaměstnání, při kterém mu byly svěřeny hodnoty k vyúčtování, a při kterém měla být takováto dohoda uzavřena.

Dalším příkladem může být např. zákaz vykonávat zaměstnání, při kterém osoba přichází do styku s utajovanými informacemi. Tento zákaz by měl být typickou sankcí pro trestné činy vyzvědačství (§ 316 TZ) nebo ohrožení utajované informace (§ 317 TZ). Ze současných kauz je tento trest navrhován státním zástupcem pro obžalovanou Janu Nečasovou za vyzrazení utajované zprávy BIS, sp. zn. 1 T 5/2015.¹³⁶ Obžalovaní byli dne 11. 11. 2019 Městským soudem v Praze zproštěni obvinění, rozhodnutí v době odevzdání této práce ovšem ještě není pravomocné – státní zástupce podal odvolání.¹³⁷

4.3.2 Výkon povolání

Povolání představuje širší pojem než zaměstnání. Jedná se o právem dovolenou činnost obvykle vykonávanou proto, aby si osoba opatřila prostředky k živobytí. Musí být trvalejšího charakteru, ačkoliv se nemusí jednat o činnost celoživotní či výlučný prostředek živobytí. Povoláním ovšem není činnost pouze příležitostná.¹³⁸ Podle Solnaře povolání předpokládá určitou míru odborné přípravy, nemusí však být vykonáváno v pracovníprávním či obdobném poměru.¹³⁹ Bude se jednat např. o činnost uměleckou či tzv. svobodná povolání, která nejsou blíže upravena zvláštními právními předpisy. Je nutné podotknout, že určitá činnost může být pro jednu osobu povoláním (touto činností se „bude živit“), pro jinou osobu může být však pouze volnočasovou aktivitou¹⁴⁰ – jako typický příklad můžeme uvést fotografování, řízení apod. Vždy je tak nutné nahlížet na konkrétní okolnosti a osobní poměry odsouzeného.

Judikatura stanovila, že pachateli nelze zakázat výkon jakéhokoliv povolání, nelze mu také určit povolání jediné či mu přikázat určité pracoviště.¹⁴¹

¹³⁶ *Tři roky natvrdo pro Nečasovou v kauze BIS. Tolik chce státní zástupce.* *Idnes.cz* [on-line]. 2019. [cit. 01-11-2019] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/nagyova-necasova-bis-tri-roky-statni-zastupce-soud-vezeni.A191030_145846_domaci_remy

¹³⁷ *Nemravnost není trestná. Soud nepravomocně osvobodil Nečasovou i Rittiga.* *Idnes.cz* [on-line]. 2019. [cit. 12-11-2019] Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/necasova-rittig-michal-obzaloba-bis.A191111_104103_domaci_remy

¹³⁸ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 939.

¹³⁹ SOLNAŘ, V. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit., s. 102.

¹⁴⁰ PÚRY, F. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 939.

¹⁴¹ JELÍNEK, J. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. Op. cit., s. 129.

4.3.3 Výkon funkce

Funkcí zpravidla rozumíme honorovaný výkon činnosti v pracovním poměru. Jedná se o užší pojem než zaměstnání (ne každé zaměstnání je tedy funkcí), neboť o funkci můžeme hovořit tehdy, vznikl-li poměr zejména volbou, jmenováním nebo ustanovením (typicky statutární orgán právnické osoby). Na druhou stranu funkce může být vykonávána i mimo pracovní poměr (typicky půjde o funkci poslance nebo senátora – blíže k tomu viz níže) a nemusí se jednat o výdělečnou činnost (např. čestné funkce)¹⁴². Solnař rozlišuje funkci jako výkon činnosti v určitém funkčním postavení (jako příklad uvádí vedoucího podniku), a funkci jako činnost volených orgánů (honorovanou i nehonorovanou).¹⁴³ Pojem funkce a úřední osoby podle definice v ust. § 127 TZ nejsou totožné, ačkoliv se mohou částečně překrývat – zákon ani teorie nevyžadují, aby byl trest ukládán pouze úředním osobám. Lze tedy uložit i zákaz funkce v soukromoprávním smyslu. Uložení tohoto trestu (stejně jako v případě zaměstnání či povolání) nebrání, pokud obžalovaný v době rozhodování soudu funkci již nevykonává.¹⁴⁴

Na tomto místě považuji za důležité upozornit, že pod pojem funkce tak, jak jej chápeme podle § 73 odst. 3 TZ, nelze zařadit funkci člena zastupitelstva územního samosprávného celku. Podrobněji k tomu uvádí rozsudek Nejvyššího soudu 4 Tz 167/2006, kdy nejprve definuje jednotlivé kategorie činností, které lze zakázat a poté uvádí: „*Výkon funkce člena zastupitelstva územního samosprávného celku nevyhovuje ani jednomu z vyjmenovaných kritérií a navíc zákaz tohoto výkonu zasahuje do právních předpisů upravujících vznik a zánik mandátu členů zastupitelstev územních samosprávných celků a ve své podstatě znamená odnětí pasivního volebního práva osobě, které byl uložen.*“¹⁴⁵ V rozhodnutí jsou poté vyjmenovány podmínky vzniku a zániku mandátu tak, jak je upravuje zákon o volbách do zastupitelstev obcí¹⁴⁶, přičemž Nejvyšší soud doplňuje, že jen za těchto podmínek je možné stát se členem zastupitelstva, resp. jen za těchto podmínek mandát zaniká, a tyto podmínky nelze rozšiřovat extenzivním výkladem trestního práva. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že předmětem tohoto druhu trestu nemůže být zákaz výkonu funkce člena zastupitelstva obce, kraje či městské části, a to ani v případě, kdy byl trestný čin spáchán

¹⁴² PÚRY, F. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 939.

¹⁴³ SOLNAŘ, V. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit., s. 102.

¹⁴⁴ PÚRY, F. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 944.

¹⁴⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 1. 2007, sp. zn. 4 Tz 167/2006, dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁴⁶ Zákon č. 491/2001 Sb.

v souvislosti s výkonem funkce starosty, byl-li odsouzený (starosta) zároveň členem zastupitelstva.¹⁴⁷

Judikatura soudů neřeší možnost uložení zákazu výkonu funkce poslance či senátora. Domnívám se nicméně, že pokud nelze zakázat výkon funkce zastupitele územního samosprávného celku s odůvodněním, že podmínky zániku mandátu jsou upraveny ve zvláštním zákoně (a jednalo by se tak o nepřipustnou analogii), pak rozhodně nelze zakázat výkon funkce poslance či senátora, neboť zde jsou podmínky zániku mandátu upraveny samotnou Ústavou. Stejný názor zastává i Zdeněk Koudelka, který uvádí, že takovýto zákaz činnosti by byl neústavní.¹⁴⁸ Tento výklad lze podpořit i tím, že v procesu přijímání nového trestního zákoníku v roce 2006 se uvažovalo o zavedení trestu ztráty způsobilosti k úřadu a volitelnosti, tento trest byl ovšem z návrhu vypuštěn pro neústavnost ještě před podáním návrhu zákona do Parlamentu ČR.¹⁴⁹ Osobně jsem toho názoru, že v těchto případech postačí uplatnění jiných druhů trestů a primární roli by (pro ztrátu mandátu) měla hrát odpovědnost politická.¹⁵⁰

Specifickým případem bude také obecný zákaz výkonu velitelské funkce v ozbrojených silách. Z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR sp. zn. Tzv 10/66 vyplývá, že tento zákaz obecně nelze uložit – především z toho důvodu, že z vojenské hodnosti (zejména u důstojníků) vyplývají velmi široká oprávnění, a uložení trestu zákazu funkce by důstojníkovi byla upírána práva, která z jeho hodnosti vyplývají a kterých jej nelze zbavit jinak než odebráním vojenské hodnosti.¹⁵¹

4.3.4 Výkon činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení

Činností, ke které je třeba zvláštního povolení, je taková činnost, jejíž výkon je bez příslušného povolení nepřipustný, protiprávní a obecně nežádoucí.¹⁵² Toto zvláštní povolení bývá zpravidla prokazováno vystaveným průkazem, osvědčením či jinak označeným oprávněním. Činnost může být prováděna i v rámci zaměstnání nebo povolání, může se ovšem jednat pouze o způsob trávení volného času.

¹⁴⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 7. 2008, sp. zn. 7 Tdo 829/2008, dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁴⁸ KOUDELKA, Zdeněk. *Zákaz činnosti a pasivní volební právo*. In: Dny veřejného práva: sborník příspěvků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2007, s. 3. ISBN 978-80-210-4430-2. Dostupné z: <https://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/ustava/Koudelka.pdf>

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 6. Obdobně v již citovaném rozsudku NS, sp. zn. 4 Tz 167/2006.

¹⁵⁰ Podobnou tendenci lze vysledovat i v VICHÉREK, Roman. *Trestní odpovědnost zastupitelů měst a obcí*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2017, č. 1, s. 122. [cit. 2019-11-02]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6660>

¹⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 14. 4. 1966, sp. zn. Tzv 10/66 (rozhodnutí č. 40/1966 Sb. rozh. tr.)

¹⁵² PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 939.

Nejtypičtějším příkladem v této kategorii bude řízení motorového vozidla, ke kterému je třeba získání řidičského oprávnění podle § 80 zákona o silničním provozu (toto oprávnění je prokazováno řidičským průkazem) – jedná se o nejčastěji ukládaný zákaz činnosti, proto bude podrobněji zpracován v samostatné kapitole. Jako další příklad můžeme uvést koncesované živnosti podle § 26 an. ŽZ, osvědčení o odborné způsobilosti pro zacházení s pyrotechnickými výrobky¹⁵³ nebo např. zbrojní průkaz či zbrojní licence¹⁵⁴.

Se zbrojním průkazem a licencí ovšem není situace tak jednoduchá. Z žádného ustanovení zákona o zbraních totiž nevyplývá, že by při uložení zákazu nabývání, držení nebo nošení střelné zbraně automaticky docházelo buď ke ztrátě platnosti zbrojního průkazu, nebo k zahájení řízení o odnětí zbrojního průkazu či zbrojní licence. Držitel zbrojního průkazu či licence však v některých případech přijde o institut bezúhonnosti (§ 22) nebo spolehlivosti (§ 23 zákona o zbraních). O bezúhonnost držitel zbrojního průkazu přijde mimo jiné na dobu tří let za trestný čin, který spočívá v nedbalostním porušení povinnosti v souvislosti s držním, nošením nebo používáním střelné zbraně nebo střeliva¹⁵⁵. V takovém případě by byly naplněny podmínky pro uložení i trestu zákazu činnosti – je tedy na místě zvážit, zda je vůbec účelné trest zákazu činnosti ukládat, neboť mimotrestní opatření v tomto případě postačí k naplnění účelu (samozřejmě pouze v případech, že soud neuvažoval o uložení trestu delšího než tři roky). Jak uvádí Gaľo – lze konstatovat, že trest zákazu činnosti má u zacházení se zbraněmi pouze doplňkovou povahu, neboť zákon o zbraních je koncipován na vysoce preventivním principu.¹⁵⁶ Trest zákazu činnosti by tak měl být uložen zejména v případech, kdy je bezúhonnost podle zákona o zbraních vyloučena na dobu kratší než deset let, ačkoliv by bylo vhodné pachateli neumožnit zacházení se zbraněmi na delší dobu. Gaľo uvádí také případy, kdy by spáchání trestného činu nemělo za následek ztrátu bezúhonnosti držitele zbrojního průkazu – osobně se domnívám, že těchto případů bude naprosté minimum s ohledem na široce koncipovanou úpravu ztráty bezúhonnosti v zákoně o zbraních.

U zacházení se zbraněmi je třeba zvláště zkoumat podmínkou souvislosti činnosti se spáchaným trestným činem – zejména u myslivců a podobných činností. Tímto se poměrně podrobně zabýval rozsudek 8 Tz 124/68: „*V súdeném prípade z vykonaných dôkazov i zo zistenia rozsudku vyplýva, že obvinený sa trestného činu dopustil ako strelec pri hone pri streľbe z poľovnickej pušky. Táto činnosť nevyplývala z funkcie obvineného ako zverozrážcu,*

¹⁵³ § 36 a násl. zákona č. 206/2015 Sb., o pyrotechnice

¹⁵⁴ § 16 a násl. zákona č. 119/2002 Sb., o zbraních

¹⁵⁵ § 22 odst. 1 písm. d) zákona o zbraních

¹⁵⁶ GAĽO, Dušan. *Trest zákazu činnosti ve vztahu k nabývání, držení a nošení střelných zbraní*. Trestněprávní revue. 2019, č. 7-8, s. 163.

ktorej náplňou je ochrana poľovníctva (...). Bolo teda na mieste vyslovenie zákazu činnosti odpovedajúcej tej činnosti, z ktorej bolo spojené spáchanie trestného činu. Zákaz výkonu funkcie zverozrážcu, vyslovený okresným súdom, však presahuje zákaz v naznačenom smere a neprimerane znemožňuje obvinenému pracovné a zárobkové možnosti. Činnosť odpovedajúca činnosti, s ktorou súvisel trestný čin, ktorým bol obvinený uznaný vinným, je používanie poľovníckej pušky. Bolo preto dôvodné vysloviť v danom prípade zákaz činnosti omedzenej na používanie poľovníckej strelnej zbrane.¹⁵⁷ Obdobné vyplýva i z rozhodnutí 4 To 230/95: „Vymezení trestu nelze považovat za správné proto, že obžalovanému zakazuje i činnosti, které nemají souvislost se souzeným činem. Podle (zákona o myslivosti) se právem myslivosti rozumí souhrn práv a povinností zvěř chránit, cílevědomě chovat, lovit, přivlastňovat si ulovenou nebo zhaslou zvěř, sbírat shozy paroží, vejce zvěře pernaté a užívat k tomu v nezbytné míře honebních pozemků. Z uvedeného výčtu je zřejmé, že soudem prvního stupně uložený zákaz výkonu práva myslivosti obstát nemůže. Obžalovaný porušil svoje povinnosti pouze v případě zacházení se střelnou zbraní, což má souvislost s lovem zvěře. Neporušil však již své povinnosti, pokud jde o ostatní součásti práva myslivosti.“¹⁵⁸ Z rozhodnutí vyplývá, že je třeba rozlišit, při jaké konkrétní činnosti byl trestný čin spáchan. To má význam především pro určení přiměřeného rozsahu (resp. vymezení) zákazu tak, aby byl naplněn účel trestu.

Jak bylo uvedeno v podkapitole 4.3.3, při ukládání trestů je vždy třeba mít na zřeteli i ústavněprávní rozměr. S tímto ohledem např. nelze uložit zákaz provozování jakékoliv podnikatelské činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení, neboť by tím bylo nepřipustně zasahováno do práva na práci, resp. práva podnikat podle čl. 26 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Je připuštěno stanovit podmínky a omezení pro výkon určitých činností (vč. možnosti uložit trest zákazu činnosti), vždy však s ohledem na čl. 4 odst. 4 Listiny, dle kterého musí být šetřeno podstaty a smyslu základních práv.¹⁵⁹

Uložení trestu přitom nebrání, není-li odsouzený držitelem zvláštního povolení či licence. Po dobu výkonu trestu bude odsouzenému znemožněno dané povolení, oprávnění či licenci získat.¹⁶⁰ Toto konstatování je důležité zejména u řídičského oprávnění, neboť platná právní úprava zákona o silničním provozu neumožňuje aplikaci správního uvážení při

¹⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 12. 1968, sp. zn. 8 Tz 124/68 (rozhodnutí č. 13/1969 Sb. rozh. tr.)

¹⁵⁸ Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 4. 1995, sp. zn. 4 To 230/95 (rozhodnutí č. 9/1996 Sb. rozh. tr.)

¹⁵⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 7. 1996, sp. zn. 1 Tzn 10/96, publikováno v Právních rozhledech č. 5/1997, s. 260.

¹⁶⁰ Rozsudek Krajského soudu v Ústí n. Labem ze dne 11. 12. 1969, sp. zn. 3 To 152/69 (rozhodnutí č. 45/1969 Sb. rozh. tr.). Rozsudek pojednává o zákazu řízení motorových vozidel, ale lze jej vztáhnout i na jiné činnosti.

udělování řídičských oprávnění¹⁶¹. V případě, že by nebylo umožněno zakázat činnost, k níž pachatel nemá zvláštní povolení, si lze představit absurdní situaci, kdy by např. pachatel, který není držitelem řídičského oprávnění, způsobil v opilosti dopravní nehodu, byl odsouzen k podmíněnému trestu odnětí svobody a během zkušební doby požádal o udělení řídičského oprávnění (které by mu při splnění zákonných podmínek muselo být uděleno).

4.3.5 Výkon činnosti upravené zvláštním předpisem

Pod tímto pojmem rozumíme činnost, k jejímuž výkonu není vyžadováno formální povolení. K jejich výkonu postačí zápis ohlášení, registrace nebo zápis do seznamu oprávněných osob¹⁶², přičemž tento zápis je zpravidla podmíněn určitým stupněm odborné kvalifikace, případně vykonáním odborné zkoušky, splněním morálních předpokladů, bezúhonnosti apod.

Do této kategorie budeme zařazovat zejména živnostenské podnikání upravené živnostenským zákonem – zejména živnosti ohlašovací, neboť ty koncesované budou spadat spíše do předchozí kategorie. Dále sem bude spadat také široký okruh dalších činností (které se budou velice často překrývat s povoláním – typicky výkon tzv. svobodných povolání): soukromých lékařů, advokátů, znalců a tlumočnicků, notářů, daňových poradců, patentových zástupců, autorizovaných inženýrů, soudních exekutorů, veterinárních lékařů...

Na tomto místě je důležité připomenout, že pokud soud rozsudkem zakáže výkon podnikání v určitém oboru, nelze tento zákaz obcházet tím, že (jinou osobou) bude založena obchodní společnost s předmětem podnikání v daném oboru a odsouzený bude zmocněn k vedení tohoto podniku. Tak Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 7 Tdo 1389/2004 usnesením odmítl dovolání obviněného M. D., který namítal, že posuzovanou činnost vykonával jako zaměstnanec pro zaměstnavatele, že tato činnost tedy nemůže být posouzena jako podnikání, a tím se nemohl dopustit trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí. Nejvyšší soud se s argumentem vypořádal takto: „Činnost, která je podle § 2 odst. 1 obch. zák. podnikáním této obchodní společnosti, ve skutečnosti vykonával obviněný, i když formálně nebyl jejím společníkem ani statutárním nebo jiným orgánem. (...) Obviněný vykonával v obchodní společnosti činnost, která svou povahou, rozsahem a významem odpovídala činnosti podnikatele. V uvedené obchodní společnosti byla jediným společníkem a zároveň jednatelem manželka obviněného, která tohoto postavení nabyla na podnět obviněného, přičemž sama se

¹⁶¹ Srov. znění § 92 (Řídičské oprávnění udělí...) a také výčet podmínek pro získání řídičského oprávnění v § 82 a násl. zákona o silničním provozu.

¹⁶² VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Op. cit., s. 252.

o chod společnosti nijak nezajímala, nijak do něj nezasahovala a ve skutečnosti s ním v podstatě neměla nic společného. Obviněný formálně vystupoval jako zaměstnanec společnosti, a to na základě pracovní smlouvy, (...) přičemž jako druh práce bylo uvedeno „vedení firmy“. (...) Z toho je jasné, že postavení manželky obviněného jako jediného společníka a jednatele obchodní společnosti bylo jen formální a sloužilo k zastření skutečného stavu, jehož podstatou bylo to, že podnikatelskou činnost uvedené obchodní společnosti fakticky vykonával v celém rozsahu výlučně sám obviněný. Zároveň je zřejmé, že pokud by obviněnému nebyl (...) uložen trest zákazu činnosti, nic by nebránilo tomu, aby společníkem a jednatelem obchodní společnosti byl on a aby v tomto postavení vykonával podnikatelskou činnost společnosti.“¹⁶³

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že soud se při zkoumání, zda se obviněný dopustil trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí, nemůže spokojit s pouhým posouzením, zda je obviněný vystupuje např. jako společník obchodní společnosti, ale vždy musí zkoumat i materiální stránku věci – tedy zda konkrétní činnost, kterou obviněný vykonává, naplňuje definici podnikání uvedenou v § 420 odst. 1 OZ.

4.4 Rozsah zákazu

Zvláštní pozornost je třeba věnovat vymezení zákazu, a to zejména s ohledem na již zmíněný čl. 4 odst. 4 Listiny. Je nutné jasně vymežit druh, tj. obsah (např. řízení motorových vozidel) a rozsah zákazu (např. všechna motorová vozidla, pouze určité druhy apod.),¹⁶⁴ a to zejména s ohledem na účel trestu. Takovéto vymezení však může být v praxi poměrně problematické a soud musí při ukládání trestu důkladně zvažovat, v jakém rozsahu zákaz uloží – dobře to shrnuje Nejvyšší soud v rozhodnutí Tzn 28/95: *„Tímto druhem trestu tedy lze zakázat jen takový druh činnosti, který má přímou, bezprostřední souvislost se spáchaným trestným činem, aby se uloženým trestem pachatelé znemožnilo zneužít této činnosti k opětovnému spáchání trestné činnosti. To na jedné straně znamená, že vymezení druhu a rozsahu zakázání činnosti nemůže být příliš úzké, protože by nepostačovalo k dosažení účelu trestu a ponechávalo by pachatelé prostor k dalšímu zneužití určité činnosti. Na druhé straně je druh a rozsah zakázání činnosti limitován souvislostí se spáchaným trestným činem a účelem trestu. Proto příliš široké a obecné vymezení zakázané činnosti by bezdůvodně omezovalo pracovní, společenské a jiné uplatnění pachatele, stěžovalo jeho resocializaci a*

¹⁶³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1389/2004. Dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁶⁴ PŮRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 934.

*bylo by rovněž obtížně kontrolovatelné.*¹⁶⁵ Jen doplním, že široce vymezený rozsah trestů může zakládat důvod pro podání stížnosti pro porušení zákona podle § 226 odst. 2 TŘ, neboť uložený druh trestu je v rozporu s účelem trestu.¹⁶⁶

Činnost, která se odsouzenému zakazuje, musí být v rozsudku vymezena přesně a jednoznačně – tak, aby nevznikaly pochybnosti při výkonu trestu a aby byl tento výkon dobře kontrolovatelný (zejména s ohledem na právní jistotu odsouzeného a s přihlédnutím k možnosti, že při porušení zákazu hrozí trestní stíhání za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání).¹⁶⁷

To, že takovéto ideální vymezení zakazované činnosti může být v praxi poměrně obtížné, dokazuje i poměrně značný počet rozhodnutí vyšších soudních instancí, které se zabývají rozsahem zákazu činnosti a které poměrně často ruší (či nahrazují) rozhodnutí nižších soudů, ať již pro příliš úzké, či příliš široké vymezení zákazu. Obtíže při určování rozsahu může v praxi působit jednak rozvoj specializací a modalit soukromého podnikání (které by umožňovaly určit spíše užší zákaz), na druhé straně však dochází k prolínání jednotlivých oborů a soud musí brát zřetel na to, zda obdobná činnost, kterou v rozhodnutí nezakáže, neposkytne odsouzenému znovu příležitost spáchat trestný čin v budoucnu.¹⁶⁸

Jako příklad zákazu, který byl vymezen příliš úzce, můžeme uvést např. zákaz výkonu funkce ředitele konkrétního závodu – obviněnému nebrání, aby se dopustil nové trestné činnosti v jakékoli jiné vedoucí funkci u téže právnické osoby (případně ve stejné funkci u jiné právnické osoby).¹⁶⁹ Dalším případem je zákaz výkonu funkce hmotně odpovědného vedoucího obchodu a služeb – takové určení opět nevylučuje, aby obviněné (v řešeném případě dvě vedoucí obchodu) mohly vykonávat zaměstnání spojené s hmotnou odpovědností v jiných než vedoucích funkcích, nebo v jiných oborech podnikání.¹⁷⁰

Častější bývá ovšem případ, kdy soud vymezí zákaz příliš široce a nepřiměřeně tak odsouzeného omezí ve výkonu činnosti i ve výkonu jeho práv. Jak bylo uvedeno v podkapitole 4.3.4, nelze zakázat obecně výkon činnosti soukromého podnikatele: „*Uložení trestu zákazu činnosti v takovém širokém rozsahu je pak nejen zbytečné, neboť ne každé soukromé podnikání skýtá pachateli podobnou možnost k páčání trestné činnosti, jako činnost, při které se činu dopustil, ale je i v rozporu s občanskými právy pachatele, kterému*

¹⁶⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 1995, sp. zn. Tzn 28/95 (rozhodnutí č. 20/1996 Sb. rozh. tr.)

¹⁶⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2002, sp. zn. 4 Tz 51/2002, dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 9. 1986, sp. zn. 1 Tz 36/86 (rozhodnutí č. 39/1987 Sb. rozh. tr.)

¹⁶⁸ PŮRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 934.

¹⁶⁹ Rozhodnutí B 2/1982-11-II. PŮRY, F. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 944.

¹⁷⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 8. 1987, sp. zn. 1 Tz 23/87 (rozhodnutí č. 51/1988 Sb. rozh. tr.)

by tak bylo znemožněno zajišťovat si obživu vlastním podnikáním.“¹⁷¹ Příliš široce vymezeným je i zákaz výkonu funkce strážce zvěře či výkonu práva myslivosti, pokud postačí zakázat odsouzenému zacházení se střelnou zbraní (její držení, nošení, nabytí...). Obdobně platí i pro zakazy týkající se živnostenského podnikání – nelze uložit trest zakazu všech činností provozovaných podle živnostenského zákona, pokud se trestného činu dopustil pouze v souvislosti s jedním předmětem podnikání.¹⁷² Stejně tak pokud byl trestný čin spáchán v souvislosti s více druhy živnostenského podnikání, nelze bez dalšího zakázat výkon podnikání obecně, ale je nutné v rozhodnutí vymezit ty druhy činnosti a ty předměty podnikání, v souvislosti s nimiž se pachatel činu dopustil.¹⁷³ Při tomto vymezení je třeba vycházet z toho, podle jakého právního předpisu je daná činnost vykonávána (živnostenský zákon, zákon o obchodních korporacích, zvláštní předpisy) a na základě jaké skutečnosti vzniká oprávnění k výkonu této činnosti (zápis do seznamu, vydání osvědčení, rozhodnutí o koncesi, zápis do obchodního rejstříku apod.).¹⁷⁴

Co může v praxi způsobit chybně vymezený rozsah, dobře ilustruje již citované rozhodnutí Nejvyššího soudu 1 Tz 36/86 – v tomto případě byl obviněný stíhán za přečin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání, kterého se měl dopustit tím, že v zaměstnání používal vysokozdvizný motorový vozík, ačkoliv byl předtím odsouzen k zakazu řízení motorových vozidel. Nejvyšší soud rozhodnutí nižších soudů zrušil s odůvodněním, že vysokozdvizný motorový vozík je tzv. zvláštním vozidlem a má-li být řidiči zakázána též práce se zvláštními motorovými vozidly, musí být tato skutečnost ve výroku o trestu výslovně uvedena. Z povahy věci se tak obviněný nemohl výše uvedeného přečinu dopustit.

¹⁷¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. 11 To 222/93 (rozhodnutí č. 60/1994 Sb. rozh. tr.)

¹⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2001, sp. zn. 3 Tz 169/2001, dostupné na www.nsoud.cz.

¹⁷³ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2002, sp. zn. 4 Tz 51/2002, op. cit.

¹⁷⁴ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 935.

5 Trestní opatření zákazu činnosti ukládané mladistvým

Trestní opatření představuje právní následek provinění mladistvého (mladistvým se podle ZSVM rozumí ten, kdo v době spáchání provinění překročil 15. a zároveň nedovršil 18. rok věku), který je ukládán soudem pro mládež. Na rozdíl od výchovných a ochranných opatření v sobě obsahuje negativní odsudek činu a jeho pachatele a k jeho uložení by mělo dojít až v případech, kdy nestačila hrozba jejich uložení, ani uložení ochranného či výchovného opatření.¹⁷⁵

Trestání mladistvých sleduje specifický účel, který je vyjádřen v ustanovení § 9 odst. 1 ZSVM – vytvoření podmínek pro sociální a duševní vývoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni vývoje, osobním vlastnostem a prostředí a dále ochrana mladistvého před škodlivými vlivy a předcházení dalšímu páčání deliktů. Tomuto účelu pak musí soud podřídit své rozhodování o uložení jednotlivých opatření, přičemž – jak již bylo naznačeno výše – je zde zdůrazněna zásada subsidiarita trestní represe a také se klade důraz na resocializaci a rehabilitaci mladistvých pachatelů.¹⁷⁶ Specifický účel trestních opatření ještě konkretizuje ustanovení § 24 odst. 2 ZSVM, které uvádí, že uložené trestní opatření musí napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého.

S přihlédnutím k výše uvedenému je tedy jednak omezen počet opatření, která lze mladistvým pachatelům uložit (např. zcela chybí trest zákazu pobytu či propadnutí majetku), jednak je často snížena výměra u jednotlivých druhů trestních opatření. Poskytuje se široký prostor pro ukládání trestních opatření nespojených s odnětím svobody, neboť je předpokládána lepší perspektiva pro nápravu mladistvého a také pozitivní vliv jeho stávajícího prostředí (typicky rodinného).

Co se týče trestního opatření zákazu činnosti, vychází úprava primárně z trestního zákoníku s určitými modifikacemi uvedenými v § 26 odst. 3 ZSVM. I pro trestní opatření mladistvých tak platí podmínka souvislosti výkonu činnosti se spáchaným proviněním a je možné zakázat výkon zaměstnání, povolání, funkce či činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení či která je upravena zvláštním předpisem. Odlišně je stanovena výměra opatření – zákaz činnosti lze mladistvému uložit na maximální dobu pěti let, spodní hranice zůstává neměnná. O výměře poté platí obdobně to, co bylo uvedeno v kapitole 4.1 pro trestání dospělých pachatelů – horní hranici tedy nelze překročit, spodní pouze v případě, že bylo

¹⁷⁵ SOTOLÁŘ, Alexander. § 24. In: ŠÁMAL, Pavel, Helena VÁLKOVÁ, Alexander SOTOLÁŘ, Milana HRUŠÁKOVÁ, Milada ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, s. 248.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 249.

rozhodnuto o podmíněném upuštění od výkonu zbytku opatření. Výkon opatření plynule pokračuje i po dosažení 18 let věku.

Opatření zákazu činnosti nelze mladistvému uložit v případě, že by to bylo na překážku přípravě na jeho budoucí povolání. Tuto skutečnost je soud povinen před uložením opatření zjišťovat – pokud by bylo opatření uloženo v rozporu s touto podmínkou, lze uložené opatření označit jako nezákonné. Jako typický příklad je uváděn zákaz řízení motorových vozidel u studenta automechanika či opraváře silničních vozidel. Pokud před vynesemím rozhodnutí tato překážka odpadne (např. ukončením přípravy ze strany mladistvého či složením závěrečné zkoušky), je možné opatření uložit.¹⁷⁷ Takové opatření bych ovšem nepovažovala za příliš vhodné, neboť pravděpodobně značně sníží možnost pracovního uplatnění mladistvého (zejména v případě, že byla příprava na budoucí povolání úspěšně ukončena). Z tohoto důvodu by dle mého názoru bylo i v rozporu s výše uvedeným účelem trestání mladistvých (resocializace, rehabilitace a další vývoj mladistvého).

ZSVM výslovně stanoví, že soud pro mládež může vedle trestního opatření uložit i vhodná výchovná opatření. Pravděpodobně největší úlohu bude ve spojení s opatřením zákazu činnosti plnit dohled probačního úředníka (§ 16), který zároveň umožní i lepší kontrolu výkonu trestního opatření. Ostatní výchovná opatření mohou v konkrétních případech též sehrát určitou výchovnou úlohu, zejména pro zlepšení jeho životních poměrů.¹⁷⁸ S trestním opatřením zákazu činnosti ovšem není slučitelné napomenutí s výstrahou.

U mladistvých nepředstavuje trestní opatření zákazu činnosti příliš často využívané opatření – v roce 2018 bylo uloženo pouze v 21 případech z celkového počtu 1 234 uložených opatření¹⁷⁹, tj. cca 1,7 % (z toho jako samostatná sankce v pouhých dvou případech). V roce 2017 činil tento počet 30 zákazů činnosti z celkového počtu 1 136 uložených trestních opatření (2,64 %). Toto nízké procento je pravděpodobně způsobeno tím, že osoby mladší 18 let jen málokdy v tomto věku vykonávají zaměstnání, povolání či funkci, navíc velká část činností upravených zvláštním předpisem (nebo těch, ke kterým je třeba zvláštního povolání), je též limitována určitou věkovou hranicí.

¹⁷⁷ SOTOLÁŘ, Alexander. § 26. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011, s. 282.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 283.

¹⁷⁹ *Přehled o všech uložených trestech/trestních opatřeních (trest 1, 2, 3, 4)*. Rok 2018. Op. cit.

6 Zákazy činnosti ukládané právnickým osobám

Sankcionování právnických osob v rámci trestního práva je v České republice relativně novým institutem. Přesto si své uplatnění našlo a počet trestů uložených právnickým osobám meziročně stále roste.¹⁸⁰ Nelze ovšem přehlédnout, že ukládání trestů právnickým osobám s sebou nese určitá specifika.

Především je třeba mít na paměti to, že právnická osoba je vlastně pouhým sdružením osob a majetku, je fiktivním útvarem – tresty jí ukládané tak budou zasahovat primárně majetkovou sféru právnické osoby na rozdíl od trestů určených pro fyzické osoby, které budou mířit především do sféry osobní svobody. S ohledem na právě řečené tak pravděpodobně nelze u právnické osoby hovořit o kategorii trestů alternativních jako o trestech nespojených s odnětím svobody, neboť právnickým osobám z povahy věci nelze takový trest (odnětí svobody) vůbec uložit.¹⁸¹

Tato kapitola nese název „Zákazy činnosti ukládané právnickým osobám“ zejména z toho důvodu, že za specifickou formu zákazu činnosti považuji i trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži a také trest zákazu přijímání dotací a subvencí. Že se jedná o specifické formy zákazu činnosti, potvrzuje ostatně i důvodová zpráva k ZTOPO¹⁸², která je vymezuje v samostatné kategorii trestů zakazujících nebo omezujících činnost. Zavedení těchto trestů vyplývá z požadavků mezinárodního práva (byť nejsou požadovány výslovně přímo tyto konkrétní sankce – je stanoven pouze požadavek, aby sankce byly účinné, přiměřené a odrazující¹⁸³) a má naplňovat zejména preventivní funkci; částečně mohou tyto sankce zasáhnout i do majetkové sféry právnické osoby (znemožněním získání příjmů z dotací a subvencí, zákazem plnění – často lukrativních – veřejných zakázek).

¹⁸⁰ V roce 2013 byly uloženy celkem 3 tresty, v roce 2014 22 trestů, za rok 2015 bylo uloženo již 63 trestů, v roce 2016 97 uložených trestů, v roce 2017 103 trestů a konečně za rok 2018 132 trestů.

¹⁸¹ GAJO, Dušan. *Zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí v systému trestní represe právnických osob*. Trestněprávní revue. 2015, č. 9, s. 204-209.

¹⁸² Důvodová zpráva k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, dostupné jako Sněmovní tisk 285/0 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0> [cit. 13-11-2019], str. 46. Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

¹⁸³ PŮRY, František. § 15 [Druhy trestů a ochranných opatření]. In: ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GRŮVNA, František PŮRY, Jirí ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 376.

6.1 Zákaz činnosti (§ 20 ZTOPO)

Trest zákazu činnosti podle § 20 ZTOPO má (stejně jako u fyzických osob) výrazně zábranný účinek. Může mít však i generálně preventivní funkci, a to zejména u právnických osob, jejichž činnost by měla požívat důvěry veřejnosti – např. banky, spořitelní družstva, pojišťovny, investiční fondy aj. finanční instituce.¹⁸⁴ Zákon nestanoví neslučitelnost trestu zákazu činnosti s jiným druhem trestu, jak jsem ale uváděla výše, z podstaty obou trestů vyplývá neslučitelnost s trestem zrušení právnické osoby. Spornou je dle mého názoru i slučitelnost s tresty zákazu plnění veřejných zakázek a účasti ve veřejné soutěži a trestu zákazu přijímání dotací a subvencí, neboť je považuji za specifické formy zákazu činnosti. Jak dovozuje teorie u trestání fyzických osob, předmětem trestu zákazu činnosti by neměly být zákazy, které by mohly být předmětem jiných druhů trestů. Současné uložení těchto druhů trestů tak dává smysl pouze v případech, kdy by trestem podle ust. § 20 ZTOPO bylo třeba zakázat činnost právnické osoby, která nespočívá v plnění veřejných zakázek nebo přijímání dotací či subvencí.

Ohledně trestu zrušení právnické osoby je však třeba hlubší zamyšlení. Zrušení právnické osoby je nejpřísnějším trestem a je vnímán spíše jako trest výjimečný¹⁸⁵ (Zbyněk Žďárský jej dokonce označuje za „trest smrti“¹⁸⁶). Jak uvádí Jelínek, ke zrušení právnické osoby by měl soud přistoupit až tehdy, pokud její činnost spočívala převážně v páchání trestné činnosti, nelze tedy tímto trestem sankcionovat např. jednorázové porušení zákona.¹⁸⁷ Nicméně vzhledem k povaze právnické osoby, která je povětšinou založena za účelem výkonu určité činnosti, je třeba mít na paměti, že trest zákazu činnosti uložený v nepřiměřeném rozsahu (a na delší dobu) může znamenat její faktické zrušení. Z právě uvedeného mj. plyne, že soud by měl vždy zvažovat, zda je naplněna podmínka souvislosti činnosti se spáchaným trestným činem a měl by též důsledně uvážit, v jakém rozsahu přistoupí k vymezení zákazu. Domnívám se, že u právnických osob je příhodnější vymezit zákaz činnosti spíše v užším rozsahu, a to i s ohledem na možnosti dalšího budoucího uplatnění právnické osoby na trhu

¹⁸⁴ PÚRY, František. *§ 20 [Zákaz činnosti]*. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 450.

¹⁸⁵ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Sankcionování právnických osob a praxe českých trestních soudů*. Bulletin advokacie. 2016, č. 10, s. 32-37

¹⁸⁶ ŽĎÁRSKÝ, Zbyněk. *K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe*. Trestněprávní revue. 2020, č. 1, s. 1-14

¹⁸⁷ JELÍNEK, Jiří, Katarína DANKOVÁ, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Vladimír PELC, Jiří ŘÍHA a Vojtěch STEJSKAL. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 5. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Leges, 2016.

(tedy např. zda má možnost dál pokračovat v činnosti v omezeném rozsahu, či jaká je pravděpodobnost, že přistoupí ke změně předmětu podnikání apod.).

Obdobně jako u mladistvých i u trestání právnických osob vychází úprava primárně z trestního zákoníku, ovšem s přihlédnutím k modifikacím, které stanoví ZTOPO v § 20. Právnické osobě je tedy možné zakázat činnost, v souvislosti se kterou byla trestná činnost spáchána. ZTOPO nikterak neupravuje výčet činností, které mohou být předmětem zákazu, nicméně zde je na místě použít ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO, které mimo jiné stanoví, že se použije úprava trestního zákoníku, není-li to z povahy věci vyloučeno. Z povahy právnické osoby jako fiktivního útvaru je vyloučeno zakázat jí výkon zaměstnání či povolání, neboť výkon těchto činností zůstává určen fyzickým osobám. Na právnické osoby se tak budou vztahovat zákazy činností, ke kterým je třeba zvláštního povolení, nebo jejichž výkon upravuje zvláštní předpis. Osobně se však domnívám, že je možné právnické osobě zakázat i výkon funkce, zejména s přihlédnutím k tomu, že právnická osoba může vykonávat např. funkci statutárního orgánu v jiné obchodní společnosti¹⁸⁸.

Gal'o uvádí, že obsah zákazu je determinován především povahou právnické osoby, neboť nemá smysl ukládat zákaz výkonu takové činnosti, jejíž výkon by sám o sobě představoval porušení právních předpisů.¹⁸⁹ Nicméně se domnívám, že uložení trestu dává smysl např. v případech, kdy právnická osoba vykonává činnost, ke které nemá zvláštní povolení (ačkoliv by jej mít měla a její výkon by tedy znamenal porušení práva) a spáchá při výkonu této činnosti trestný čin – trest tak bude bránit získání tohoto povolení v budoucnu.

6.1.1 Výměra

Odlišně od trestního zákoníku ZTOPO upravuje i výměru trestu. Právnické osobě je možné zákaz činnosti uložit ve výměře od jednoho roku do dvaceti let – lze tedy pozorovat určité zpřísnění v porovnání s trestáním fyzických osob. To je dáno především povahou právnické osoby, neboť – na rozdíl od délky života člověka – může být délka trvání právnické osoby prakticky neomezená. Pak se ovšem nabízí otázka, zda by u právnické osoby nedával smysl časově neomezený zákaz, nicméně dle mého názoru je zavedení takového zákazu činnosti nadbytečné – zejména s přihlédnutím k poměrně jednoduché možnosti založení nové právnické osoby a také s ohledem na to, že časově neomezený zákaz by měl být ukládán zejména v závažnějších případech (příčemž v těchto případech se lépe uplatní trest zrušení

¹⁸⁸ To vyplývá např. ze znění § 46 odst. 3 zákona č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích.

¹⁸⁹ GAEO, Dušan. *Zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí v systému trestní represe právnických osob*. Op. cit.

právnícké osoby). V souvislosti s výměrou je též nutné uvést, že ačkoliv lze zákaz činnosti právnícké osobě uložit na delší dobu než osobě fyzické, toto navýšení neplatí pro ukládání trestu trestním příkazem – i pro právnícké osoby nadále platí, že trestním příkazem lze trest zákazu činnosti uložit v maximální výměře pěti let, neboť ZTOPO v této oblasti neupravuje žádnou odchylku od trestního řádu. Ačkoliv právní úprava zní poměrně jasně, Alena Tibitanzlová podotýká, že v soudní praxi dochází k opakovaným pochybením, kdy soudy výše uvedenou hranici nerespektují a trestními příkazy ukládají i zákazy činnosti delší pěti let.¹⁹⁰

6.1.2 Uložení samostatného trestu

Spornou zůstává otázka, zda se při ukládání zákazu činnosti dle ZTOPO uplatní omezení pro samostatné ukládání trestu uvedená v § 73 odst. 2 TZ. Důvodová zpráva uvádí, že u trestů, které jsou upraveny jak v TZ, tak v ZTOPO, se podmínky pro samostatné uložení uplatní a není třeba je v ZTOPO samostatně vymezovat.¹⁹¹ Naproti tomu Gaľo považuje § 15 odst. 3 ZTOPO za speciální ve vztahu k § 73 odst. 2 TZ a z toho dovozuje, že podmínky trestního zákoníku se u některých druhů trestů (včetně zákazu činnosti) u trestání právníckých osob neuplatní.¹⁹² Osobně se přikláním právě k druhému výkladu a ztotožňuji se s argumentací, že opačný přístup by bezdůvodně limitoval soudy při výběru (z již tak poměrně úzkého) okruhu trestů. Při ukládání zákazu činnosti právníckým osobám se tedy neuplatní podmínka vyjádřená v § 73 odst. 2 *in principio* TZ, tedy že trestní zákon uložení tohoto druhu trestu výslovně dovoluje. Tomuto výkladu přisvědčuje např. i znění § 17 odst. 2 ZTOPO, který pro trest propadnutí majetku stanoví podmínku, že trestní zákoník uložení tohoto druhu trestu dovoluje (nejsou-li splněny podmínky prvního odstavce) – není tak důvodu domnívat se, že zákonodárce zamýšlel pro trest zákazu činnosti uplatňování podmínek trestního zákoníku, aniž by na ně výslovně odkázal (jako tomu učinil u trestu propadnutí majetku). Nelze však zapomínat i na dodržování obecných zásad trestání: uložení samostatného trestu by mělo dostatečně přispět k nápravě pachatele a ochraně společnosti před pácháním trestných činů (jinými slovy – samostatně uložený trest by měl být vzhledem k závažnosti činu a osobě pachatele dostačující pro nápravu). To je třeba dodržovat i při sankcionování právníckých osob a ukládání samostatných trestů.

¹⁹⁰ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Sankcionování právníckých osob a praxe českých trestních soudů*. Op. cit.

¹⁹¹ Důvodová zpráva k zákonu o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. Op. cit., s. 46.

¹⁹² PŮRY, František. *§ 15 [Druhy trestů a ochranných opatření]*. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právníckých osob*. Op. cit., s. 384.

6.1.3 Specifické skupiny pachatelů – právnických osob

ZTOPO dále upravuje odchylky při ukládání trestu zákazu činnosti specifickým právnickým osobám. Jako první skupinu můžeme vymezit právnické osoby, které vykonávají činnost ve veřejném zájmu, která má strategický či obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu či bezpečnost (§ 14 odst. 1 ZTOPO *in principio*). Púry¹⁹³ k tomuto uvádí, že výkon takové činnosti nemá vliv na trestní odpovědnost právnické osoby, pouze může odůvodnit jiný postup při ukládání sankce, než jaký by byl zvolen u jiné („běžné“) právnické osoby. Soud tak zvolí jiný druh trestu (např. neuloží trest zákazu činnosti a přistoupí k vyššímu peněžitému trestu), nebo zvolí trest v dolní polovině zákonného rozpětí. Naopak v některých případech může být u těchto strategicky významných právnických osob odůvodněno uložení trestu přísnějšího, neboť strategické zájmy by měly podléhat zvýšené ochraně a je třeba zachovat pro tyto oblasti důvěru v očích veřejnosti. Domnívám se nicméně, že případy jiného postupu nebudou příliš časté, neboť pro uplatnění § 14 odst. 1 ZTOPO je třeba splnit všechny podmínky kumulativně:

- a) vykonávaná činnost musí být ve veřejném zájmu,
- b) činnost musí být strategická či obtížně nahraditelná a
- c) význam činnosti musí spočívat v národním hospodářství, bezpečnosti či obraně.

Druhou skupinu tvoří banky a jiné (vyjmenované) finanční instituce dle ust. § 20 odst. 2 ve spojení s § 17 odst. 4 ZTOPO. Hodlá-li soud uložit trest zákazu činnosti takovéto právnické osobě, může trest vyslovit až po vyjádření České národní banky (dále jen ČNB) k možnostem a důsledkům jeho uložení. Vyjádření ČNB (či jiného příslušného dohledového orgánu státní správy) v těchto případech lze považovat za podmínku pro uložení zákazu činnosti právnické osobě – účelem této úpravy je zamezit negativním dopadům na finanční trh, trh s investičními nástroji, pojišťovací trh apod., neboť úpadek či omezení činnosti finanční instituce by se dotkly značného množství zainteresovaných osob (klientů, investorů, obchodních partnerů finanční instituce...). Jak uvádí Púry, zpráva ČNB by se měla vyjádřit především k tomu, zda je vůbec možné trest uložit, a také v jakém rozsahu a délce by měl být trest uložen.¹⁹⁴ Ačkoliv ZTOPO neupravuje podrobněji podobu vyjádření, lze předpokládat, že by mělo být soudu předloženo v listinné podobě, aby mohlo být zařazeno do

¹⁹³ PÚRY, František. § 14 [Přiměřenost trestu a ochranného opatření]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 352.

¹⁹⁴ PÚRY, František. § 20 [Zákaz činnosti]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Op. cit., s. 467.

spisu a bylo přístupné účastníkům řízení (případně nadřízenému soudu v rámci opravného řízení).

Otázky vzbuzuje povaha a závaznost vyjádření ČNB. Na jedné straně lze uvažovat princip dělby moci, kdy vyjádření ČNB by mohlo znamenat zásah moci výkonné do nezávislosti soudní moci. Na straně druhé ovšem vyjádření ČNB představuje značně odbornou problematiku a soud ve většině případů nebude mít dostatek odborných znalostí a kvalifikaci, aby mohl posoudit všechny důsledky uložení trestu. Dle mého názoru tedy nelze říci, že by se soud nemohl nikterak odchýlit od vyjádření ČNB; pokud tak ovšem učiní, je nutné, aby se v odůvodnění rozhodnutí dostatečně vypořádal s důvody, které jej k odlišnému postupu vedly. Dobře to shrnují Jan Dědič a Púry: „*soud (...) nemůže svévolně a bez vážných důvodů nahrazovat kvalifikované vyjádření České národní banky svým laickým úsudkem o možnostech a důsledcích uložení trestu (...) a měl by se od něj odchýlit jen ve výjimečných a náležitě odůvodněných případech.*“¹⁹⁵ Gafo vyjádření ČNB staví na úroveň odborného vyjádření, příp. znaleckého posudku a uvádí, že jeho závaznost je toliko jenom faktická (plynoucí právě z odborné povahy vyjádření).¹⁹⁶

Další skupinou právnických osob, u kterých je uložení trestu zákazu činnosti výrazně omezeno, jsou právnické osoby zřízené zákonem. Obecně nelze říci, že těmto právnickým osobám nelze trest zákazu činnosti uložit vůbec, je ovšem nepochybné, že jim nelze zakázat výkon činnosti, ke které byly zřízeny (např. provádění veřejného zdravotního pojištění u Všeobecné zdravotní pojišťovny¹⁹⁷, péče o cenovou stabilitu, vydávání bankovek a mincí apod. u ČNB¹⁹⁸, rozhodování o poskytnutí dotací u Státního zemědělského intervenčního fondu¹⁹⁹ aj.). V opačném případě by mohlo docházet k obcházení podmínek pro uložení trestu zrušení právnické osoby, neboť by fakticky došlo k vyprázdnění jádra činnosti právnické osoby. Sluší se též připomenout, že ani právnické osobě nelze rozhodnutím trestních soudů zakázat výkon ústavně zaručených práv – tato podmínka se bude týkat zejména politických stran, církví a náboženských společností, odborových organizací apod. V případě závažného porušování dotčených předpisů (upravujících výkon těchto ústavních práv) je možné takové

¹⁹⁵ DĚDIČ, Jan, František PÚRY. § 16 [Zrušení právnické osoby]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 394.

¹⁹⁶ GAFO, Dušan. *Zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí v systému trestní represe právnických osob*. Op. cit.

¹⁹⁷ § 2 odst. 1 zákona č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky.

¹⁹⁸ § 2 zákona č. 6/1993 Sb., o České národní bance.

¹⁹⁹ § 1 odst. 2 písm. a) zákona č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu.

právnícké osoby postihnout předpisy správního práva – typický příklad zde představuje rozpuštění Dělnické strany Nejvyšším správním soudem.²⁰⁰

6.2 Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži (§ 21 ZTOPO)

Trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži podle § 21 ZTOPO je jedním z druhů trestů, které jsou určeny specificky právnícké osobě a fyzické osobě je nelze uložit. Uložení trestu by mělo přispívat k ochraně veřejného zájmu na řádném průběhu zadávání a plnění veřejných zakázek a veřejných soutěží – proto ZTOPO stanovuje jako podmínku pro uložení tohoto druhu trestu souvislost spáchaného činu s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži. Na základě výše uvedeného lze konstatovat, že tento trest bude typickým následkem při spáchání trestných činů zjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě (§ 256 TZ), pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži (§ 257 TZ) a pletich při veřejné dražbě (§ 258 TZ). Jak uvádí Púry, trest může reagovat i na jiné trestné činy, jako např. přijetí úplatku (§ 331 TZ), podplacení (§ 332 TZ) nebo nepřímého úplatkářství (§ 333 TZ), podvodu (§ 209 TZ) či padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348 TZ).²⁰¹

Trest lze uložit ve stejné výměře jako zákaz činnosti, tedy od jednoho roku do dvaceti let. Uložení může být vedle jiného druhu trestu (vyjma zrušení právnícké osoby a sporné by mohlo být uloženo vedle zákazu činnosti), nebo i samostatně – ovšem pouze při splnění podmínky, že vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu není uloženo jiného trestu třeba (na rozdíl od zákazu činnosti tuto podmínku ZTOPO upravuje výslovně, a to v § 21 odst. 2). Za zmínku stojí i fakt, že tento trest nelze (stejně jako zákaz přijímání dotací a subvencí) právnícké osobě uložit trestním příkazem.²⁰²

Co se týče podstaty, spočívá tento druh trestu v zákazu:

- a) uzavírat smlouvy na plnění veřejných zakázek,
- b) účastnit se zadávacího řízení nebo
- c) účastnit se veřejné soutěže.

²⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. Pst 1/2009 – 348. Dostupné na www.nssoud.cz.

²⁰¹ PÚRY, František. *§ 21 [Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži]*. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právníckých osob*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 477, 478.

²⁰² JELÍNEK, Jiří, Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob: komentář s judikaturou*. 2. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 156.

Zákazy sub a) a b) se vztahují k veřejným zakázkám, přičemž se může jednat o zakázky zadávané podle zákona o zadávání veřejných zakázek²⁰³, ale i o zakázky, na které se nevztahuje režim zadávání podle výše citovaného zákona.²⁰⁴ Veřejnou zakázkou obecně rozumíme jakoukoliv zakázku „*financovanou z veřejných prostředků, která je realizovaná na základě smlouvy mezi zadavatelem a jedním či více dodavateli a jejímž předmětem je úplatné poskytnutí dodávek či služeb nebo úplatné provedení stavebních prací*“.²⁰⁵ Jak již bylo uvedeno výše, odsouzené právnické osobě lze uložit buď zákaz uzavírání smluv na plnění zakázek, nebo zákaz účasti v zadávacím řízení, případně oba zákazy současně. Dle mého názoru je však dikce zákona ohledně účasti v zadávacím řízení nadbytečná, neboť pokud bude uložen zákaz uzavření smlouvy na plnění veřejné zakázky, je účast právnické osoby v zadávacím řízení již předem odsouzena k neúspěchu. Jak uvádí Gaľo, účast právnické osoby v zadávacím řízení lze považovat za „*úkon, který přímo směřuje k dokonání trestného činu*“ (maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání), navíc údaj o uloženém trestu právnické osobě je veřejně přístupným údajem dostupným z Rejstříku trestů.²⁰⁶ Napadá mne snad pouze jedna situace, kdy by se právnická osoba mohla účastnit zadávacího řízení, pokud by jí bylo zakázáno uzavírat smlouvy na plnění veřejných zakázek – a to případ, kdy se blíží konec vyměřeného trestu a lze očekávat, že k uzavření smlouvy dojde až po uplynutí stanovené výměry trestu. Co se týče rozsahu, soud může uložit zákaz vztáhnout na všechny druhy zadávacího řízení (což bude obvyklé), může však zákaz omezit pouze na některé z nich (v odůvodněných případech, kdy tento omezený zákaz bude schopen naplnit účel trestu) nebo zákaz omezit pouze na určitou výši zakázky apod.

Pod pojmem veřejné soutěže rozumíme jakoukoliv soutěž, která je veřejně vyhlášena a která umožňuje účast předem neomezeného okruhu zájemců.²⁰⁷ Může se jednat o veřejnou soutěž upravenou v ust. § 1772 an. OZ, ale i o jinou soutěž naplňující podmínky uvedené výše.

Ačkoliv se jedná o institut spíše správního práva, považuji na tomto místě za vhodné zmínit také zvláštní trest zákazu plnění veřejných zakázek, který může uložit Úřad pro ochranu hospodářské soutěže za přestupek podle ust. § 22a odst. 1 písm. b) zákona o ochraně

²⁰³ Zákon č. 134/2016 Sb.

²⁰⁴ PŮRY, František. § 21 [Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Op. cit., s. 479, 480.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 480.

²⁰⁶ GAĽO, Dušan. *Zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí v systému trestní represe právnických osob*. Op. cit.

²⁰⁷ PŮRY, František. § 21 [Zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Op. cit., s. 481.

hospodářské soutěže²⁰⁸ spáchaný v souvislosti se zadáváním veřejných zakázek, a to až na dobu tří let. Takto uložené tresty se zapisují do zvláštního veřejně přístupného rejstříku, který vede Úřad pro ochranu hospodářské soutěže (tzv. „blacklist“).²⁰⁹ Za nedostatek aktuální právní úpravy považují to, že do tohoto rejstříku je zapisován pouze malý okruh právnických osob (konkrétně osoby, které při zadávání veřejné zakázky uzavřely dohodu v rozporu se zákonem o ochraně hospodářské soutěže) – ke dni 19. 1. 2020 neobsahoval rejstřík žádnou právnickou osobu. Za další nedostatek lze považovat i paralelní existenci Rejstříku trestů právnických osob – pokud si chce zadavatel veřejné zakázky ověřit způsobilost soutěžitele plnit veřejnou zakázku, musí tak v současnosti učinit na obou místech.

6.3 Zákaz přijímání dotací a subvencí (§ 22 ZTOPO)

Stejně jako zákaz plnění veřejných zakázek je i zákaz přijímání dotací a subvencí podle ust. § 22 ZTOPO trestem určeným výhradně právnickým osobám. Jeho účelem je přispět k ochraně veřejného zájmu na řádném přidělování a užívání veřejných finančních prostředků, proto je opět vyžadováno splnění podmínky, že byl trestný čin spáchán právnickou osobou v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádosti o dotaci či jiné formě veřejných prostředků, s jejich poskytováním nebo využíváním veřejné podpory. Na rozdíl od předchozích zákazů se tento trest nevztahuje přímo na zamezení činnosti právnické osoby, ale omezuje přítok finančních prostředků z určitých veřejných zdrojů²¹⁰, čímž může velmi citelně zasáhnout do majetkové sféry právnické osoby.

Trest lze uložit ve výměře od jednoho roku do dvaceti let, podmínky pro samostatné uložení byly popsány v podkapitole výše (6.2). Podstatou trestu je zákaz ucházet se o (a též přijímat) plnění ve formě:

- a) dotací,
- b) subvencí,
- c) návratné finanční výpomoci,
- d) příspěvku či
- e) jiné veřejné podpory.

²⁰⁸ Zákon č. 143/2001 Sb.

²⁰⁹ Rejstřík je veden na základě ust. § 22a odst. 6 zákona o ochraně hospodářské soutěže a je dostupný on-line na <https://www.uohs.cz/cs/hospodarska-soutez/rejstrik-osob-se-zakazem-plneni-verejnych-zakazek.html> [cit. 19-01-2020].

²¹⁰ PŮRY, František. § 22 [Zákaz přijímání dotací a subvencí]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018, s. 484, 485.

Pod pojmem dotace rozumíme poskytování finančních prostředků zpravidla bez právního nároku, přičemž jsou stanoveny pravidla pro poskytnutí dotace a podmínky pro její čerpání a použití. Jako subvence označujeme účelově vynaložené finanční prostředky v určitých specifických oblastech, typicky zemědělství. Ostatní pojmy nejsou v legislativě blíže vymezeny, vždy se však musí jednat o peněžní prostředky poskytované z veřejných zdrojů.²¹¹ Opět je nezbytné podotknout, že v rozhodnutí by soud měl jasně vymežit, k jaké formě či formám se zákaz přijímání veřejných finančních prostředků vztahuje.

²¹¹ PŮRY, František. § 22 [Zákaz přijímání dotací a subvencí]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Op. cit., s. 489.

7 Zákaz řízení motorových vozidel

Zákaz řízení motorových vozidel lze bezesporu považovat za nejčastěji ukládaný zákaz činnosti – v posledních letech stabilně tvoří zhruba 96,5 % z ukládaných trestů zákazu činnosti.²¹² To je způsobeno hned několika faktory, přičemž za stěžejní lze považovat zákonnou podmínku souvislosti zakazované činnosti se spáchaným trestným činem. Jinými slovy – trestné činy, za které bývá zákaz činnosti nejčastěji ukládán, jsou často páchany při řízení motorového vozidla, případně jsou řízením usnadněny. V roce 2018 byl zdaleka nejčetnějším trestným činem projednávaným českými soudy trestný čin krádeže (§ 205 TZ – 16 608 případů), následován ohrožením pod vlivem návykové látky (§ 274 TZ – 10 100 případů) a mařením výkonu úředního rozhodnutí a vykázaní (§ 337 TZ – 8 941 případů).²¹³ Krádež nyní ponechám stranou, ačkoliv Nejvyšší soud v již citovaném usnesení 8 Tdo 1110/2010 uvedl, že řízení motorového vozidla může v konkrétním případě výrazně usnadnit páchaní krádeží a trest zákazu činnosti lze v těchto případech uložit (blíže viz kapitola 4.2).

Druhým nejčastěji páchaným trestným činem je ohrožení pod vlivem návykové látky. Statistiky Ministerstva dopravy uvádějí, že se jedná o nejčastěji evidovaný trestný čin páchaný v dopravě²¹⁴. V oblasti dopravy jej následují trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a poté v menším měřítku trestné činy směřující proti zdraví (těžké ublížení na zdraví z nedbalosti, ublížení na zdraví z nedbalosti) a proti životu (usmrcení). Dle mého názoru lze říci, že trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky přímo vybízí k uložení trestu zákazu činnosti (což bylo ostatně potvrzeno i judikaturou²¹⁵), čehož soudy též hojně využívají – v roce 2018 byl z celkového počtu 9 214 odsouzení trest zákazu řízení motorových vozidel uložen celkem v 8 984 případech (tj. v 97,5 %). Drtivou většinu ovšem představovaly sankce vedlejší, jako samostatná sankce byl zákaz řízení uložen pouze v 258 případech (tj. 2,87 %). I v případech naplnění základní skutkové podstaty (§ 274 odst. 1 TZ) a

²¹² *Přehled o všech uložených trestech/trestních opatřeních (trest 1, 2, 3, 4)*. Roky 2009-2018. Op. cit. [cit. 15-05-2020]

²¹³ *Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů – paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.)*. Rok 2018. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů [cit. 15-05-2020]. Dostupné z: <http://eslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

²¹⁴ *Informace o stavu bodového systému v České republice. Přestupky a trestné činy. Rok 2018*. [on-line] Ministerstvo dopravy ČR. Statistiky přestupků a trestných činů. S. 7. [cit. 15-05-2020] Dostupné z: [https://www.mdcr.cz/getattachment/Statistiky/Silnicni-doprava/Statistiky-k-bodovemu-hodnoceni/Statistiky-prestupku-a-trestnych-cinu/Statistiky-prestupku-a-trestnych-cinu-za-rok-2-\(3\)/Zprava-B-Prestupky-a-trestne-ciny-2018.pdf.aspx](https://www.mdcr.cz/getattachment/Statistiky/Silnicni-doprava/Statistiky-k-bodovemu-hodnoceni/Statistiky-prestupku-a-trestnych-cinu/Statistiky-prestupku-a-trestnych-cinu-za-rok-2-(3)/Zprava-B-Prestupky-a-trestne-ciny-2018.pdf.aspx)

²¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 16. 4. 1976, sp. zn. 6 Tz 11/76 (rozhodnutí č. 15/1977 Sb. rozh. tr.)

u prvopachatelů, kde se trest zákazu činnosti nabízí jako ideální samostatný trest, soudy povětšinou přistoupily ke zpřísnění postihu kombinací s peněžitým trestem či s podmíněným odsouzením²¹⁶ (pravděpodobně z důvodu zvýšení výchovného účinku na odsouzeného). Kromě výše uvedených trestných činů je zákaz řízení motorových vozidel pravidelně ukládán za trestný čin neposkytnutí pomoci řidičem dopravního prostředku (§ 151 TZ), neoprávněné užití cizí věci (§ 228 TZ), poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti (§ 277 TZ) a poněkud překvapivě i za trestný čin podplacení (§ 332 TZ).²¹⁷

Vzhledem k tomu, že je zákaz řízení motorových vozidel často ukládanou modalitou zákazu činnosti, je mu věnována značná pozornost i v judikatuře soudů (viz již citovaná rozhodnutí, zejména v kapitole 4) a často je řešena otázka týkající se rozsahu zákazu řízení. Poměrně zajímavým shledávám rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 3 Tdo 98/2010, kde byl jako nezákonný zrušen trest zákazu řízení motorových vozidel s výjimkou řízení vozidla za účelem přepravy družky odsouzeného s odůvodněním: „*Za daných okolností (pozn.: silná podnapilost, způsobení dopravní nehody) je potom namístě uložit v rámci rozhodování o trestu jako celku i trest zákazu činnosti spočívající v zákazu řízení všech motorových vozidel a to takovým způsobem, aby po jeho dobu bylo znemožněno obviněnému řídit motorová vozidla jako taková, bez dalších dodatků, které by rozmělnily takto uložený trest a které by (byť omezeně) vzdor uvedenému přece jenom umožnily obviněnému motorové vozidlo řídit.*“²¹⁸ Stejně tak nelze zákaz omezit pouze na řízení vozidel v osobním vlastnictví (tedy s výjimkou vozidel služebních)²¹⁹, či na řízení pouze mimo pracovní dobu, ve volném čase obviněného²²⁰. Není ovšem vyloučeno omezit zákaz činnosti pouze na některý druh motorových vozidel, soud však musí vždy v konkrétním případě zvážit, zda nedojde k popření účelu trestu.²²¹ Při posuzování, zda lze zákaz řízení omezit pouze na některou kategorii vozidel, může pomoci zvážení okolnosti, zda pachatel spáchal trestný čin porušením právních předpisů, které lze

²¹⁶ § 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky. *Aplikace Jak trestáme*. [on-line] DRÁPAL, Jakub, ŠOLTÉS, Michal, SVITAKOVÁ, Klára, CIBULKA, Jan. [cit. 15-05-2020] Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here Parametry – Rok: 2018, Odstavec: 1, Počet předchozích odsouzení: 0, Souběh s jiným odsouzením: Ne, Pohlaví: Muži, Ženy.

²¹⁷ V roce 2018 byl z celkového počtu 48 odsouzení uložen trest zákazu řízení motorových vozidel celkem ve 22 případech (jednou jako hlavní sankce). *Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) – paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.)*. Rok 2018. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů [cit. 15-05-2020]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

²¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 3 Tdo 98/2010. Dostupné na www.nsoud.cz.

²¹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 2. 1965, sp. zn. Tzv 2/65 (rozhodnutí č. 20/1965 Sb. rozh. tr.)

²²⁰ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 10. 2019, sp. zn. 13 To 312/2019, publikováno ve Výběru judikatury, č. 57/2020. Dostupné z www.beck-online.cz. K tomuto rozhodnutí podotýkám, že řešilo lehce odlišnou problematiku, a to osobní závazek obviněného zdržet se řízení motorových vozidel, nicméně dle mého názoru není důvodu nevztáhnout výsledek i na trest zákazu činnosti.

²²¹ Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 12. 1965, sp. zn. Pls 7/65, dostupné na www.beck-online.cz.

poruší pouze při řízení určitých druhů motorových vozidel, případně zda spáchání činu bylo spojeno s charakterem určitého vozidla.²²²

I kvůli vysoké četnosti ukládání trestu zákazu řízení v rámci zákazu činnosti není překvapením, že se již v minulosti objevovaly návrhy na zákonné zakotvení samostatného trestu zákazu řízení motorových vozidel, který by měl nastavené odlišné podmínky pro uložení, délku výměry apod.²²³ Vymezení samostatného zákazu řízení motorových vozidel bylo navrhováno zejména kvůli zakotvení odchylného režimu pro tento trest – především možnosti postihnout i mladistvé pachatele, prodloužení délky zákazu pro zajištění účinné ochrany společnosti (a to zejména v případech speciálních recidivistů) a stanovení odlišných podmínek pro výkon a kontrolu (především prodloužení doby, po jejímž uplynutí lze žádat o podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu). Vzhledem k tomu, že zákonná úprava již doznala některých změn (např. možnost postihu mladistvých) a že nejsem zastáncem prodloužování výměry trestu, se nedomnívám, že by krok tímto směrem byl vhodný. Jednou z navrhovaných změn bylo též obligatorní uložení trestu zákazu řízení v případech, kdy pachatel řídil motorové vozidlo pod vlivem návykových látek. I zde se domnívám, že změna zákonné úpravy není v tomto případě nutná, neboť dle výše uvedených statistik soudy pravidelně zákaz činnosti v takových případech ukládají, což je i v souladu s ustálenou judikaturou. Současný stav navíc umožňuje přihlídnout ke konkrétním okolnostem případu a ve výjimečných případech trest neuložit.²²⁴

Za zajímavější v tomto ohledu považuji zamyšlení Jana Kareše nad trestáním recidivy maření výkonu úředního rozhodnutí spočívajícího v zákazu řízení motorových vozidel.²²⁵ Kareš především kritizuje současnou praxi některých soudů, které ukládají dlouhé podmíněné, resp. i nepodmíněné tresty odnětí svobody, případně stále prodlužují tresty zákazu činnosti pachatelům za řízení vzdor zákazu činnosti – přičemž tento postup je dle něj v rozporu s ust. § 55 odst. 2 TZ a neodpovídá smyslu zákona. Apeluje tedy na soudy, aby nepodmíněné tresty za „běžné“ porušení zákazu řízení ukládaly pouze v případech odůvodněných:

²²² VANDUCHOVÁ, Marie. *Zákaz činnosti v Československém trestním právu*. Op. cit., s. 46, 47.

²²³ Tamtéž, s. 70. Zavedení bylo navrhováno i v souvislosti s úvahami o zavedení speciální kategorie dopravních deliktů.

²²⁴ „Vodičom motorových vozidiel, ktorí vedú motorové vozidlo pod vplyvom alkoholu, treba spravidla ukladať trest zákazu činnosti viesť motorové vozidlá (...). Neuloženie tohto trestu v takýchto prípadoch by malo byť len výnimkou, odôvodnenou mimoriadnymi okolnosťami prípadu a u takého páchatela, ktorý sa ako vodič motorového vozidla ešte nedostal do rozporu so zákonom.“ Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 3. 11. 1977, sp. zn. 6 Tz 72/77 (rozhodnutí č. 42/1978 Sb. rozh. tr.)

²²⁵ KAREŠ, Jan. *Několik kacířských poznámek k trestání recidivy maření výkonu úředního rozhodnutí řízením motorového vozidla vzdor zákazu této činnosti*. Trestněprávní revue. 2018, č. 3, s. 63-65.

a) naléhavým zájmem, aby pachatel již neřídil (zákaz řízení mu byl uložen za způsobenou dopravní nehodu s těžkým následkem či za agresivní a nebezpečný způsob jízdy), nebo

b) zájmem na nápravě pachatele (předchozí alternativní či mírnější tresty nezabraly).²²⁶

Nemohu než s tímto názorem souhlasit a přikláním se k tomu, že i u pachatelů, kteří řídí vzdor zákazu činnosti opakovaně, by se mnohdy lépe uplatnil např. trest propadnutí věci (automobilu) než dlouhý podmíněný trest odnětí svobody.²²⁷ V těchto případech navíc není vhodné a ani účelné ukládat další trest zákazu činnosti.

²²⁶ To je ostatně v souladu i s přístupem Nejvyššího soudu – viz již citovaná zpráva NS ČSSR, sp. zn. Pls 7/65.

²²⁷ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka Pardubice, ze dne 10. 8. 2004, sp. zn. 13 To 227/2004 (rozhodnutí č. 32/2006 Sb. rozh. tr.)

8 Výkon trestu zákazu činnosti

Výkon trestu zákazu činnosti je upraven v ust. § 74 odst. 1 TZ a v ust. § 350 odst. 1 TŘ. Výkon začíná právní mocí rozsudku, kterým byl trest uložen a zpravidla končí uplynutím doby, na niž byl trest uložen. Právní mocí rozsudku je tedy odsouzenému (právně) znemožněn výkon činnosti vymezené v rozhodnutí soudu, pro ztrátu oprávnění již není třeba rozhodnutí jiného orgánu veřejné moci. Typickým příkladem zde bude ztráta řidičského oprávnění ke dni právní moci rozhodnutí: „(jde) o zákonný důsledek pravomocně uloženého trestu zákazu činnosti podle § 73 odst. 1 TrZ, který není podmíněn tím, aby příslušný správní orgán České republiky (tj. úřad obce s rozšířenou působností) nebo orgán cizího státu, jde-li o cizince, rozhodl o odnětí řidičského oprávnění (...)“.²²⁸

8.1 Překážky, stavení doby výkonu

Právní mocí rozsudku výkon trestu nezačíná v případě, kdy byl odsouzenému jiným trestním rozsudkem uložen trest zákazu stejné činnosti a tento trest ještě nebyl zcela vykonán.²²⁹

Na počátek výkonu trestu má vliv i okolnost, že se odsouzený právě nachází ve výkonu trestu odnětí svobody – výkon v této době nezačne. I v případě, kdy je odsouzený přijat k výkonu trestu odnětí svobody po začátku výkonu trestu zákazu činnosti, nebude doba, po kterou odsouzený pobývá ve vězení, započítána do doby výkonu zákazu činnosti. Pro obě situace není rozhodné, zda byl trest odnětí svobody uložen stejným rozsudkem jako trest zákazu činnosti, či zda byl uložen v jiném trestním řízení – nezapočítává se tedy doba výkonu jakéhokoliv nepodmíněného trestu odnětí svobody (i pokud se jedná o tzv. náhradní trest či přeměnu podmíněného trestu na nepodmíněný).²³⁰ Za zmínku ovšem stojí fakt, že tento výklad nebyl vždy jednoznačný. Jak uvádí Jiří Říha²³¹, dřívější komentáře na základě chybně interpretovaného rozhodnutí Krajského soudu v Ústí n. Labem²³² (a též na základě dobového znění předmětného ustanovení trestního zákona) uváděly, že se výkon trestu zákazu činnosti staví pouze po dobu výkonu trestu odnětí svobody, který byl uložen vedle trestu zákazu

²²⁸ PÚRY, František. § 74 [Výkon trestu zákazu činnosti]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 951.

²²⁹ Tamtéž, s. 948.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ ŘÍHA, Jiří. *Doba trvání trestu zákazu činnosti a zákazu pobytu a trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí*. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 8, s. 224-227.

²³² Usnesení Krajského soudu v Ústí n. Labem ze dne 31. července 1968, sp. zn. 4 To 232/68 (rozhodnutí č. 8/1969 Sb. rozh. tr.)

činnosti (resp. zároveň s ním). Takový výklad by však mohl vést až k absurdní situaci, kdy odsouzenému během výkonu (již dříve uloženého) trestu odnětí svobody uplyne nově uložený trest zákazu činnosti, což dle mého názoru zcela popírá smysl tohoto trestu. Je ovšem vhodné zmínit i potíže současného výkladu – Říha např. podotýká, že pokud trest zákazu činnosti neběží po dobu výkonu trestu odnětí svobody, může dojít k situaci, kdy odsouzený může činnost, jež je předmětem zákazu, fakticky vykonávat, zejména v rámci zařazení odsouzeného do práce (v praxi k takovým situacím téměř nedochází).²³³ *De lege ferenda* by k eliminaci této situace mohlo dojít úpravou ust. § 31 zákona o výkonu trestu odnětí svobody²³⁴ tak, že by byla mezi zákaz některých prací zařazena i práce (resp. činnost), jež je předmětem uloženého trestu zákazu činnosti.

Podle rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 12 To 278/98 se do doby výkonu trestu zákazu činnosti nezapočítává pouze výkon trestu odnětí svobody, „(ostatní) překážky způsobené rozhodnutím oprávněných orgánů; které by fakticky znemožňovaly výkon zakázané činnosti, neprodlužují výkon tohoto trestu“.²³⁵ Právě uvedené rozhodnutí se vztahuje zejména na dobu pobytu ve vazbě. I doba, po kterou odsouzený nerespektuje uložený zákaz činnosti, nijak neprodlužuje dobu výkonu tohoto trestu (taková okolnost má význam v tom smyslu, že nejsou naplněny podmínky pro podmíněné upuštění od výkonu zbytku zákazu činnosti a zároveň mohou být naplněny znaky trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání).²³⁶

8.2 Započítání

Podle ust. § 74 odst. 1 TZ se do doby výkonu trestu zákazu činnosti započítává doba, po kterou ještě před právní mocí odsuzujícího rozsudku pachatel nesměl danou činnost vykonávat. V praxi rozlišujeme dva případy:

- a) odnětí oprávnění podle jiného právního předpisu,
- b) zamezení výkonu činnosti na základě opatření příslušného orgánu veřejné moci.

Typickým příkladem úpravy odnětí podle jiného právního předpisu (ad a) je předběžné opatření spočívající v pozastavení řídičského oprávnění podle zákona o silničním provozu.²³⁷

²³³ ŘÍHA, Jiří. *Doba trvání trestu zákazu činnosti a zákazu pobytu a trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí*. Op. cit.

²³⁴ Zákon č. 169/1999 Sb.

²³⁵ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 7. 1998, sp. zn. 12 To 278/98 (rozhodnutí č. 12/2000 Sb. rozh. tr.)

²³⁶ Usnesení Krajského soudu v Ústí n. Labem ze dne 31. července 1968, sp. zn. 4 To 232/68. Op. cit.

²³⁷ § 95 zákona o silničním provozu

Opatřením orgánu veřejného moci rozumíme např. rozhodnutí advokátní komory o pozastavení výkonu advokacie²³⁸. V praxi bude často docházet k prolínání obou kategorií. Nutnou podmínkou započítání je okolnost, že k odnětí oprávnění došlo v souvislosti se spáchaným trestným činem, za který byl poté uložen trest zákazu činnosti – tedy kauzální nexus mezi oběma skutečnostmi.²³⁹ Tato podmínka nebude splněna např. v případě, kdy řidiči, který před jízdou požil návykové látky, nebude zadržen řidičský průkaz²⁴⁰ a tento řidič se poté dopustí dalších přestupků, čímž dojde k pozbytí řidičského oprávnění na základě dosaženého počtu 12 bodů²⁴¹.

Procesní stránka je obsažena v ust. § 350 odst. 1 TŘ, které stanoví, že o započítání rozhoduje předseda senátu (resp. samosoudce) ihned po právní moci odsuzujícího rozsudku. Soudce nenařizuje jednání a nekoná veřejné, ani neveřejné zasedání.²⁴² Rozhodnutí má formu usnesení, proti kterému je přípustná stížnost, ovšem bez odkladného účinku.²⁴³ Úprava započítání se použije i pro mladistvé odsouzené a odsouzené právnické osoby.

8.3 Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání

Jak již bylo uvedeno výše – aby byla trestní politika státu skutečně účinná, je nutné zajistit i respektování již uložených trestů. Zájem na řádném výkonu rozhodnutí orgánů veřejné moci chrání ust. § 337 TZ v podobě trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (dále jen maření výkonu úředního rozhodnutí). Tento trestný čin zahrnuje několik forem protiprávního jednání směřujícího vůči nerespektování výkonu úředního rozhodnutí. K trestu zákazu činnosti se vztahuje úprava v odstavci 1 pod písm. a), tedy výkon činnosti:

- a) která byla zakázána rozhodnutím soudu či jiného orgánu veřejné moci,
- b) pro kterou bylo oprávnění odňato podle jiného právního předpisu, či
- c) pro kterou pachatel oprávnění pozbyl.

Dřívější znění trestního zákona postihovalo pouze výkon činnosti zakázané rozhodnutím soudu či jiného orgánu veřejné moci (ad a). V praxi toto znění působilo značné obtíže při

²³⁸ § 8a písm. b) ve spojení s § 9 odst. 2 písm. a) zákona o advokacii

²³⁹ PŮRY, František. § 74 [Výkon trestu zákazu činnosti]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 949.

²⁴⁰ Ust. § 118b odst. 1 ve spojení s § 118a odst. 1 písm. d) zákona o silničním provozu umožňuje uvážení policisty při aplikaci úpravy zadržení řidičského průkazu.

²⁴¹ § 123c zákona o silničním provozu

²⁴² ŠKVAJN, Petr. § 350 [Výkon trestu zákazu činnosti]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3940.

²⁴³ § 350 odst. 1 *in fine* ve spojení s § 141 odst. 4 TŘ

postihu řidičů, kteří nerespektovali odnětí řidičského oprávnění správním orgánem – bylo tedy přistoupeno k úpravě objektivní stránky tohoto trestného činu.²⁴⁴ I judikatura však konstantně zdůrazňuje, že pojem rozhodnutí je nutné pojímat v materiálním smyslu, tedy že rozhodující je vždy věcný obsah aktu, a nikoliv jeho formální označení: „*Není důležité, jak je akt správního orgánu označen (...). Podstatné je, zda správní úřad takovým aktem autoritativním a právní moci schopným způsobem zasáhl do právní sféry dotčené osoby, tj. že tímto rozhodnutím došlo ke vzniku, změně nebo zániku oprávnění a povinností fyzické nebo právnické osoby.*“²⁴⁵ Na základě právě uvedeného se domnívám, že trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí se může dopustit např. i řidič, který dosáhne počtu 12 bodů, čímž dojde k pozbytí řidičského oprávnění.

Ohledně tzv. „vybodovaných“ řidičů si dovoluji malé pozastavení. Ačkoliv současné znění ust. § 337 odst. 1 písm. a) zní poměrně jednoznačně a míří též na řízení navzdory pozbytí řidičského oprávnění po dosažení počtu 12 bodů, nelze tuto zavedenou praxi přijímat jednoznačně a bez pochybností. Jako určitý problém vnímám především skutečnost, že k pozbytí řidičského oprávnění nedochází na základě rozhodnutí správního orgánu, ale přímo *ex lege*²⁴⁶. Pro širší pochopení problematiky uvádím, že v současné době víceméně není pochyb o tom, že záznam bodů v registru řidičů je trestem ve smyslu čl. 7 odst. 1 EÚLP²⁴⁷ – správními soudy je obecně vnímán jako „*sankce sui generis*“ spočívající v zákazu řízení motorových vozidel²⁴⁸. Spor se však vede o povahu oznámení správního orgánu o dosažení hranice 12 bodů s výzvou k odevzdání řidičského průkazu. V zásadě proti sobě stojí dva názory:

- a) výše uvedené oznámení správního orgánu není rozhodnutím,²⁴⁹
- b) oznámení je rozhodnutím v materiálním slova smyslu (tedy dle znění ust. § 377 TZ rozhodnutím jiného orgánu veřejné moci), neboť je s to zasáhnout do veřejného subjektivního práva.²⁵⁰

²⁴⁴ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku. Op. cit., str. 149.

²⁴⁵ RIZMAN, Stanislav. § 337 [Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 3190. Vychází z usnesení Ústavního soudu ze dne 28. 8. 2002, sp. zn. IV. ÚS 233/02.

²⁴⁶ § 123c zákona o silničním provozu.

²⁴⁷ Dřívější stanovisko Nejvyššího správního soudu vnímalo záznam bodů jako administrativní opatření, nicméně usnesením rozšířeného senátu NSS ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 6 As 114//2014-55 došlo k přehodnocení právního názoru NSS v souladu se stanoviskem ESLP tak, že se skutečně jedná o trest ve smyslu znění čl. 7 odst. 1 EÚLP.

²⁴⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 5 As 39/2010-76 (rozhodnutí č. 2145/2010 Sb. rozh. NSS)

²⁴⁹ Srov. zejména POLÁK, Pravoslav. *Heretikem proti své vůli aneb ještě jednou o tzv. vybodování a § 337 odst. 1 písm. a) TrZ*. Trestněprávní revue. 2011, č. 12, s. 350.

Pokud bychom se přiklonili k prvnímu názoru, setkáme se s nerovností řidičů, kteří podali námitky vůči provedenému záznamu bodů v registru řidičů (o kterých bylo následně – byť deklaratorně – rozhodnuto), a řidičů, kteří výše uvedené námitky nepodali. Naopak pokud by nám bylo bližší druhé pojetí, vyvstává otázka, zda se v daném případě nejedná o (nepřípustné) rozšiřování podmínek trestní odpovědnosti pachatele. Osobně se domnívám, že rozdílný přístup k řidičům v závislosti na tom, za (ne)podají námitky proti provedenému záznamu bodů je nepřipustný a rozhodně neodpovídá úmyslu zákonodárce při stanovování podmínek trestní odpovědnosti. V zásadě se tedy přikláním k většinovému názoru judikatury, že se materiálně jedná o rozhodnutí, byť takto není označeno. Argumentovat lze též tím, že ačkoliv zákonodárce dekriminalizoval řízení bez příslušného řidičského oprávnění, pravděpodobně neměl na mysli případy, kdy osoba toto oprávnění pozbyla na základě svého předchozího neukázněného jednání v rozporu se zákonem o silničním provozu.²⁵¹ Postih řízení navzdory pozbytí řidičského oprávnění z důvodu vybodování je tedy správným krokem, nicméně se domnívám, že vhodná by byla úprava v zákoně o silničním provozu v tom smyslu, že o pozbytí řidičského oprávnění by bylo vydáno standardní rozhodnutí správního orgánu.

Pachatelem tohoto trestného činu může být pouze osoba (jak fyzická, tak právnická), vůči které směřuje výkon rozhodnutí. Podmínkou trestní odpovědnosti za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí je skutečnost, že rozhodnutí orgánu veřejné moci nabylo právní moci a je tedy vykonatelné (nezměnitelné). V této souvislosti je nutné zmínit, že podá-li účastník řízení před správním orgánem podnět k přezkumu rozhodnutí (mimo odvolací řízení), neodkládá se tím vykonatelnost rozhodnutí a lze tedy spáchat trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí.²⁵² Otázku, zda je rozhodnutí pravomocné (resp. vykonatelné), musí soud řešit jako otázku předběžnou (neboť se jedná o rozhodování o vině) a v tomto ohledu není vázán právním názorem orgánu, který předmětné rozhodnutí vydal.²⁵³ Rozhodnutí musí být pravomocné v době spáchaní trestného činu, pozdější fikce neodsouzení

²⁵⁰ Stanovisko Nejvyššího správního soudu, představované v ŠÁMAL, Pavel. *Kdo je heretikem proti své vůli a kdo v souladu se svou vůlí*. Trestněprávní revue. 2012, č. 2, s. 30-35.

²⁵¹ V současné době lze tedy rozlišit řízení motorového vozidla osobou, která nikdy nebyla držitelem řidičského oprávnění [příčemž toto jednání lze postihnout jako přestupek podle § 125c odst. 1 písm. a) bod 1 zákona o silničním provozu] a řízení motorového vozidla osobou, která toto oprávnění – z jakéhokoliv důvodu – pozbyla [příčemž toto jednání bude ve většině případů posouzeno jako trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 337 odst. 1 písm. a) TZ]. Obdobně takto rozlišuje i Ústavní soud v rozhodnutí sp. zn. III ÚS 2974/2010-2, dostupné na http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-2974-10_2

²⁵² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 7. 2003, sp. zn. 6 Tdo 733/2003, publikováno v Souboru trestních rozhodnutí NS pod T 633, Svazek 26/2004.

²⁵³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 7 Tdo 202/2006, dostupné na www.nsoud.cz.

je pro posuzování trestní odpovědnosti irelevantní.²⁵⁴ Dále je třeba jako předběžnou otázku zkoumat, zda v době spáchání činu zákaz činnosti stále trval, resp. kdy výkon trestu skončil – takové posouzení je důležité zejména v případech, kdy byl odsouzený ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody.²⁵⁵

Ke spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí je vyžadován úmysl, a to minimálně ve formě úmyslu nepřímého – tedy obviněný ví, že může porušit zákaz činnosti a pro tento případ je s tím srozuměn. Soud může dovodit úmysl (byť nepřímý) z dalších okolností případu, např. že obviněný o uložení zákazu činnosti věděl již z prvostupňového rozhodnutí a po podání odvolání se o vývoj řízení již dále nezajímal, byl vyzván k odevzdání řidičského průkazu apod.²⁵⁶

Určitým problematickým aspektem může být okolnost, zda i jednorázové jednání pachatele může zakládat trestní odpovědnost za trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí, resp. jestli je trestní postih v takových případech vhodný a účelný. Judikatura se trestným činem maření výkonu úředního rozhodnutí opakovaně zabývá a lze spatřovat určitý vývoj. V rozhodnutí 7 Tdo 622/2003 Nejvyšší soud stanovil, že ke spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí může dojít i jedinou jízdou motorovým vozidlem, pro naplnění znaků skutkové podstaty se nevyžaduje opakované či soustavné jednání pachatele.²⁵⁷ V dalším rozhodnutí z roku 2003 Nejvyšší soud upřesnil, že má-li k naplnění znaků skutkové podstaty dojít pouze jediným jednáním obviněného, měla by být společenská nebezpečnost činu (v souladu s úpravou trestního zákona 1961) vyšší než nepatrná – tedy obviněný např. hrubě poruší pravidla silničního provozu (řídí pod vlivem alkoholu), nebo dojde ke spojení více nebezpečných okolností (řídí v hustém provozu, za tmy apod.).²⁵⁸ Nejvyšší soud reagoval i na aktuální právní úpravu, kdy stanovil, že ani v některých případech jednorázového porušení zákazu nepřipadá v úvahu použití zásady subsidiarity trestní represe – typicky pokud pachatel již dříve uloženy zákaz nerespektoval, nikdy nebyl držitelem řidičského oprávnění apod.²⁵⁹

²⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2000, sp. zn. 7 Tz 165/2000, dostupné na www.nsoud.cz. Též usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 29. 6. 1999, sp. zn. 9 To 129/99 (rozhodnutí č. 7/2001 Sb. rozh. tr.)

²⁵⁵ ŘÍHA, Jiří. *Doba trvání trestu zákazu činnosti a zákazu pobytu a trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí*. Op. cit.

²⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 7 Tdo 202/2006, op. cit.. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 5 Tz 261/2001.

²⁵⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. července 2003, sp. zn. 7 Tdo 622/2003, publikováno v Souboru trestních rozhodnutí NS pod T 629, Svazek 26/2004.

²⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. července 2003, sp. zn. 6 Tdo 733/2003. Op. cit.

²⁵⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 950/2011 (rozhodnutí č. 43/2012 Sb. rozh. tr.)

Pravděpodobně nejlepší „vodítko“ pro posouzení zformuloval Nejvyšší soud v usnesení sp. zn. 8 Tdo 950/2011: *„Znak maří nebo podstatně ztěžuje výkon rozhodnutí znamená, že rozhodnutí, které má být v době činu vykonáno, fakticky v důsledku jednání pachatele vykonáno není a vykonat ho nelze nebo je vykonáno za podstatně ztížených podmínek. Trestní zákoník nedefinuje, kdy konkrétně dojde k maření nebo podstatnému ztížení rozhodnutí, ale ponechává vymezení tohoto pojmu zcela na posouzení konkrétních skutečností (...). Protože v každé jednotlivé věci mohou být skutečnosti pro posouzení tohoto znaku odlišné, není ani v rámci soudní praxe možné tyto okolnosti jednoznačně objektivizovat. (...) Významné je totiž to, že se u tohoto přečinu nevyžaduje opakované nebo soustavné jednání pachatele spočívající v řízení motorového vozidla v době výkonu zákazu činnosti, jímž mu toto řízení bylo zakázáno. (...) Rozhodné pro to, aby bylo toto jednotlivé porušení vysloveného zákazu posouzeno jako uvedený přečin, je intenzita tohoto činu, a toho, jak závažné bylo porušení takto vysloveného zákazu.“*²⁶⁰

Lehce odlišný přístup k posuzování trestní odpovědnosti zaujal Nejvyšší soud v rozhodnutí 5 Tdo 122/2013, kdy stanovil, že k závěru o nedostatečné společenské škodlivosti činu lze dojít pouze tehdy, *„jestliže s ohledem na nějaké výjimečné okolnosti není vhodné uplatňovat trestní represí a pokud posuzovaný čin svou závažností neodpovídá ani těm nejlehčím, běžně se vyskytujícím trestným činům dané právní kvalifikace“*.²⁶¹ V posuzovaném případě obviněný namítal, že vozidlo vzdor zákazu činnosti toliko pouze přeparkoval, a proto dle jeho názoru není naplněn dostatečný stupeň společenské škodlivosti činu (je ovšem nutné podotknout, že soudy nižších stupňů jeho výpověď považovaly za nevěrohodnou). Domnívám se, že z tohoto rozhodnutí vyplývá, že uplatňování zásady subsidiarity trestní represe by v praxi mělo být spíše výjimečným postupem a pouze v řádně odůvodněných případech, takže naopak ve většině případů jednorázového porušení zákazu by mělo být přistoupeno k trestní represí. V tom lze spatřovat určitý posun od ustálené judikatury, který dle mého názoru není úplně vhodný – zejména s přihlédnutím k tomu, že trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí je jedním z nejčastěji páchaných trestných činů²⁶² a je tedy otázkou, nakolik dochází k disrespektu vůči řádnému výkonu úředních rozhodnutí a nakolik je trestní represe nastavena přísně.

²⁶⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 950/2011, op. cit.

²⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2013, sp. zn. 5 Tdo 122/2013, dostupné na www.nsoud.cz.

²⁶² V roce 2018 bylo českými soudy posuzováno celkem 8 941 trestných činů maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 337 TZ, z toho v 7 292 případech došlo k odsouzení. Více případů soudy posuzovaly pouze u trestného činu krádeže podle § 205 TZ (16 608 kauz) a ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 TZ (10 100 kauz). *Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů – paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.)*. Op.cit.

8.4 Zahlazení odsouzení

Po vykonání trestu zákazu činnosti nastává zákonná fikce, že se na pachatele hledí, jako by nebyl odsouzen; u trestu zákazu činnosti je přitom nerozhodné, za jaký trestný čin (dolůzní či kulpózní) byl trest uložen. Pod výkonem trestu rozumíme:

- a) skutečný výkon celé uložené výměry trestu,
- b) výkon započítáním trestu [příp. kombinace a) a b)],
- c) rozhodnutí o osvědčení poté, co bylo rozhodnuto o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu.

Vzniku fikce neodsouzení nebrání ani skutečnost, že pachatel trest nerespektoval.²⁶³ Naopak k fikci nemůže dojít, nebylo-li dosud vykonáno ochranné opatření uložené vedle trestu zákazu činnosti.

Bylo-li vedle sebe uloženo více trestů, mohou se podmínky pro fikci neodsouzení lišit. Pokud byl zákaz činnosti uložen vedle trestu obecně prospěšných prací, podmíněného trestu odnětí svobody a peněžitého trestu (uloženého za kulpózní trestný čin), nastane fikce neodsouzení až v okamžiku, kdy jsou splněny podmínky i u ostatních druhů trestů – odsouzení se vždy zahazuje jako celek ve vztahu ke všem uloženým trestům. U ostatních druhů trestů uložených vedle zákazu činnosti může k zahlazení odsouzení dojít pouze na základě rozhodnutí soudu. Lehce odlišné jsou podmínky pro zahlazení odsouzení u mladistvého odsouzeného, kdy je k zahlazení odsouzení třeba rozhodnutí soudu pouze u trestních opatření odnětí svobody s výměrou převyšující jeden rok, peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu a podmíněného propuštění z výkonu trestního opatření odnětí svobody. U odsouzené právnické osoby dochází k zahlazení odsouzení až po uplynutí příslušné doby stanovené v ZTOPO, která je stanovena v rozmezí pěti až třiceti let v závislosti na uloženém druhu a výměře trestu.²⁶⁴

Důsledky fikce neodsouzení jsou následující:

- a) pachateli již nelze uložit souhrnný trest za trestný čin, pro nějž platí fikce neodsouzení,
- b) nelze naplnit znak skutkové podstaty, že pachatel byl již odsouzen či potrestán (typicky u trestného činu krádeže podle § 205 odst. 2 TZ),
- c) pachateli nelze přičítat přitěžující okolnost recidivy podle § 42 písm. p) TZ.²⁶⁵

²⁶³ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. *Trestní zákoník: komentář*. Op. cit., s. 579.

²⁶⁴ Úst. § 27 ve spojení s § 24 ZTOPO

²⁶⁵ PŮRY, František. § 46 [Obecné ustanovení]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 641.

Fikce neodsouzení naopak nebrání výkonu dalších výroků rozhodnutí – zejména výroku o povinnosti k náhradě škody, resp. odčinění nemajetkové újmy, případně výroku o uložení ochranného opatření ani výroku o náhradě nákladů řízení.²⁶⁶

²⁶⁶ Tamtéž, s. 640.

9 Kontrola výkonu trestu zákazu činnosti

Pravděpodobně nejproblematictějším aspektem trestu zákazu činnosti je kontrola jeho dodržování. Kontrolu lze považovat za jednu z nejdůležitějších fází výkonu trestu zákazu činnosti – dle Vanduchové „(je) možno dokonce říci, že účinnost trestu zákazu činnosti je přímo závislá na tom, jak dalece je zabezpečen jeho výkon“.²⁶⁷ Bohužel v předpisech není tato fáze upravena příliš podrobně a zejména nejsou odpovídajícím způsobem zakotveny kontrolní mechanismy či instituce (příčemž za hlavní důvod tohoto nedostatku považují širokou škálu činností, na které se zákaz činnosti může vztahovat).

Základem kontroly je správné vymezení předmětu a rozsahu zákazu ve výroku rozhodnutí soudu, a to takovým (podrobným) způsobem, aby zákaz bylo možno náležitě kontrolovat²⁶⁸. Postup soudu po vydání rozhodnutí upravuje § 77 kancelářského řádu²⁶⁹ – předseda senátu či samosoudce má zejména povinnost po právní moci rozhodnutí vyrozumět orgány a osoby, kterým přísluší spolupůsobnost při výkonu trestu. Okruh osob a orgánů závisí na předmětu zákazu činnosti – jde např. o zaměstnavatele u zákazu zaměstnání či povolání, příslušný obecní úřad obce s rozšířenou působností u samostatného povolání či u zákazu řízení motorových vozidel, příslušný živnostenský úřad apod. Další kontrola se dále odvíjí podle toho, na jak dlouhou dobu byl trest zákazu činnosti uložen a které činnosti se týká.

9.1 Kontrola zákazu řízení motorových vozidel

Je-li soudem uložen trest zákazu řízení motorových vozidel, je soud povinen zaslat kopii nebo opis rozsudku obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jejímž obvodu má odsouzený trvalý pobyt – jiné činnosti směřující ke kontrole uloženého zákazu již soud neprovádí. Příslušný obecní úřad jako správce vloží do registru řidičů údaj o uloženém trestu zákazu řízení (a tedy o pozbytí řidičského oprávnění), přičemž do centrálního registru má přímý přístup mj. Policie ČR, obecní policie i Vojenská policie²⁷⁰. Kontrola zákazu řízení motorových vozidel je tedy prováděna spíše namátkově při běžných silničních kontrolách, a to právě výše uvedenými orgány.

Odsouzený pozbývá řidičské oprávnění dnem právní mocí rozhodnutí o uložení trestu a je povinen do pěti pracovních dnů odevzdat řidičský průkaz příslušnému orgánu (nebyl-li

²⁶⁷ VANDUCHOVÁ, Marie. *Zákaz činnosti v Československém trestním právu*. Op. cit., s. 50.

²⁶⁸ PÚRY, František. § 73. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 941.

²⁶⁹ Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, č. 1/2002 SIS

²⁷⁰ § 122 odst. 5 zákona o silničním provozu

mu policistou zadržen po spáchání činu), o čemž je soudem poučen. Pokud během těchto pěti dnů bude řídit motorové vozidlo (případně pokud povinnost odevzdat průkaz včas nesplní) a bude podroben silniční kontrole, může nastat situace, že v registru řidičů ještě nebude proveden odpovídající zápis o uloženém trestu a odsouzený „vyvázne“. Podotýkám ovšem, že by tato situace neměla nastávat příliš často, neboť zákon o silničním provozu opravňuje policisty k zadržení řidičského průkazu hned z několika důvodů (např. podezření ze zavinění dopravní nehody s těžkou újmou na zdraví, ujetí z místa dopravní nehody, podezření z řízení pod vlivem návykové látky). Bohužel v praxi nelze této časové prodlevě, která vznikne od právní moci rozsudku do informování příslušného obecního úřadu s rozšířenou působností (a do vyznačení údajů v registru), účinně zamezit. Do budoucna lze však uvažovat o zrychlení celého procesu např. elektronickou formou komunikace mezi soudy a příslušnými obecními úřady.

Potenciál kontroly výkonu zákazu řízení motorových vozidel ovšem spatřuji v činnosti pojišťoven. Podle ust. § 10 odst. 1 písm. h) zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla²⁷¹ má pojistitel proti pojištěnému (resp. jakékoliv jiné osobě, která byla povinna nahradit újmu způsobenou provozem vozidla²⁷²) právo na náhradu vyplaceného pojistného plnění, jestliže prokáže, že pojištěný řídil vozidlo v době, kdy mu byl uložen zákaz činnosti řídit vozidlo. K uplatnění regresního práva jsou pojišťovnám přiznána konkrétní oprávnění – typicky právo na sdělení údajů o dopravní nehodě, nahlížení do spisu²⁷³, poskytnutí dat z (Centrálního) registru řidičů²⁷⁴ aj. *De lege ferenda* lze uvažovat o zakotvení informační povinnosti soudu o výsledku trestního řízení (a o uloženém trestu) i ve vztahu k pojišťovnám, resp. České kanceláři pojistitelů, které by mohly dále působit na odsouzeného – např. poučením o možnosti uplatnění regresního práva při nedodržování zákazu, zohledněním ve výši pojistného apod. (ostatně v seznamu úkolů České kanceláře pojistitelů je uvedeno též předcházení vzniku škodných událostí v provozu na pozemních komunikacích, kam lze kontrolu dodržování zákazu řízení motorových vozidel nepochybně podřadit).

²⁷¹ Zákon č. 168/1999 Sb.

²⁷² JANDOVÁ, Lucie, Petr VOJTEK. § 10 [Právo pojistitele na úhradu vyplacené částky]. In: JANDOVÁ, Lucie, Petr VOJTEK. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2019, s. 303. Dostupné z: www.beck-online.cz

²⁷³ § 9 odst. 5 zákona o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla

²⁷⁴ § 121 odst. 1 písm. c) zákona o silničním provozu

9.2 Kontrola zákazu činnosti v jiných odvětvích

U ostatních trestů zákazu činnosti (delších než jeden rok) je zakotvena sledovací činnost soudu. Ust. § 77 odst. 3 kancelářského řádu ukládá soudu prvního stupně povinnost vyžádat si jednou ročně zprávu zaměstnavatele, případně příslušného orgánu policie, zda odsouzený zakázanou činnost nevykonává. Pokud bude zjištěno, že odsouzený zákaz nedodrží, soud uvědomí okresního státního zástupce a příslušný orgán či organizaci, „*jichž se tento nedostatek týká*“. V praxi se bude jednat zejména o příslušný orgán dozoru v daném odvětví (např. ČNB u bankovníctví). Výše uvedený postup a kontrolu lze považovat spíše za formální, zaměřené pouze na zjištění, zda odsouzený skutečně činnost nevykonává. Jak uvádí Vanduchová, při tomto postupu se spoléhá „*jen na výchovný účinek samotného represivního prvku, který spočívá ve vyřazení odsouzeného z výkonu činnosti, v souvislosti s níž se dopustil trestného činu. (...) Pouhé působení represivního prvku je postačující a plní dobře své poslání u pachatelů méně narušených.*“²⁷⁵ Tím jsou pravděpodobně myšleni prvopachatelé, kteří jinak vedou řádný život, mají dobré sociální zázemí a čin nespáchali za přitěžujících okolností. U ostatních pachatelů by pak bylo vhodné zvýšit výchovný účinek trestu působením pracovníků Probační a mediační služby – tedy *de lege ferenda* uvažovat o zavedení možnosti zpřísnit trest zákazu činnosti uložením dohledu, případně zakotvit možnost spolupůsobení zájmovým sdružením občanů (převzetím záruky současně s uložením zákazu činnosti). Obsahem dohledu by byla jednak zvýšená kontrolní činnost (která by znamenala např. pravidelné hlášení místa pobytu, změny zaměstnání probačnímu úředníkovi aj.), jednak zvýšené výchovné působení (např. absolvování programu sociálního výcviku apod.).²⁷⁶

Každé odsouzení je evidováno v Rejstříku trestů, přičemž údaje o právnických osobách jsou veřejně přístupné²⁷⁷ – ke kontrole dodržování zákazu u právnických osob tak může přispět i široká veřejnost, která hodlá s odsouzenou právníckou osobou vstupovat do právních vztahů. Obdobné platí u i fyzických osob živnostníků, neboť uložení zákazu činnosti znamená zánik živnosti a s tím i zápis do živnostenského rejstříku.²⁷⁸ Co se týče zákazu zaměstnání či povolání, v praxi bývá před nástupem do nového zaměstnání vyžadován ze strany zaměstnavatele výpis z Rejstříku trestů (typicky u zaměstnanců s tzv. hmotnou zodpovědností). Soustavná kontrola je poté uplatňována zejména v odvětvích, která mají stanovený dozorový orgán, a to přímo ze strany příslušného dozorového orgánu, příp.

²⁷⁵ VANDUCHOVÁ, Marie. *Zákaz činnosti v československém trestním právu*. Op. cit., s. 61.

²⁷⁶ Tamtéž, s. 62.

²⁷⁷ § 13 odst. 5 zákona č. 269/1994 Sb. Přes dálkový přístup lze dohledat i Rejstřík trestů právnických osob – dostupné z: <https://eservice-po.rejtr.justice.cz/public/odsouzeni?0> [cit. 13-05-2020].

²⁷⁸ § 60 odst. 2 písm. 1) ve spojení s § 60 odst. 3, odst. 6 živnostenského zákona

pověřených orgánů – lze zmínit např. oblast bankovníctví (ČNB), pojišťovnictví (ČNB), živnostenského podnikání (živnostenské úřady). *De lege ferenda* lze v této souvislosti uvažovat o stanovení informační povinnosti soudu dozorovým orgánům o uloženém trestu tam, kde tato povinnost zatím není zakotvena (příp. blanketním ustanovením v kancelářském řádu, které by soudu v konkrétním případě umožňovalo uvážit, který orgán je třeba o uloženém trestu informovat).

10 Podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti

Ustanovení § 90 a § 91 TZ zakotvuje možnost zmírnění již uloženého trestu zákazu činnosti, tedy upuštění od výkonu zbytku trestu po vykonání alespoň poloviny uloženého trestu. Antonín Drašík institut označuje za jeden z případů prolomení právní moci rozhodnutí.²⁷⁹ Podmíněné upuštění je založeno na teorii, že i samotná pohružka výkonem zbytku trestu působí na odsouzeného výchovně a umožňuje mu prokázat, že trest kratšího trvání vedl k nápravě odsouzeného a splnil svůj účel.²⁸⁰ O podmíněném upuštění může soud rozhodovat na návrh státního zástupce, na žádost odsouzeného, příp. i z úřední povinnosti (ačkoliv se domnívám, že vzhledem k vytíženosti českých soudů bude tato situace spíše výjimkou a bude se jednat např. o reakci na žádost o podmíněné upuštění neoprávněnou osobou). V úvahu připadá i rozhodnutí na žádost zájmového sdružení občanů, které nabídlo převzetí záruky za dovršení nápravy odsouzeného.

Rozhodnout o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestního opatření zákazu činnosti lze i u mladistvých odsouzených. Stejně tak lze úpravu podmíněného upuštění aplikovat i u odsouzených právnických osob – ZTOPO nikterak nevylučuje použití tohoto institutu a s přihlédnutím k ust. § 1 odst. 2 ZTOPO lze přiměřeně užít úpravu trestního zákoníku. Jak uvádí Púry, užití podmíněného upuštění není vyloučeno ani z povahy věci, neboť ve zkušební době lze sledovat chování odsouzené právnické osoby (byť samozřejmě z trochu jiných hledisek než u fyzické osoby).²⁸¹ Domnívám se rovněž, že lze úpravu podmíněného upuštění aplikovat i pro tresty zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži a zákazu přijímání dotací a subvencí – tomuto výkladu svědčí zejména znění § 39 a § 40 ZTOPO, které pro výkon těchto druhů trestů přiměřeně odkazuje na ust. § 350a TŘ upravujícího výkon trestu zákazu činnosti (toto ustanovení mj. upravuje i rozhodování o podmíněném upuštění).²⁸²

Shledá-li soud (který v trestní věci rozhodl v prvním stupni), že byly podmínky naplněny, rozhodne o povolení podmíněného upuštění a v rozhodnutí obligatorně stanoví zkušební dobu. Dnem nabytí právní moci tohoto rozhodnutí se upouští od zákazu výkonu

²⁷⁹ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. *Trestní zákoník: komentář*. Op. cit., s. 660.

²⁸⁰ PÚRY, František. *§ 90 [Podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce]*. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1101.

²⁸¹ PÚRY, František. *§ 15 [Druhy trestů a ochranných opatření]*. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 379.

²⁸² K tomuto výkladu se obecně přiklání v komentáři Púry (viz citace výše) i Jelínek s Herczegem, ačkoliv ti uvádějí, že výslovná úprava v ZTOPO by byla žádoucí (JELÍNEK Jiří, JIRÍ HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob*. Op. cit., s. 125).

činnosti a odsouzený tak v zásadě může zakázanou činnost znovu vykonávat – je však třeba mít na zřeteli, že usnesení soudu nenahrazuje udělení oprávnění či povolení správním orgánem (typicky živnostenské oprávnění, řidičské oprávnění apod.).²⁸³

10.1 Podmínky

Pro rozhodnutí o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu jsou stanoveny tři podmínky:

- a) byla vykonána min. jedna polovina trestu (formální podmínka),
- b) odsouzený v době výkonu trestu způsobem svého života prokázal, že dalšího výkonu není třeba nebo
- c) soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného (alternativní materiální podmínky).

10.1.1 Výkon alespoň poloviny trestu

První podmínkou, která musí být vždy splněna, je výkon alespoň jedné poloviny trestu zákazu činnosti. Jedná se o výkon poloviny výměry uložené v odsuzujícím rozsudku, případně výměry zmírněné rozhodnutím prezidenta republiky o amnestii či milosti.²⁸⁴ Výkon trestu začíná obecně běžet právní mocí odsuzujícího rozsudku, nelze však zapomínat na ust. § 74 odst. 1 TZ, které stanoví, že do výkonu se započítává i doba, po kterou bylo pachateli před právní mocí rozsudku odňato oprávnění k činnosti – lze tak uvažovat i případy, kdy bude polovina trestu již vykonána v okamžiku vynesení rozsudku (podrobněji o výkonu trestu viz předchozí kapitola). Pokud odsouzený vykonává za sebou více trestů zákazu činnosti, počítá se polovina výkonu ze součtu výměr takto postupně uložených trestů, a to i když byla žádost podána až po výkonu dřívějšího trestu zákazu činnosti. Není přitom rozhodné, zda bylo předchozí odsouzení zahaleno, či o něm platí fikce neodsouzení.²⁸⁵ Tuto skutečnost analogicky dovozujeme ze znění ust. § 77 zákona o výkonu trestu odnětí svobody, které stanoví, že postupně uložené a dosud zcela nevykonané tresty se považují z hlediska výkonu za trest jediný. Pochopitelně se musí jednat o tresty zákazu činnosti stejného druhu.²⁸⁶

²⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 14. 12. 1987, sp. zn. 2 Tz 16/87 (rozhodnutí č. 43/1988 Sb. rozh. tr.)

²⁸⁴ DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. *Trestní zákoník: komentář*. Op. cit., s. 660.

²⁸⁵ Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 10. 2007, sp. zn. 23 To 583/2007 (rozhodnutí č. 33/2008 Sb. rozh. tr.)

²⁸⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 9. 3. 1976, sp. zn. 6 Tz 3/76 (rozhodnutí č. 49/1976 Sb. rozh. tr.)

10.1.2 Nepotřebnost dalšího výkonu trestu

Druhou podmínku tvoří okolnost, že již není třeba dalšího výkonu trestu. Púry k tomuto uvádí, že tato podmínka je naplněna „*bylo-li již dosaženo potřebného působení na odsouzeného i dosavadním výkonem těchto druhů trestů, tj. došlo k takové nápravě odsouzeného, že lze od něho důvodně očekávat, že v souvislosti se zakázanou činností (...) se v budoucnosti již nedopustí trestného činu, a nevyžadují-li další výkon těchto trestů ani požadavky ochrany společnosti*“.²⁸⁷ Splnění této podmínky je posuzováno s ohledem na způsob života odsouzeného v době výkonu trestu, případně u právnické osoby ze způsobu jejího chování a činnosti – primárními kritérii pro posouzení tak budou především vedení řádného života (resp. nezávadný způsob chování právnické osoby) a respektování uloženého zákazu činnosti (soudy konstantně judikují, že podmínky pro podmíněné upuštění nejsou dány, pokud odsouzený uložený zákaz nerespektoval a zakázanou činnost vykonával²⁸⁸). Rozhodně se však nejedná o kritéria jediná. Pojem řádného života soudní praxe vykládá jako „*situaci, kdy odsouzený dodržuje především právní řád, ale i další základní normy občanské společnosti*“, nelze jej však „*zužovat na prostou soudní beztrestnost, případně na uspokojivé pracovní výkony*“.²⁸⁹

V praxi si tak soud před rozhodnutím zajistí minimálně opis z Rejstříku trestů a zprávu z místa bydliště (ta bude zahrnovat především hodnocení chování a informaci o případných spáchaných přestupcích spadajících do pravomoci obecního úřadu či přestupkové komise). V úvahu dále připadá zpráva od zaměstnavatele (ohledně chování a pracovní morálky), potvrzení o neexistenci daňových nedoplatků, dotaz k poškozenému, zda odsouzený nahradil (nebo se alespoň pokusil nahradit) způsobenou újmu či vydal bezdůvodné obohacení a podobně.²⁹⁰ Za plnění občanských povinností lze považovat i řádné plnění vyživovací povinnosti a péči o děti, vhodným podkladem pro rozhodnutí tedy může být i vyjádření (bývalého) partnera či partnerky odsouzeného, případně orgánu sociálně právní ochrany dětí.

Na druhou stranu nelze ovšem podmínky pro podmíněné upuštění v konkrétních případech bezdůvodně rozšiřovat. Tak např. Nejvyšší soud Slovenské republiky judikoval, že žádost o podmíněné upuštění nelze zamítnout pouze s poukazem na to, že „*odsouzený spáchal*

²⁸⁷ PÚRY, František. § 90 [Podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 1104.

²⁸⁸ Usnesení Krajského soudu v Ústí n. Labem z 31. července 1968, sp. zn. 4 To 232/68, op. cit. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 3. 2. 1984, sp. zn. 6 Tz 1/84 (rozhodnutí č. 23/1985 Sb. rozh. tr.)

²⁸⁹ ŠKVAJN, Petr. § 329 [Výkon kontroly nad chováním podmíněně odsouzeného]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3784.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 3785.

*trestný čin opilstva (...) v ťažkom stupni opitosti a že pre jeho súčasné zamestnanie nie je nutné vedenie motorových vozidiel*²⁹¹ Okolnosti a spôsob spáchání činu se promítají již ve výměře trestu, proto je nelze znovu zohledňovat při posuzování žádosti o podmíněné upuštění (které, jak již bylo řečeno, by mělo umožnit zmírnění uloženého trestu odsouzeným, kteří vedou řádný život). Tyto okolnosti (např. spáchání činu ze zavrženíhodné pohnutky, surovým způsobem apod.) ovšem mohou být brány v potaz při odpovědi na otázku, zda trest kratšího trvání mohl vést k nápravě odsouzeného. Jak naznačuje rozhodnutí výše, je pro posouzení nápravy odsouzeného irelevantní též skutečnost, zda jeho pracovní zařazení vyžaduje výkon zakázané činnosti. Vliv nebude mít ani nekritický postoj odsouzeného ke spáchané činnosti projevovaný během předchozího trestního řízení – soud by měl výsledkem zjistit především současný postoj odsouzeného ke spáchané trestné činnosti.²⁹²

10.1.3 Záruka zájmového sdružení občanů

Soud může též povolit podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu v případě, že přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného od zájmového sdružení občanů. Jaká uskupení lze považovat za zájmové sdružení občanů je vymezeno v ust. § 3 odst. 1 TŘ. Návrh na podmíněné upuštění může zájmové sdružení podat pouze současně s nabídkou převzetí záruky – nebude-li však návrh na podmíněné upuštění obsahovat nabídku záruky, měl by být považován za podnět k postupu z úřední povinnosti.²⁹³ Před podáním návrhu je zájmové sdružení (se souhlasem odsouzeného) oprávněno informovat se o chování a dosavadním průběhu výkonu trestu u soudu a nabídka záruky by měla obsahovat konkrétní způsob, jakým hodlá zájmové sdružení na odsouzeného působit a které nedostatky v jeho vlastnostech či chování hodlá odstranit.²⁹⁴

Pokud soud shledá záruku dostatečnou, rozhodne o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu a přímo ve výroku o podmíněném upuštění přijme záruku za dovršení nápravy. Opis usnesení zašle soud zájmovému sdružení a připojí k němu žádost o výchovné spolupůsobení (které má formu opatření) a též upozorní na nutnost informování soudu, pokud

²⁹¹ Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 4. 5. 1990, sp. zn. 8 Tz 39/90 (rozhodnutí č. 37/1991 Sb. rozh. tr.)

²⁹² PŮRY, František. § 90 [Podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, zákazu pobytu nebo zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 1105.

²⁹³ ŠKVAIN, Petr. § 331 [Podání návrhu]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3804.

²⁹⁴ ŠÁMAL, Pavel. § 6 [Záruka zájmového sdružení občanů]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 113, 118.

záruka nepovede ke svému účelu (dovršení nápravy).²⁹⁵ Nelze ovšem přehlížet skutečnost, že použití záruky má své meze a lze ji uplatnit pouze v případech „pachateli, u kterých jsou shledávány závady a nedostatky v chování, eventuálně v jejich osobnostních rysech, a je tedy možno výchovným působením kolektivu přispět k jejich nápravě“.²⁹⁶ Z právě uvedeného je možno vyvodit závěr, že záruka zájmového sdružení bude využívána zejména u fyzických osob. U právnických osob praktické uplatnění spíše nenajde, ačkoliv ZTOPO ani TŘ využití tohoto institutu nikterak nevylučuje.²⁹⁷ Při posouzení vhodnosti záruky je dobré zvažovat i charakter trestného činu odsouzeného. Pavel Šámal jako příklad uvádí případ, kdy odsouzený spáchal ojedinělý nedbalostní trestný čin při řízení motorového vozidla – spáchání takového trestného činu nespočívá v negativních vlastnostech odsouzeného a zárukou tedy není možno přispět k jeho nápravě. Převzetí záruky je vhodné „jen tehdy, je-li trestný čin důsledkem širšího nedisciplinovaného a nezodpovědného chování, které má svůj původ v negativních charakterových vlastnostech“.²⁹⁸

10.2 Zkušební doba

Zkušební doba je časový úsek, který má sloužit pro sledování chování a způsobu života odsouzeného, u kterého bylo podmíněně upuštěno od výkonu zbytku trestu – slouží pro zjištění, zda k nápravě pachatele skutečně stačil trest kratšího trvání. Literatura uvádí, že „zkušební doba je nutným důsledkem toho, že upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti je jen podmíněné“.²⁹⁹ Podle ust. § 90 odst. 2 TZ je zkušební doba stanovena v maximální délce pěti let, přičemž tato horní hranice se uplatní i pro mladistvé odsouzené. Spodní hranice závisí na délce nevykonané části trestu, neboť zkušební dobu soud nesmí stanovit kratší, než je zbytek trestu, který dosud nebyl vykonán (k okamžiku rozhodování soudu). Běh zkušební doby počíná právní mocí rozhodnutí o podmíněném upuštění. Aktuální právní úprava neumožňuje během zkušební doby odsouzenému uložit přiměřená omezení či

²⁹⁵ ŠKVAIN, Petr. § 350 [Výkon trestu zákazu činnosti]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 3942.

²⁹⁶ ŠÁMAL, Pavel. § 6 [Záruka zájmového sdružení občanů]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní řád I, II, III*. Op. cit., s. 113.

²⁹⁷ Šámal v komentáři k § 6 TŘ uvádí, že uplatnění záruky u právnických osob bude spíše zcela výjimečné (viz citace výše, s. 114).

²⁹⁸ ŠÁMAL, Pavel. § 6 [Záruka zájmového sdružení občanů]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní řád I, II, III*. Op. cit., s. 113, 114.

²⁹⁹ PÚRY, František. § 89 [Zkušební doba a přiměřená omezení a přiměřené povinnosti při podmíněném propuštění]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1095.

přiměřené povinnosti ani stanovit probační dohled.³⁰⁰ Domnívám se, že je to z toho důvodu, že účelem těchto omezení či povinností je snaha pomoci odsouzenému vést řádný život – aby soud povolil podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu, měl by odsouzený již v době rozhodování řádný život vést, proto by tato omezení byla nadbytečná.

Legislativní mezeru lze spatřovat v úpravě délce zkušební doby při podmíněném upuštění u právnické osoby. ZTOPO nikterak nemodifikuje obecná ustanovení trestního zákoníku ohledně zkušební doby, tudíž by měla platit horní hranice v délce pěti let. Vzhledem k tomu, že právnické osobě lze uložit trest zákazu činnosti až v délce dvaceti let, je zřejmé, že dosud nevykonaná část trestu může činit v době rozhodnutí soudu i deset let a v takovém případě se dostáváme do rozporu s ustanovením o spodní hranici. Dle Púryho se v těchto případech neuplatní ustanovení o max. výměře a zkušební doba bude právnické osobě stanovena podle délky nevykonané části trestu.³⁰¹ Z hlediska praxe se domnívám, že by bylo vhodné, aby ZTOPO zakotvil úpravu podmíněného upuštění a zejména aby výslovně upravil odchylku týkající se délky zkušební doby tak, aby bylo možné právnické osobě stanovit zkušební dobu v maximální délce deseti let.

10.3 Rozhodnutí po podmíněném upuštění

Ustanovení § 91 TZ upravuje rozhodnutí po podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti. Tato rozhodnutí můžeme rozdělit do dvou skupin, přičemž v první skupině budou rozhodnutí učiněná v průběhu zkušební doby a v druhé skupině rozhodnutí učiněná po uplynutí zkušební doby.

Rozhodnutí v průběhu zkušební doby:

- a) rozhodnutí o vykonání zbytku trestu, protože odsouzený nevedl řádný život,
- b) rozhodnutí o vykonání zbytku trestu po odvolání záruky zájmového sdružení,
- c) rozhodnutí o ponechání podmíněného odsouzení v platnosti po odvolání záruky zájmového sdružení,
- d) výjimečné ponechání podmíněného upuštění v platnosti, i když odsouzený zavinil příčinu k rozhodnutí, že se zbytek trestu vykoná.

Rozhodnutí po uplynutí zkušební doby:

- a) rozhodnutí, že se odsouzený osvědčil,
- b) rozhodnutí o vykonání zbytku trestu,

³⁰⁰ K tomuto závěru lze dojít ze znění ust. § 75 odst. 3 TZ, které u zákazu pobytu stanoví, že po *dobu výkonu trestu* lze pachateli uložit přiměřená omezení a přiměřené povinnosti.

³⁰¹ PÚRY, František. § 20 [Zákaz činnosti]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 463.

c) výjimečné ponechání podmíněného upuštění v platnosti (resp. prodloužení podmíněného upuštění), i když odsouzený zavinil příčinu k rozhodnutí, že se zbytek trestu vykoná.

Za specifický případ můžeme považovat fikci výkonu trestu dnem právní moci rozhodnutí o podmíněném upuštění upravenou v § 91 odst. 3 TZ, ke které dojde, pokud soud do jednoho roku po uplynutí zkušební doby nevydá rozhodnutí předpokládané v prvním odstavci § 91 TZ. Důležitou podmínkou pro vznik této fikce je ovšem okolnost, že rozhodnutí soudu absentuje bez zavinění odsouzeného. Dojde-li k této fikci, nelze již učinit rozhodnutí, že se odsouzený osvědčil nebo že se zbytek trestu vykoná.³⁰²

10.3.1 Výjimečné ponechání podmíněného odsouzení v platnosti

Novelou trestního zákoníku č. 390/2012 Sb. byla přidána možnost soudu ponechat podmíněné odsouzení v platnosti i v případě, že odsouzený zavinil příčinu k rozhodnutí, že se zbytek trestu vykoná. Tento postup může soud využít ve výjimečných případech, kdy okolnosti případu a osoba odsouzeného takové rozhodnutí odůvodňují (např. se odsouzený dopustil jednání z nedbalosti, při pomoci jiné osobě, lze zohlednit i to, v čem spočívalo porušení povinnosti apod.).³⁰³

V rozhodnutí soud vysloví, že se podmíněné odsouzení ponechává v platnosti a zároveň:

- a) stanoví nad odsouzeným dohled,
- b) přiměřeně prodlouží zkušební dobu (je-li takový postup možný) nebo
- c) stanoví odsouzenému přiměřená omezení nebo přiměřené povinnosti uvedené v ust. § 48 odst. 4 TZ.

Jedná se o poměrně zajímavý aspekt úpravy, neboť v rozhodnutí o podmíněném upuštění podle § 90 TZ nelze stanovit dohled ani uložit přiměřené omezení či povinnosti. Při rozhodnutí, že se podmíněné upuštění ponechává v platnosti, však takové povinnosti či omezení (vč. dohledu) uložit lze (soud je dokonce v tomto rozhodnutí stanovit obligatorně musí), neboť by měly přispět k vedení odsouzeného k řádnému životu.

Pozornost je třeba věnovat postupu ad b). Zkušební dobu lze prodloužit maximálně o dva roky a pouze za předpokladu, že nebude překročena horní hranice zkušební doby stanovená zákonem (tedy pět let). Pokud byla odsouzenému v rozhodnutí o podmíněném upuštění stanovena maximální délka zkušební doby, nelze zkušební dobu prodloužit a je třeba

³⁰² DRAŠTÍK, A., FREMR, R., DURDÍK, T., RŮŽIČKA, M., SOTOLÁŘ, A. *Trestní zákoník: komentář*. Op. cit., s. 665.

³⁰³ Tamtéž, str. 666.

přikročit k jinému „zprísňení“ podmíněného odsouzení. V souvislosti s právě uvedeným lze říci, že ponechání podmíněného odsouzení v platnosti nebude možné v případech, kdy soud rozhoduje po uplynutí maximální zkušební doby. Je to z toho důvodu, že k uložení dohledu i stanovení přiměřených omezení a povinností lze přistoupit pouze během zkušební doby a v tomto případě nebude další prodloužení zkušební doby možné.³⁰⁴

10.3.2 Rozhodnutí o osvědčení

Základní podmínkou pro rozhodnutí soudu, že se odsouzený osvědčil, je vedení řádného života po celou dobu trvání zkušební doby. Z právě uvedeného vyplývá, že o osvědčení lze rozhodovat pouze po uplynutí celé původně stanovené (případně prodloužené) zkušební doby; nelze v žádném případě vydat rozhodnutí o osvědčení v průběhu trvání zkušební doby (během zkušební doby lze pouze rozhodnout, že se zbytek trestu vykoná).³⁰⁵ Soud bude při rozhodování zejména sledovat, zda byl naplněn účel zkráceného trestu – zda odsouzený svým chováním během zkušební doby prokázal, že se napravil a že z jeho strany již nehrozí nebezpečí zájmu chráněnému trestním zákonem.³⁰⁶

Právní mocí rozhodnutí o osvědčení vzniká zákonná fikce, že byl trest vykonán. To ve spojení s úpravou ust. § 74 odst. 2 TZ znamená, že se na pachatele (fyzickou osobu)³⁰⁷ hledí, jako by nebyl odsouzen. Rozhodnutí má účinky ex tunc, a to ke dni právní moci rozhodnutí o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti (§ 91 odst. 2 TZ). Současně se má za to, že byl trest vykonán celý³⁰⁸ – tato skutečnost má „význam v tom smyslu, že v případě, kdy přichází v úvahu započítání trestu (...), se vždy započítá celý uložený trest, nikoli jen jeho skutečně vykonaná část.“³⁰⁹

10.3.3 Nařízení výkonu zbytku trestu

Má-li soud k dispozici informace nasvědčující tomu, že odsouzený nevede řádný život, je povinen nařídit zasedání, přezkoumat dosavadní chování odsouzeného v průběhu zkušební doby a případně rozhodnout, že dojde k výkonu zbytku trestu. Dle Púryho není

³⁰⁴ Tamtéž, s. 667.

³⁰⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 3. 1963, sp. zn. 7 Tz 20/64 (rozhodnutí č. 32/1964 Sb. rozh. tr.)

³⁰⁶ PÚRY, František. § 91 [Společné ustanovení]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 1111.

³⁰⁷ U právnické osoby dochází k zahlázení odsouzení až uplynutím stanovené doby od právní moci odsuzujícího rozsudku (viz kapitola 8).

³⁰⁸ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 3. 2007, sp. zn. 10 To 75/2007 (rozhodnutí č. 35/2008 Sb. rozh. tr.)

³⁰⁹ PÚRY, František. § 91 [Společné ustanovení]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 1113.

správné vyčkávat, až uplyne celá zkušební doba a soud by měl rozhodnout co nejdříve,³¹⁰ čemuž ostatně přisvědčuje i judikatura.³¹¹ Dojde-li k nařízení výkonu zbytku trestu, opětovné upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti již není možné.³¹²

Na tomto místě považuji za důležité podotknout, že ne každé porušení povinností by mělo zapříčinit nařízení výkonu zbytku trestu. Výkon zbytku trestu by měl soud nařídit při takovém porušení „*povinnosti vést řádný život, že ponechání (...) podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu v platnosti se neslučuje se smyslem těchto zmírňujících rozhodnutí a vyžaduje výkon zbytku trestu*“.³¹³ Judikatura opakovaně zdůrazňuje, že je třeba posuzovat způsob života, stav převýchovy i naplnění účelu trestu v celkovém souhrnu a po celou dobu trvání zkušební doby, přičemž k závěru, že odsouzený nevedl řádný život, nestačí sama okolnost, že byl odsouzen za jiný trestný čin.³¹⁴ Při méně závažném porušení podmínek lze přistoupit k udělení výstrahy, výjimečném ponechání podmíněného odsouzení v platnosti apod.

10.3.4 Rozhodnutí po odvolání záruky

Rozhodl-li soud o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu současně s přijetím záruky za dovršení nápravy odsouzeného, může dojít k situaci, kdy bude záruka zájmovým sdružením odvolána. Podle znění ust. § 91 odst. 5 TZ je odvolání záruky důvodem k obligatornímu přezkoumání chování odsouzení v dosavadním průběhu zkušební doby, není však samo o sobě důvodem k nařízení výkonu zbytku trestu.³¹⁵

Soud tedy může rozhodnout, že se podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu ponechává v platnosti – zejména v případech, kdy byla záruka odvolána např. změnou místa pobytu odsouzeného, kdy zájmové sdružení dále nemá možnost působit na chování odsouzeného (a záruka tak pozbývá svého smyslu), odsouzený však dosud ve zkušební době vedl řádný život. V tomto případě soud ovšem nemá možnost podmíněné upuštění modifikovat, např. stanovit dohled, prodloužit zkušební dobu apod., lze tedy pouze sledovat chování odsouzeného v dalším průběhu zkušební doby bez působení zájmového sdružení.

³¹⁰ Tamtéž, s. 1111.

³¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. července 1963, sp. zn. To 12/63 (rozhodnutí č. 15/1964 Sb. rozh. tr.)

³¹² To vyplývá *a contrario* ze znění § 91 odst. 4 TZ. Potvrzeno rozhodnutím Nejvyššího soudu ze dne 26. 3. 2001, sp. zn. 11 Tz 29/2001 (rozhodnutí č. 10/2002 Sb. rozh. tr.)

³¹³ PŮRY, František. § 91 [Společné ustanovení]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 1111.

³¹⁴ Rozhodnutí č. 15/1964 Sb. rozh. tr. (op. cit.). Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 23. června 1961, spis. zn. 3 Tz 6/61 (rozhodnutí č. 53/1961 Sb. rozh. tr.)

³¹⁵ PŮRY, František. § 91 [Společné ustanovení]. In: ŠÁMAL, P., a kol. *Trestní zákoník (EVK)*. Op. cit., s. 1115.

V případech, kdy je záruka odvolána z důvodu nevhodného chování odsouzeného (neplní své povinnosti, nespolupracuje se zájmovým sdružením apod.), soud znovu přezkoumává dosavadní chování odsouzeného a případně nařídí výkon zbytku trestu. Domnívám se, že i v těchto situacích má soud možnost výjimečně ponechat podmíněné upuštění v platnosti a stanovit odsouzenému dohled, prodloužit zkušební dobu či stanovit přiměřená omezení nebo povinnosti.

11 Komparace se zahraniční právní úpravou

V rámci této práce nelze opomenout alespoň stručné srovnání české právní úpravy s pojetím zahraničních právních úprav. Hned na úvod je nutné říci, že v evropských právních úpravách se lze setkat se dvěma pojetími zákazu činnosti – jednak zákaz činnosti pojatý jako trest (represivní prostředek) za spáchaný čin, jednak určité zabezpečovací (resp. ochranné) opatření, které je aplikováno zejména za účelem ochrany společnosti před nezpůsobilým subjektem.³¹⁶ V praxi se lze setkat s případy, kdy právní řád určitého státu zakotvuje obě modalities zákazu činnosti – v závislosti na tom, jakého účelu je opatřením dosahováno.

11.1 Německo

Německý trestní zákoník³¹⁷ zakotvuje v § 44 vedlejší trest (*ancillary penalty*) dočasněho zákazu řízení. Tento trest v trvání od jednoho do tří měsíců se uloží zároveň s trestem odnětí svobody nebo s peněžitým trestem za trestný čin spáchaný při řízení motorového vozidla nebo v souvislosti s ním anebo s porušením povinnosti řidiče motorového vozidla. Zajímavostí je, že německá právní úprava výslovně stanoví, že lze zakázat řízení motorových vozidel všech druhů, nebo pouze některého z nich na veřejných komunikacích. Samostatně nelze trest zákazu řízení uložit.

Dále je v § 45 zakotven vedlejší následek (*ancillary measures*) ztráty způsobilosti k zastávání úřadu, způsobilosti a hlasovacího práva. Pokud je pachatel odsouzen za zločin k trestu odnětí svobody v min. délce trvání jednoho roku, pozbývá (bez dalšího) po dobu pěti let způsobilost zastávat veřejné úřady a právo být volen ve veřejných volbách – touto ztrátou způsobilosti odsouzený automaticky pozbývá i právní postavení a práva, která se k této způsobilosti vážou. I při nesplnění podmínek výše může soud na dobu od dvou do pěti let tuto způsobilost odejmout, pokud tak stanoví zvláštní zákon. Stejně tak může soud odsouzenému odejmout právo volit či hlasovat ve veřejných záležitostech. Výkon tohoto opatření běží až po výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody. Pozbytá práva může soud odsouzenému opět propůjčit po uplynutí poloviny stanovené doby, lze-li očekávat, že odsouzený v budoucnu nedopustí úmyslných trestných činů.

³¹⁶ VANDUCHOVÁ, M., SOLNAŘ, V. *Tresty a ochranná opatření*. Op. cit., s. 127.

³¹⁷ Trestní zákoník Spolkové republiky Německo (český překlad), stav k 1. 1. 2014, dostupné na www.beck-online.cz. Anglický překlad od BOHLANDER, Michael. *Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt] I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, Federal Law Gazette I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, Federal Law Gazette I p 3799*. Dostupné na <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>.

Německé soudy mohou pachateli uložit též nápravná a ochranná opatření – mj. odnětí řidičského oprávnění a zákaz povolání. K odnětí řidičského oprávnění podle § 69 soudy přistoupí, pokud je pachatel odsouzen za protiprávní čin spáchaný při řízení nebo v souvislosti s ním, za porušení povinností řidiče nebo jestliže nebyl odsouzen kvůli prokázané nepřičetnosti (příp. pokud nepřičetnost nelze zcela vyloučit). Za velmi praktické považují zakotvení zákonné domněnky nezpůsobilosti k řízení motorových vozidel v případech odsouzení za vyjmenované trestné činy – nicméně soudu je stále ponechán prostor pro uvážení konkrétních okolností případu.³¹⁸ Zajímavým aspektem německé úpravy je to, že zvlášť upravuje odnětí řidičského oprávnění (*disqualification order*) a zvlášť tzv. blokaci udělení řidičského oprávnění (*order for period before new licence may be issued; ban*). Blokaci (§ 69a) soud uloží zároveň s odnětím (nevlastní-li pachatel řidičské oprávnění, nařídí pouze blokaci), a to na dobu od šesti měsíců do pěti let, příp. navždy. Pokud byla pachateli blokace v uplynulých třech letech udělena, činí nejnižší výměra jeden rok. Soud má oprávnění blokaci též předčasně zrušit, pokud se lze domnívat, že nezpůsobilost pachatele k řízení již pominula (po třech měsících, příp. po jednom roce v případech opětovné blokace).

Co se týče zákazu povolání (§ 70), lze jej nařídít, pokud pachatel spáchal čin zneužitím svého povolání, živnosti či hrubým porušením s nimi spojených povinností (příp. pokud nebyl odsouzen kvůli nepřičetnosti) a je zde důvodná obava, že při dalším výkonu těchto činností se pachatel opět dopustí závažných trestných činů s nimi spojených. Zakázat lze výkon (druhu) povolání či (druhu) živnosti, a to na dobu od jednoho roku do pěti let, příp. natrvalo. Je-li zákaz účinný, nesmí pachatel zmíněné činnosti vykonávat osobně ani pro jiného či nechat vykonávat tyto činnosti osobou závislou na jeho pokynech. Zákaz lze podmíněně odložit se zkušební dobou dva roky až pět let.

Srovnáme-li tedy německou úpravu s českým trestním právem, lze si povšimnout, že německá úprava pohlíží na zákaz činnosti jako na sankce spíše doplňkové, zaměřené více na ochranu společnosti. Činnosti, které lze zakázat, jsou vymezené taxativně a v užším rozsahu, než jak činí česká úprava. Německé soudy mohou v odůvodněných případech přistoupit k trvalému zakazu řízení či výkonu povolání (živnosti), na druhou stranu v obou případech lze tyto zákazy zrušit, pominuly-li důvody pro jejich nařízení (v případě zákazu řízení bez dalšího, u zákazu povolání podmíněně, tedy se stanovením zkušební doby).

³¹⁸ § 69 odst. 2 in fine trestního zákoníku Spolkové republiky Německo: „(...) *the person shall typically be deemed unfit to drive motor-vehicles*“.

11.2 Slovensko

Slovenská úprava se v mnohém podobá české úpravě (což není překvapením vzhledem ke společnému vývoji), proto se nyní zaměřím pouze na největší rozdíly oproti českému trestnímu právu. Slovenské soudy mohou trest zákazu činnosti uložit i jako trest samostatný, a to bez dalších podmínek. Co se týče okruhu činností, jež lze zakázat, a základní výměry, je úprava shodná s českou (tedy od jednoho roku do deseti let). Nicméně slovenský trestní zákon³¹⁹ umožňuje za určitých podmínek uložit zákaz činnosti i pod dolní hranicí zákonné výměry (ne však kratší než šest měsíců).

Zajímavým aspektem slovenské úpravy je určité zpřísnění trestu při odsouzení pachatele za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 289), pokud již byl za tento trestný čin nebo za trestný čin usmrcení jako řidič dopravního prostředku dříve odsouzen, a při sankcionování daňových trestných činů vyjmenovaných v § 61 odst. 6 (zde bez dalších podmínek). V těchto případech soud uloží trest v horní polovině trestní sazby. Dále lze uložit trest zákazu činnosti na doživotí u vyjmenovaných trestných činů spáchaných na dítěti (jedná se o trestné činy směřující zejména do sexuální oblasti – obchodování s lidmi, sexuální násilí, výroba, rozšiřování a přechovávání dětské pornografie...), za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky spáchaný i přes předchozí dvě odsouzení a za trestný čin usmrcení, kterého se pachatel dopustil jako řidič dopravního prostředku. Podotýkám, že u zpřísnění postihu při recidivě nemá na posuzování vliv, zda byla předchozí odsouzení zahlazena, či nikoliv – tuto úpravu vnímám jako logickou a koherentní s celkovým nastavením zpřísněného postihu recidivistů.

Za stejných podmínek jako v České republice lze podmíněně upustit od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti, je však zakotvena možnost uložení přiměřených omezení a povinností během zkušební doby. Slovenské právo nepočítá s přijetím záruky za dovršení nápravy odsouzeného. Podmíněné upuštění nelze povolit v případech trestu zákazu činnosti uloženého na doživotí a u zpřísněného postihu za trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky (viz výše). Nelze též povolit podmíněné upuštění u trestu zákazu řízení motorových vozidel uloženého odsouzenému, který již byl v uplynulých deseti letech postižen trestem zákazu činnosti za trestný čin spáchaný pod vlivem návykové látky. Jak jsem již uvedla dříve, nepovažuji úpravu zákazu činnosti na doživotí bez možnosti podmíněného upuštění za vhodnou, neboť se jedná o absolutní trest.

³¹⁹ Zákon č. 300/2005 Z. z., trestní zákon

11.3 Španělsko

Španělská úprava se značně liší od českého trestního práva. El Código Penal³²⁰ rozlišuje tresty na závažné (*penas graves*), méně závažné (*penas menor graves*) a lehké (*penas leves*), které odpovídají kategoriím deliktů. Např. trest zbavení práva řídit motorová vozidla je zařazen do všech tří kategorií v závislosti na délce uloženého trestu³²¹.

V El Código Penal lze nalézt několik druhů trestů, jejichž podstatou je zákaz určité činnosti – od obecného zákazu, až po jeho specifické (užší) formy. V zásadě lze rozlišit tyto tresty:

- a) zbavení způsobilosti vykonávat veřejné funkce a veřejnou službu (*la inhabilitación absoluta*),
- b) zákaz vymezené činnosti, zejména zaměstnání, povolání, podnikání a zákaz výkonu jiných práv (*la inhabilitación especial*),
- c) zbavení práva řídit motorová vozidla (*la privación del derecho a conducir vehículos a motor y ciclomotores*),
- d) zbavení práva držet a nosit zbraně (*la privación del derecho a la tenencia y porte de armas*),
- e) zbavení pasivního volebního práva (*la inhabilitación especial para el derecho del sufragio pasivo*).

Určitou zajímavostí je zvláště vymezený trest zákazu zaměstnání, povolání nebo podnikání, která mají souvislost se zvířaty a zákazu vlastnění zvířat – tento trest bývá ukládán především za trestné činy spáchané na zvířatech (zapříčiňujících jejich smrt nebo vážné zranění).

Podstatou *inhabilitación absoluta* je všeobecná ztráta způsobilosti vykonávat veřejné funkce a veřejnou (státní) službu a zahrnuje též nezpůsobilost je znovu nabýt (zároveň se ztrátou práva být do těchto pozic volen); trest lze uložit ve výměře od šesti do dvaceti let. Právě uvedený trest se tedy vztahuje na všechny veřejné funkce a služební místa. Nicméně soud může v rozhodnutí vymežit i konkrétní funkce a úřady, jejichž výkonu odsouzeného zbavuje – poté se jedná o *inhabilitación especial*, které lze uložit od šesti měsíců do dvaceti let a jehož podstatou je ztráta způsobilosti vykonávat konkrétní úřad a nezpůsobilost tento úřad po dobu výkonu trestu nabýt (příp. ztráta konkrétně vymezeného zaměstnání, povolání či oboru podnikání). Dále lze rozlišit *suspensión de empleo o cargo público*, jehož podstatou je

³²⁰ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de Noviembre, del Código Penal. Dostupné na <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444&p=20190302&tn=6>.

³²¹ Zákaz řízení uložený nad osm let je řazen mezi tresty závažné, ve výměře od jednoho roku do osmi let mezi méně závažné a nepřesahující jeden rok mezi lehké tresty.

určité „pozastavení“ výkonu veřejné funkce či služby, kterou lze uložit ve výměře od tří měsíců do šesti let. Trest zákazu řízení a zákazu držení a nošení zbraní lze uložit od tří měsíců do deseti let a jejich podstatou je zákaz výkonu těchto práv. Pokud je však tento trest uložen ve výměře přesahující dvě léta, zahrnuje v sobě též ztrátu příslušného oprávnění či licence.

Španělská úprava rozlišuje i kategorii vedlejších trestů (*las penas accesorias*), což jsou v zásadě tresty zákazové (*las penas de inhabilitación*) v případech, kdy zákon nestanoví výslovně jejich uložení, nicméně stanoví, že jsou zahrnuty v jiném trestu. Tak např. odsouzení k trestu odnětí svobody ve výměře nad deset let v sobě automaticky zahrnuje *inhabilitación absoluta*. U trestů odnětí svobody pod deset let může soud rozhodnout o uložení jednoho nebo více vyjmenovaných vedlejších trestů (*suspensión, inhabilitación especial*).

Zákaz činnosti může mít též podobu ochranného opatření. Ochranná opatření soud ukládá za podmínky, že dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují závěru, že obviněný spáchal zločin a vzhledem k poměrům obviněného, resp. z povahy trestného činu plyne důvodná obava, že bude pokračováno v trestné činnosti. „Zákazová“ ochranná opatření mohou spočívat v zákazu povolání, zákazu řízení motorových vozidel a zákazu držení a nošení zbraní. Soud je může uložit od jednoho roku do pěti let, pokud byla trestná činnost spáchána v souvislosti se zneužitím daného práva či povolání a pokud nelze uložit daný trest stejného obsahu, kvůli nepřičetnosti pachatele (způsobené duševní nemocí či absolutní intoxikací) nebo pokud má pachatel značně pozměněné vnímání reality (způsobené okolnostmi porodu či dětství).

Úprava ztráty způsobilosti k výkonu veřejných funkcí se mi jeví jako vhodné opatření k zajištění ochrany důstojnosti těchto funkcí (zejména *suspensión*). Jak jsem však uvedla v předchozích kapitolách, domnívám se, že primární roli by měla zaujímat odpovědnost politická a trestní odpovědnost by v takových případech měla opravdu působit jako *ultima ratio* (především co se týče *inhabilitación absoluta*). Jako problematický vnímám zejména trest zbavení pasivního volebního práva, což by dle mého názoru v českém prostředí představovalo nezákonný zásah do ústavně zaručených práv. Možnost uložení ochranného opatření v případech, kdy nelze uložit trest zákazu činnosti (z důvodu nepřičetnosti pachatele) naopak považuji za vhodný postup ochrany společnosti před výkonem daných činností nezpůsobilými subjekty.

12 Souhrn návrhů *de lege ferenda*

V rámci této práce jsou navrhovány některé změny aktuální právní úpravy tak, aby trest zákazu činnosti byl v praxi lépe a účelněji využíván. Souhrn těch nejdůležitějších návrhů uvádím níže.

Z hlediska ukládání trestu zákazu činnosti považuji za vhodné znovu v trestním zákoníku definovat účel trestu – účel trestu by mohl působit jako jedno z pomocných vodítek při rozhodování o druhu a výměře trestu. S ohledem na zvýšení výchovného účinku na odsouzeného navrhuji zavést možnost spojit trest zákazu činnosti s dohledem probačního úředníka, a to zejména v případech těžších deliktů, případně u méně závažné recidivy. V oblasti výkonu trestu a jeho kontroly navrhuji rozšířit informační povinnosti soudu o výsledku trestního řízení (resp. zaslání opisu rozsudku), a to vůči orgánům vykonávajícím dozor v dané oblasti (navrhováno je zakotvení blanketní normy v kancelářském řádu, která soudu umožní uvážit specifika případu a zakázané činnosti). S ohledem na současný stav úpravy, kdy výkon trestu zákazu činnosti neběží během výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody, se domnívám, že by byla vhodná úprava ust. § 31 zákona o výkonu trestu odnětí svobody – při zařazování odsouzených do práce by mezi zakázané práce měla být zařazena i práce (činnost), jež je předmětem uloženého trestu zákazu činnosti.

Co se týče zákazu řízení motorových vozidel, domnívám se, že by informační povinnost soudu o výsledku řízení měla být rozšířena i na Českou kancelář pojistitelů, resp. jednotlivé pojistitele. S ohledem na tuto informační povinnost soudu dále navrhuji zavést povinnost pojistitele informovat odsouzeného o možných následcích způsobené dopravní nehody vzdor zákazu řízení a na druhou stranu navrhuji přiznat pojistitelům oprávnění upravit výši pojistného.

Další skupina návrhů *de lege ferenda* se týká odklonů trestního řízení, které jsou spojené se zákazem činnosti. Pro případ sjednání dohody o vině a trestu navrhuji umožnit snížení výměry trestu i pod dolní hranici (jako motivaci obviněného k doznání činu). V případě podmíněného zastavení trestního stíhání navrhuji celkovou revizi aktuální úpravy – zejména je pro optimální využívání tohoto odklonu nutné zavést možnost započítání doby, po kterou nemohl obviněný činnost vykonávat před rozhodnutím soudu. Za vhodné též považuji upravit možnost přijmout osobní závazek obviněného na dobu kratší, než je stanovená zkušební doba (v takovém případě by byla nutná i novelizace úpravy navrácení řidičského oprávnění v zákoně o silničním provozu). Dále (ačkoliv se nejedná o odklon) navrhuji

vymezit maximální délku trvání předběžného opatření zákazu konkrétně vymezené činnosti – obdobně jako je tomu u vazby.

V oblasti sankcionování právnických osob považuji za nutné upravit výslovně délku zkušební doby, kterou lze právnické osobě stanovit při podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu zákazu činnosti. Vhodná by též byla výslovná úprava týkající se podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestů zákazu přijímání dotací a subvencí a zákazu plnění veřejných zakázek a účasti ve veřejné soutěži.

Závěr

Jak jsem uvedla v úvodu, cílem této práce bylo poskytnout podrobnější vhled do problematiky trestu zákazu činnosti se zaměřením na fázi výkonu a kontroly, a zodpovědět otázku, nakolik lze trest zákazu považovat za alternativní trest. Dle mého názoru byla touto prací potvrzena druhá hypotéza, tedy že trest zákazu činnosti je způsobilý být trestem alternativního charakteru, není však v současnosti tímto způsobem vnímán a ukládán. Jako trest alternativní jej vnímám z následujících důvodů:

- trest zákazu činnosti může u některých pachatelů zcela nahradit trest odnětí svobody (zejména u prvopachatelů a u méně závažné trestné činnosti),
- odsouzený zůstává i po uložení trestu ve svém původním prostředí, je schopen docházet do zaměstnání a příp. nahradit poškozenému újmu (pochopitelně s výjimkou trestů zákazu činnosti spočívajících v zákazu povolání), nedochází k jeho vytržení ze sociálních a rodinných poměrů,
- institut podmíněného upuštění působí na pachatele výchovně a umožní mu znovu se zapojit do původně zakázané činnosti (a tím prokázat své polepšení).

Trest zákazu činnosti bohužel nebývá českou právní teorií mezi alternativní tresty řazen (na rozdíl od obecně prospěšných prací, domácího vězení apod.). Domnívám se, že hlavní příčinou je fakt, že ani ze strany zákonodárce není zákaz činnosti tímto způsobem vnímán, což se projevuje i v právní úpravě. Pochopitelným důsledkem této skutečnosti je poté praxe soudů, které trest zákazu činnosti ve většině případů kombinují s jiným druhem trestu, neboť jej vnímají především jako zábranný prostředek před opakováním či pácháním další trestné činnosti.

Možným řešením tohoto stavu je posílení výchovných prvků trestu a zajištění účinné kontroly výkonu trestu tak, jak bylo v jednotlivých částech této práce navrhováno. Mám nyní na mysli zejména zakotvení kombinace zákazu činnosti s působením Probační a mediační služby (dohled). K samostatnému ukládání trestu zákazu činnosti by pomohlo i rozvolnění podmínek pro ukládání – jednou z variant je vypuštění podmínky uvedení tohoto trestu ve zvláštní části trestního zákoníku, případně alespoň doplnění tohoto druhu trestu u trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí. Za zamyšlení by nepochybně stála i úvaha nad zavedením ochranného opatření zákazu činnosti, obdobně jako je tomu v úpravě španělské.

Seznam zkratek

TZ – zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

ZSVM – zákon č. 281/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

ZTOPO – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

TŘ – zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

ŽZ – zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

trestní zákon 1852 – zákon č. 117/1852 ř. z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

trestní zákon 1950 – zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

trestní zákon 1961 – zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

ZP – zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Listina – Usnesení č. 2/1993 Sb., předsednictva České národní rady o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky

OZ – zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

ČNB – Česká národní banka

EÚLP – Sdělení č. 209/1992 Sb., o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících

Seznam použitých zdrojů

Učebnice, komentáře a monografie

DRAŠTÍK, Antonín, Robert FREMR, Tomáš DURDÍK, Miroslav RŮŽIČKA, Alexander SOTOLÁŘ, a kol. *Trestní zákoník: komentář. I. díl.* Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-790-4

HENDRYCH, Dušan, Miroslav BĚLINA, Josef FIALA, Pavel ŠÁMAL, Ivana ŠTENGLOVÁ a Pavel ŠTURMA. *Právníký slovník.* 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-059-1.

JANDOVÁ, Lucie, Petr VOJTEK. *Zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla. 2. vydání.* Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2019. Dostupné z: www.beck-online.cz. ISBN 978-80-7400-765-1

JELÍNEK, Jiří, Katarína DANKOVÁ, Jana TLAPÁK NAVRÁTILOVÁ, Vladimír PELC, Jiří ŘÍHA a Vojtěch STEJSKAL. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část. 5. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-120-5.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní. 4. aktualizované a doplněné vydání.* Praha: Leges, 2016. Student. ISBN 978-80-7502-160-1.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif. 7. akt. vydání.* Praha: Leges, 2017. Glosátor. ISBN 978-80-7502-230-1.

JELÍNEK Jiří, Jiří HERCZEG. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob: komentář s judikaturou. 2. aktualiz. a přeprac. vyd.* Praha: Leges, 2013. Komentátor. ISBN 978-80-87576-43-4

KRATOCHVÍL, Vladimír. *Kurs trestního práva: trestní právo hmotné: obecná část.* Praha: C.H. Beck, 2009. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7400-042-3.

KRATOCHVÍL, Vladimír a Pavel ŠTURMA. *Trestní právo hmotné: obecná část. 2. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2012. Právnícké učebnice. ISBN 978-80-7179-082-2.

NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné. 4. aktualizované a doplněné vydání.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4

NOVOTNÝ, Oto. *O trestu a vězeňství: studie o funkcích trestu v soudobé naší společnosti*. 2. vyd. Praha: Academia, 1969.

PRÁŠKOVÁ, Helena. *Nové přestupkové právo*. Praha: Leges, 2017. Teoretik. ISBN 978-80-7502-221-9.

SOLNAŘ, Vladimír. *Tresty a ochranná opatření*. Praha: Academia, 1979. Systém československého trestního práva.

SOLNAŘ, Vladimír, Jaroslav FENYK, Dagmar CÍSAŘOVÁ a Marie VANDUCHOVÁ. *Systém českého trestního práva*. Praha: Novatrix, 2009. ISBN 978-80-254-4033-9.

ŠÁMAL, Pavel, Oto NOVOTNÝ, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Marie VANDUCHOVÁ a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Jaroslava NOVOTNÁ, František PÚRY, Miroslav RŮŽIČKA, Jiří ŘÍHA, Milada ŠÁMALOVÁ, Petr ŠKVAIN. *Trestní řád I, II, III*. 7. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2013. Dostupné na www.beck-online.cz.

ŠÁMAL, Pavel, Tomáš GŘIVNA, Jiří HERCZEG, Vladimír KRATOCHVÍL, František PÚRY, Stanislav RIZMAN, Milada ŠÁMALOVÁ, Helena VÁLKOVÁ, Marie VANDUCHOVÁ. *Trestní zákoník (EVK)*. 2.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012. Dostupné na www.beck-online.cz.

ŠÁMAL, Pavel, Jan DĚDIČ, Tomáš GŘIVNA, František PÚRY, Jiří ŘÍHA. *Trestní odpovědnost právnických osob*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2018. ISBN 978-80-7400-592-3

ŠÁMAL, Pavel, Helena VÁLKOVÁ, Alexander SOTOLÁŘ, Milana HRUŠÁKOVÁ, Milada ŠÁMALOVÁ. *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. 3.vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-350-9

ŠČERBA, Filip. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Vyd. 2. Praha: Leges, 2014. Teoretik. ISBN 978-80-87576-93-9.

VANTUCH, Pavel. *Trestní zákoník s komentářem, k 1.8. 2011: komentář k zákonu č. 40/2009 Sb., ve znění pozdějších předpisů: informace z judikatury*. Olomouc: ANAG, 2011. Právo. ISBN 978-80-7263-677-8.

Odborné články

BOBEK, Michal. *Výzkum v právu: reklama na Nike nebo kvantová fyzika?* Jurisprudence. 2016, č. 6, s. 3-10. ISSN 1802-3843

GALO, Dušan. *Trest zákazu činnosti a jeho ukládání úředním osobám v případech úplatkářství.* Právní rozhledy. 2014, č. 23-24., s. 818-823. ISSN 1210-6410

GALO, Dušan. *Trest zákazu činnosti ve vztahu k nabytí, držení a nošení střelných zbraní.* Trestněprávní revue. 2019, č. 7-8, s. 163. ISSN 1213-5313

GALO, Dušan. *Zákaz činnosti, zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení nebo ve veřejné soutěži, zákaz přijímání dotací a subvencí v systému trestní represe právnických osob.* Trestněprávní revue. 2015, ročník 14, č. 9, s. 204-209. ISSN 1213-5313

JELÍNEK, Jiří. *Předběžná opatření v trestním řízení.* Bulletin advokacie. 2013, č. 5, s. 27-30. ISSN 1210-6348

KAREŠ, Jan. *Několik kacířských poznámek k trestání recidiv maření výkonu úředního rozhodnutí řízením motorového vozidla vzdor zákazu této činnosti.* Trestněprávní revue. 2018, č. 3, s. 63-65. ISSN 1213-5313

KOUDELKA, Zdeněk. *Zákaz činnosti a pasivní volební právo.* In: Dny veřejného práva: sborník příspěvků z mezinárodní konference. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4430-2. Dostupné z:

<https://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/ustava/Koudelka.pdf>

KÜHN, Zdeněk. *Nový přestupkový zákon, odpovědnost právnických osob a problematika dvojího trestání téhož deliktu.* Právní rozhledy. 2018, č. 3, s. 77. ISSN 1210-6410

POLÁK, Pravoslav. *Heretikem proti své vůli aneb ještě jednou o tzv. vybodování a § 337 odst. 1 písm. a) TrZ.* Trestněprávní revue. 2011, č. 12, s. 350. ISSN 1213-5313

ŘÍHA, Jiří. *Doba trvání trestu zákazu činnosti a zákazu pobytu a trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí.* Trestněprávní revue. 2007, ročník 6, č. 8., s. 224-227. ISSN 1213-5313

ŠÁMAL, Pavel. *Kdo je heretikem proti své vůli a kdo v souladu se svou vůlí.* Trestněprávní revue. 2012, č. 2, s. 30-35. ISSN 1213-5313

ŠÁMAL, Pavel, Jiří ŘÍHA, Jan STRYA. *Odklony v justiční praxi – 1. část.* Trestněprávní revue. 2019, č. 9, s. 177-186. ISSN 1213-5313

ŠÁMAL, Pavel, Jiří ŘÍHA, Jan STRYA. *Odklony v justiční praxi – 2. část*. Trestněprávní revue. 2019, č. 10, s. 202-206. ISSN 1213-5313

TIBITANZLOVÁ, Alena. *Podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání v novém trestním řádu – recentní úvahy zákonodárce a návrhy de lege ferenda, 1. část*. Bulletin advokacie. 2019, č. 7-8, s. 53-59. ISSN 1210-6348

TIBITANZLOVÁ, Alena. *Sankcionování právnických osob a praxe českých trestních soudů*. Bulletin advokacie. 2016, č. 10, s. 32-37. ISSN 1210-6348

VANDUCHOVÁ, Marie. *Zákaz činnosti v Československém trestním právu*. Acta Universitatis Carolinae. Iuridica. 1989, ročník 35, č. 2, s. 5-77. ISSN 0323-0619

VICHEREK, Roman. *Proč máme tak málo dohod o vině a trestu*. Trestněprávní revue. 2018, č. 11-12, s. 247-253. ISSN 1213-5313

VICHEREK, Roman. *Trestní odpovědnost zastupitelů měst a obcí*. Časopis pro právní vědu a praxi. [Online]. 2017, č. 1. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/cpvp/article/view/6660>

ŽDÁRSKÝ, Zbyněk. *K některým aplikačním souvislostem zákona o trestní odpovědnosti právnických osob z pohledu teorie i praxe*. Trestněprávní revue. 2020, č. 1, s. 1-14. ISSN 1213-5313

Internetové zdroje a ostatní

United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules). Dostupné z: <https://www.un.org/ruleoflaw/blog/document/united-nations-standard-minimum-rules-for-non-custodial-measures-the-tokyo-rules/>

Přehled o uložených trestech/trestních opatřeních – hlavní sankce (trest 1). Rok 2018. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Přehled o všech uložených trestech/trestních opatřeních (trest 1, 2, 3, 4). Roky 2009-2018. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů – paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Rok 2018. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Přehled o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle paragrafů (odsouzených + vyřízených jinak) – paragrafy dle trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.). Rok 2018. Statistický list trestní pro fyzické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Přehled o uložených trestech – hlavní sankce (trest 1). Rok 2014-2016. Statistický list trestní pro právnické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Přehled o uložených trestech (trest 1, trest 2, trest 3, trest 4, trest 5). Rok 2014-2016. Statistický list trestní pro právnické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Přehled o pravomocně vyřízených právnických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak). Rok 2017, 2018. Statistický list trestní pro právnické osoby [on-line]. Ministerstvo spravedlnosti ČR: Infodata. Přehledy statistických listů. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

Nejvyšší soud ČR, tisková zpráva: *Nejvyšší soud k délce trvání závazku obviněného zdržet se určité činnosti (např. řízení motorových vozidel) v závislosti na délce zkušební doby obviněného*, Nejvyšší soud, 2016. Dostupné z:

http://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssi_hosoudu~Tiskova_zprava_Nejvyssi_soud_k_delce_trvani_zavazku_obvineneho_zdrzet_se_urcite_cinnosti_napr_rizeni_motorovych_vozidel_v_zavislosti_na_delce_zkusebni_doby_obvineneho~

Tři roky natvrdo pro Nečasovou v kauze BIS. Tolik chce státní zástupce. Idnes.cz [on-line]. 2019. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/nagyova-necasova-bis-tri-roky-statni-zastupce-soud-vezeni.A191030_145846_domaci_remy

Nemravnost není trestná. Soud nepravomocně osvobodil Nečasovou i Rittiga. Idnes.cz [on-line]. 2019. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/necasova-rittig-michal-obzaloba-bis.A191111_104103_domaci_remy

Informace o stavu bodového systému v České republice. Přestupky a trestné činy. Rok 2018. [on-line] Ministerstvo dopravy ČR. Statistiky přestupků a trestných činů. Dostupné z: [https://www.mdcz.cz/getattachment/Statistiky/Silnicni-doprava/Statistiky-k-bodovemu-hodnoceni/Statistiky-prestupku-a-trestnych-cinu/Statistiky-prestupku-a-trestnych-cinu-za-rok-2-\(3\)/Zprava-B-Prestupky-a-trestne-ciny-2018.pdf.aspx](https://www.mdcz.cz/getattachment/Statistiky/Silnicni-doprava/Statistiky-k-bodovemu-hodnoceni/Statistiky-prestupku-a-trestnych-cinu/Statistiky-prestupku-a-trestnych-cinu-za-rok-2-(3)/Zprava-B-Prestupky-a-trestne-ciny-2018.pdf.aspx)

§ 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky. *Aplikace Jak trestáme.* [on-line] DRÁPAL, Jakub, ŠOLTÉS, Michal, SVITÁKOVÁ, Klára, CIBULKA, Jan. Dostupné z: https://jaktrestame.cz/aplikace/#appka_here

Právní předpisy a související dokumenty

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

Zákon č. 281/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže)

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích

Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 183/2006 Sb., o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)

Zákon č. 6/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních

Zákon č. 234/2014 Sb., o státní službě

Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich

Zákon č. 120/2001 Sb., exekuční řád

Zákona č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích

Protokol č. 7 k Evropské úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod

Zákon č. 11/1918 Sb., o zřízení samostatného státu československého

Zákon č. 117/1852 ř. z., trestní zákon o zločinech, přečinech a přestupcích

Zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

Zákon č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)

Disciplinární řád Fotbalové asociace ČR, dostupné z: <https://facr.fotbal.cz/uredni-deska-predpisy/254?category=1>

Směrnice pro kontrolu a postih dopingu ve sportu v České republice, dostupné z http://www.antidoping.cz/documents/smernice_doping_2015.pdf

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce

Zákon č. 491/2001 Sb., o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů

Zákon č. 206/2015 Sb., o pyrotechnických výrobcích a zacházení s nimi a o změně některých zákonů (zákon o pyrotechnice)

Zákon č. 119/2002 Sb., o střelných zbraních a střelivu (zákon o zbraních)

Zákon č. 551/1991 Sb., o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky

Zákon č. 6/1993 Sb., o České národní bance

Zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a o změně některých dalších zákonů

Zákon č. 134/2016 Sb., o zadávání veřejných zakázek

Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže a o změně některých zákonů

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Instrukce Ministerstva spravedlnosti ze dne 3. 12. 2001, č. j. 505/2001-Org, kterou se vydává vnitřní a kancelářský řád pro okresní, krajské a vrchní soudy, č. 1/2002 SIS

Zákon č. 168/1999 Sb., o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem vozidla a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o pojištění odpovědnosti z provozu vozidla)

Zákon č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů

Trestní zákoník Spolkové republiky Německo (český překlad), stav k 1. 1. 2014, dostupné na www.beck-online.cz. Anglický překlad od BOHLANDER, Michael. *Criminal Code in the version promulgated on 13 November 1998, Federal Law Gazette [Bundesgesetzblatt] I p. 3322, last amended by Article 1 of the Law of 24 September 2013, Federal Law Gazette I p. 3671 and with the text of Article 6(18) of the Law of 10 October 2013, Federal Law Gazette I p 3799*. Dostupné na <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

Zákon č. 300/2005 Z. z., trestný zákon

Ley Orgánica 10/1995, de 23 de Noviembre, del Código Penal (španělský trestní zákoník). Dostupné na <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444&p=20190302&tn=6>.

Důvodová zpráva k zákonu o obětech trestných činů, dostupné jako Sněmovní tisk 617/0 na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=617&CT1=0>

Důvodová zpráva k zákonu č. 193/2012 Sb., dostupné jako Sněmovní tisk 510/0 na <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=510&CT1=0>

Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku, dostupné jako Sněmovní tisk 410/0 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=5&ct=410&ct1=0>

Důvodová zpráva k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, dostupné jako Sněmovní tisk 285/0 na <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=285&ct1=0>

Judikatura

Usnesení Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25. 9. 1989, spis. zn. 7 Tz 17/89 (rozhodnutí č. 17/1991 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 22. 9. 1989, sp. zn. 7 Tz 18/89 (rozhodnutí č. 31/1990 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 7. 2018, sp. zn. 33 Cdo 3603/2017, dostupné na www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 8. 2016, sp. zn. 4 Tdo 1093/2016, dostupné na www.nsoud.cz

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 11. 12. 1962, sp. zn. 2 Tz 9/62 (rozhodnutí č. 23/1963 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 9. 2010, sp. zn. 8 Tdo 1110/2010, dostupné na www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2011, spis. zn. 3 Tdo 1595/2011, dostupné na www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze 6. 4. 1979, sp. zn. 1 Tz 11/79 (rozhodnutí č. 5/1980 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 10. 1. 1996, sp. zn. 3 To 952/95 (rozhodnutí č. 35/1997 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 27. 5. 1965, sp. zn. Tzv 16/65 (rozhodnutí č. 41/1965 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. února 1965, sp. zn. 6 Tz 8/65 (rozhodnutí č. 25/1965 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 22. 8. 1980, sp. zn. 5 Tz 32/80 (rozhodnutí č. 8/1981 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 19. 1. 1984, sp. zn. 11 To 112/83 (rozhodnutí č. 22/1985 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 17. 1. 1984, sp. zn. 5 Tz 1/84 (rozhodnutí č. 38/1984 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 10. 1987, sp. zn. 7 Tz 17/88 (rozhodnutí č. 36/1989 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 17. 2. 1977, sp. zn. 2 Tzf 3/76 (rozhodnutí č. 22/1977 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 1. 2007, sp. zn. 4 Tz 167/2006, dostupné na www.nsoud.cz

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 7. 2008, sp. zn. 7 Tdo 829/2008, dostupné na www.nsoud.cz

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 14. 4. 1966, sp. zn. Tzv 10/66 (rozhodnutí č. 40/1966 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19. 12. 1968, sp. zn. 8 Tz 124/68 (rozhodnutí č. 13/1969 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 13. 4. 1995, sp. zn. 4 To 230/95 (rozhodnutí č. 9/1996 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 7. 1996, sp. zn. 1 Tzn 10/96, publikováno v Právních rozhledech č. 5/1997, s. 260

Rozsudek Krajského soudu v Ústí n. Labem ze dne 11. 12. 1969, sp. zn. 3 To 152/69 (rozhodnutí č. 45/1969 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 12. 2004, sp. zn. 7 Tdo 1389/2004. Dostupné na www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 11. 1995, sp. zn. Tzn 28/95 (rozhodnutí č. 20/1996 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2002, sp. zn. 4 Tz 51/2002, dostupné na www.nsoud.cz

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 12. 9. 1986, sp. zn. 1 Tz 36/86 (rozhodnutí č. 39/1987 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28. 8. 1987, sp. zn. 1 Tz 23/87 (rozhodnutí č. 51/1988 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 4. 1994, sp. zn. 11 To 222/93 (rozhodnutí č. 60/1994 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 6. 12. 2001, sp. zn. 3 Tz 169/2001, dostupné na www.nsoud.cz

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. Pst 1/2009 – 348. Dostupné na www.nssoud.cz.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 16. 4. 1976, sp. zn. 6 Tz 11/76 (rozhodnutí č. 15/1977 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 17. 2. 2010, sp. zn. 3 Tdo 98/2010. Dostupné na www.nsoud.cz

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 18. 2. 1965, sp. zn. Tzv 2/65 (rozhodnutí č. 20/1965 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 24. 10. 2019, sp. zn. 13 To 312/2019, publikováno ve Výběru judikatury, č. 57/2020. Dostupné z www.beck-online.cz

Zpráva Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 15. 12. 1965, sp. zn. Pls 7/65, dostupné na www.beck-online.cz

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR ze dne 3. 11. 1977, sp. zn. 6 Tz 72/77 (rozhodnutí č. 42/1978 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové, pobočka Pardubice, ze dne 10. 8. 2004, sp. zn. 13 To 227/2004 (rozhodnutí č. 32/2006 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 2. 7. 1998, sp. zn. 12 To 278/98 (rozhodnutí č. 12/2000 Sb. rozh. tr.)

Usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 9. 2015, sp. zn. 6 As 114//2014-55, dostupné na www.nssoud.cz

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 8. 2010, sp. zn. 5 As 39/2010-76 (rozhodnutí č. 2145/2010 Sb. rozh. NSS)

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 7. 2003, sp. zn. 6 Tdo 733/2003, publikováno v Souboru trestních rozhodnutí NS pod T 633, Svazek 26/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. 7 Tdo 202/2006, dostupné na www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 8. 2000, sp. zn. 7 Tz 165/2000, dostupné na www.nsoud.cz

Usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 29. 6. 1999, sp. zn. 9 To 129/99 (rozhodnutí č. 7/2001 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 11. 2001, sp. zn. 5 Tz 261/2001, dostupné na www.nsoud.cz

Rozhodnutí Ústavního soud ze dne 8. 12. 2011, sp. zn. III.ÚS 2974/10-2, dostupné na http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-2974-10_2

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. července 2003, sp. zn. 7 Tdo 622/2003, publikováno v Souboru trestních rozhodnutí NS pod T 629, Svazek 26/2004

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 8. 2011, sp. zn. 8 Tdo 950/2011 (rozhodnutí č. 43/2012 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 2. 2013, sp. zn. 5 Tdo 122/2013, dostupné na www.nsoud.cz

Rozsudek Nejvyššího soudu České socialistické republiky ze dne 14. 12. 1987, sp. zn. 2 Tz 16/87 (rozhodnutí č. 43/1988 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 24. 10. 2007, sp. zn. 23 To 583/2007 (rozhodnutí č. 33/2008 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 9. 3. 1976, sp. zn. 6 Tz 3/76 (rozhodnutí č. 49/1976 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Krajského soudu v Ústí n. Labem z 31. července 1968, sp. zn. 4 To 232/68 (rozhodnutí č. 8/1969 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 3. 2. 1984, sp. zn. 6 Tz 1/84 (rozhodnutí č. 23/1985 Sb. rozh. tr.)

Rozsudek Nejvyššího soudu SR ze dne 4. 5. 1990, sp. zn. 8 Tz 39/90 (rozhodnutí č. 37/1991 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 31. 3. 1963, sp. zn. 7 Tz 20/64 (rozhodnutí č. 32/1964 Sb. rozh. tr.)

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 15. 3. 2007, sp. zn. 10 To 75/2007
(rozhodnutí č. 35/2008 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 26. července 1963, sp. zn. To 12/63 (rozhodnutí
č. 15/1964 Sb. rozh. tr.)

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 23. června 1961, spis. zn. 3 Tz 6/61 (rozhodnutí
č. 53/1961 Sb. rozh. tr.)

Trest zákazu činnosti a jeho kontrola

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá trestem zákazu činnosti ve všech fázích trestání. Jejím cílem je poskytnout podrobný vhled do problematiky ukládání tohoto trestu a zabývá se otázkou, zda a případně nakolik lze tento druh trestu považovat za trest alternativní. Práce posuzuje jednak obecné otázky trestání a účelu trestu, jednak též systém trestů. Dále se věnuje přímo trestu zákazu činnosti: zkoumá podstatu a účel trestu, podmínky ukládání a fáze následující po uložení – tedy výkon trestu a jeho kontrolu, podmíněné upuštění od výkonu zbytku trestu, zahlazení odsouzení. Zvláštní kapitola je věnována formě zákazu řízení motorových vozidel a též trestání mladistvých a právnických osob. Pojednáno je též o historickém vývoji institutu zákazu činnosti na českém území a nechybí ani srovnání s některými evropskými úpravami.

Klíčová slova:

trest zákazu činnosti, trest, alternativní tresty

Punishment of disqualification and its control

Abstract

This thesis focuses on disqualification punishment in all of its phases. Its main objective is to provide the detailed insight into imposing this punishment. It also tries to answer the question whether the disqualification can be considered one of the alternative punishments or not. At first, general issues of sentencing and purpose of penal law are researched, including Czech penal system. As a next subject of the research, punishment of disqualification is analyzed: from substance and purpose of punishment, through conditions upon which it can be imposed, phases subsequent to imposition (execution of sentence, supervision of execution) to conditional suspension of sentence. Separate chapters try to explicate disqualification from driving motor vehicles, sentencing of youth offenders and legal entities. Extra chapter is dedicated to historical development of the institute. Comparison with legislation of some of the European countries is also included.

Key words:

disqualification, punishment, alternative punishments